

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ - ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
(Δ.Π.Μ.Σ.) "ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ"

2^η Κατεύθυνση Σπουδών
"ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ"

ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΟΡΕΙΝΟΥ
ΧΩΡΟΥ. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: Ο ΟΡΕΙΝΟΣ
ΧΩΡΟΣ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Γεώργιος Παπλιάκος
Πολιτικός Μηχανικός

Μεταπτυχιακή Εργασία η οποία υποβάλλεται
για μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων
για το Διεπιστημονικό - Διατμηματικό
Δίπλωμα Ειδίκευσης
του Δ.Π.Μ.Σ. του Ε.Μ.Π.
"Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών"

Επιβλέπων: Επ. Καθηγητής Ι. Σαγιάς

Επιτροπή Παρακολούθησης:
Επ. Καθηγητής Ι. Σαγιάς
Καθηγήτρια Ε. Παναγιωτάτου
Καθηγητής Δ. Καλιαμπάκος

**Περιβάλλον
και
Ανάπτυξη**

Αθήνα, Ιούλιος 2011

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

**ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ - ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
(Δ.Π.Μ.Σ.) "ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ"**

**2^η Κατεύθυνση Σπουδών
"ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ"**

**ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΟΡΕΙΝΟΥ
ΧΩΡΟΥ. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: Ο ΟΡΕΙΝΟΣ
ΧΩΡΟΣ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ**

Γεώργιος Παπλιάκος
Πολιτικός Μηχανικός

Μεταπτυχιακή Εργασία η οποία υποβάλλεται
για μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων
για το Διεπιστημονικό - Διατμηματικό
Δίπλωμα Ειδίκευσης
του Δ.Π.Μ.Σ. του Ε.Μ.Π.
"Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών"

Επιβλέπων: Επ. Καθηγητής Ι. Σαγιάς

Επιτροπή Παρακολούθησης:
Επ. Καθηγητής Ι. Σαγιάς
Καθηγήτρια Ε. Παναγιωτάτου
Καθηγητής Δ. Καλιαμπάκος

**Περιβάλλον
και
Ανάπτυξη**

Αθήνα, Ιούλιος 2011

αντί προλόγου...

‘‘Το Ζαγόρι είναι γραφή δύσκολη, δεν προσφέρεται για ερμηνείες πρόχειρες. Για να καταλάβεις πρέπει να το δεις από πολλές μεριές. Χρειάζεται ν’ ανεβείς στις βουνοκορφές του, ν’ αφήσεις το μάτι να πλανηθεί στην άπλα του ορίζοντα, κάπου θ’ αγγίζει και τη γαλάζια θάλασσα, για να προσδιορίσεις έτσι το γεωγραφικό στίγμα και τα περιγράμματα της μορφής του, διαφορετικά κάθε φορά που αλλάζεις σκοπιά θεώρησης.

Να περπατήσεις ύστερα στους βατούς δρόμους και να σκαρφαλώσεις σ’ απόκρημνες πλαγιές, να γευτείς τις κρυφές χαρές της παρθένας φύσης, σπάνια απόλαυση στην εποχή μας. Να σεργιανίσεις στα έρημα καλντερίμια των χωριών του, με συντροφιά τις μνήμες των ανθρώπων, για να πιάσεις τον παλμό μιας εποχής που χάθηκε, χωρίς ελπίδα επιστροφής. Να καταδυθείς στα έγκατα της ιστορίας για ν’ ανασύρεις απ’ εκεί θησαυρούς αρίφνητους – τι σοφία, τι παιδεία, τι μορφές πολιτισμού και κανόνες ζωής, ατομικής και ομαδικής, μένουν ακόμα εκεί, καταχωνιασμένοι – και ν’ αφουγκραστείς τις μυστικές κλήσεις της γης που κρατούσε κοντά της, σε παλιούς καιρούς τους ανθρώπους δεμένες μαζί της ως θάνατο, έτσι που να ξεκινούν από τα πέρατα του κόσμου για ν’ αναπάψουν το κορμί τους στην αγκαλιά της.’’

Νικολαΐδης Ν. Ι.

*Ζαγόρι. Δοκίμιο Ανθρωπογεωγραφίας
Ζαγορισίων Βίος. Ριζάρειον Ίδρυμα*

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη.....	8
Abstract.....	11
Σύνοψη.....	14
Εισαγωγή.....	20
Κεφάλαιο 1: Καταγραφή χωρο-κοινωνικής συγκρότησης της περιοχής μελέτης.....	22
1.1 Γεωγραφική Θέση της περιοχής μελέτης, Χωροταξική Διάρθρωση, Φυσικά Στοιχεία που την χαρακτηρίζουν, Χλωρίδα-Βλάστηση, Πανίδα.....	22
1.1.1 Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου (Δυτικό Ζαγόρι)	22
1.1.2 Κοινότητα Παπίγκου (Δυτικό Ζαγόρι).....	24
1.1.3 Δήμος Τύμφης (Κεντρικό Ζαγόρι)	25
1.1.4 Δήμος Ανατολικού Ζαγορίου (Ανατολικό Ζαγόρι).....	28
1.1.5 Κοινότητα Βοβούσας (Ανατολικό Ζαγόρι).....	29
1.2 Γεωλογία.....	30
1.3 Κλίμα.....	30
1.4 Προστατευόμενες περιοχές.....	31
1.4.1 Εθνικός Δρυμός Βίκου - Αώου.....	31
1.4.2 Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου.....	33
1.5 Ανθρώπινο Δυναμικό.....	34
1.5.1 Δημογραφικά Στοιχεία.....	34
1.5.2 Επίπεδο Εκπαίδευσης Πληθυσμού.....	41
1.5.3 Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας.....	42
1.6 Οικιστικό Απόθεμα.....	45
1.7 Αγροτικός Τομέας.....	46
1.8 Τουρισμός.....	48
1.9 Ιστορικά - Πολιτιστικά Χαρακτηριστικά.....	55
1.9.1 Ιστορία.....	55
1.9.2 Αρχιτεκτονική.....	56
1.9.3 Γεφύρια.....	57
1.9.4 Βρύσες.....	60
1.9.5 Ναοί.....	61

1.9.6 Πανηγύρια.....	64
1.9.7 Πολιτιστικοί πόροι.....	64
1.10 Τεχνικές Υποδομές.....	67
1.10.1 Οδικό Δίκτυο.....	67
1.10.2 Ύδρευση - Αποχέτευση.....	68
1.10.3 Άρδευση.....	69
1.10.4 Απορρίματα.....	69
1.11 Υποδομές Εκπαίδευσης.....	69
1.12 Υποδομές Υγείας - Πρόνοιας, Κοινωνικές Υποδομές.....	69
Κεφάλαιο 2: Ανάλυση των Στοιχείων που συγκροτούν τη Δυναμική της Φυσικής και Κοινωνικο-Οικονομικής Πραγματικότητας.....	71
2.1 Πλεονεκτήματα - Ιδιαιτερότητες.....	71
2.2 Προοπτικές - Δυνατότητες.....	72
2.3 Προβλήματα - Περιορισμοί.....	73
Κεφάλαιο 3: Προγράμματα και Μελέτες που αφορούν την ευρύτερη περιοχή και επηρεάζουν τον σχεδιασμό της αναπτυξιακής της πορείας/Υφιστάμενος Προγραμματισμός και Δραστηριότητες λοιπών εμπλεκόμενων φορέων (π.χ. Τοπική Αυτοδιοίκηση, Νομαρχία, Περιφέρεια, Αναπτυξιακές Εταιρείες κ.λπ.).....	74
3.1 Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000 - 2006 (Γ' Κ.Π.Σ).....	74
3.2 Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Π.Ε.Π.) Ηπείρου 2000 - 2006.....	75
3.3 Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (Ε.Σ.Π.Α.) 2007 - 2013.....	76
3.4 Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Π.Ε.Π.) Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας - Ηπείρου.....	76
3.5 Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007 - 2013 «Αλέξανδρος Μπαλτατζής».....	78
3.6 Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ.).....	79
3.7 Προγράμματα LEADER.....	80
3.8 Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης «Θησέας».....	81
3.9 Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Βιώσιμης Ανάπτυξης Βόρειας και Κεντρικής Πίνδου «Πίνδος».....	83
3.10 Αναπτυξιακή Επιχείρηση Δήμου Τύμφης - Πρόγραμμα Βοήθεια στο σπίτι.....	85

3.11 Πρόγραμμα Ανακύκλωσης Δήμου Τύμφης.....	85
3.12 Κέντρο Πληροφόρησης Ασπραγγέλων, Βοβούσας.....	86
3.13 Το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.) για τον Τουρισμό.....	86
3.14 Ο Αναπτυξιακός Νόμος 3299/2004.....	90
3.15 Το Προεδρικό Διάταγμα 26/09/1979 «Περί χαρακτηρισμού ως παραδοσιακών των υφισταμένων προ του έτους 1923 οικισμών της ευρύτερης περιοχής Ζαγορίου (Ηπείρου) και καθαρισμού ειδικών όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων αυτού»	93
Κεφάλαιο 4: Αποτύπωση/Αξιολόγηση στάσεων - απόψεων τοπικών φορέων και επαγγελματιών της περιοχής (έρευνα πεδίου).....	97
4.1 Άποψη Δημάρχου Καλλικράτειου Ενιαίου Δήμου Ζαγορίου, Μελών Δημοτικού Συμβουλίου, Εκπροσώπων Τοπικών Συμβουλίων.....	97
4.2 Αποτύπωση/Αξιολόγηση στάσεων - απόψεων επαγγελματιών της περιοχής (ιδιοκτητών ξενοδοχείων, εστιατορίων, καφέ-μπαρ, επιχειρήσεων τουριστικών δραστηριοτήτων κ.λπ.).....	98
Κεφάλαιο 5: Συμπεράσματα - Προτάσεις.....	102
Βιβλιογραφία.....	107
Παράρτημα.....	111

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Δημοτικά Διαμερίσματα Δήμου Κεντρικού Ζαγορίου και έκτασή τους...	22
Πίνακας 2: Πληθυσμός Ζαγορίου.....	34
Πίνακας 3: Πληθυσμός Διαμερισμάτων Δήμων και Κοινοτήτων Ζαγορίου.....	35
Πίνακας 4: Δημογραφική εξέλιξη μόνιμου πληθυσμού Ζαγορίου.....	36
Πίνακας 5: Πυκνότητα Πληθυσμού Ζαγορίου.....	37
Πίνακας 6: Πυκνότητα Πληθυσμού Διαμερισμάτων Δήμων και Κοινοτήτων Ζαγορίου.....	37
Πίνακας 7: Δομή πληθυσμού Ζαγορίου κατά ηλικία.....	39
Πίνακες 8,9: Δομή πληθυσμού Ζαγορίου κατά φύλο.....	39
Πίνακας 10: Επίπεδο Εκπαίδευσης Πληθυσμού Ζαγορίου.....	41
Πίνακας 11: Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας.....	42
Πίνακας 12: Ηλικία κτιρίων Ζαγορίου.....	45
Πίνακας 13: Χρήσεις Κτιρίων Ζαγορίου.....	45
Πίνακας 14: Εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις Ζαγορίου.....	46
Πίνακας 15: Εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις Ζαγορίου κατά είδος καλλιέργειας.....	47
Πίνακας 16: Έργα ενταγμένα στο ΠΕΠ Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας - Ηπείρου στο Ζαγόρι σχετικά με τον τουρισμό.....	78
Πίνακας 17: Έργα που ολοκληρώθηκαν στο Πρόγραμμα Ο.Π.Α.Α.Χ. στο Ζαγόρι σχετικά με τον τουρισμό.....	80
Πίνακας 18: Έργα που ολοκληρώθηκαν στο Πρόγραμμα Leader II στο Ζαγόρι σχετικά με τον τουρισμό.....	81
Πίνακας 19: Έργα που ολοκληρώθηκαν στο Πρόγραμμα Leader+ στο Ζαγόρι σχετικά με τον τουρισμό.....	81
Πίνακας 20: Έργα που υπάγονται στο Πρόγραμμα Θησέας στο Ζαγόρι σχετικά με τον τουρισμό.....	83
Πίνακας 21: Ποσοστά ενίσχυσης από Αναπτυξιακό Νόμο 3299/04.....	92
Πίνακας 22: Φορολογική απαλλαγή εξαιτίας Αναπτυξιακού Νόμου 3299/04.....	92

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Χάρτης Ν. Ιωαννίνων και η περιοχή του Ζαγορίου.....	21
Εικόνα 2: Τα χωριά του Ζαγορίου και η πρόσβαση από τα Ιωάννινα.....	21
Εικόνες 3 και 4: Εθνικός Δρυμός Βίκου - Αώου.....	23
Εικόνα 5: Κοινότητα Παπίγκου.....	25
Εικόνα 6: Δρακόλιμνη.....	26
Εικόνα 7: Φαράγγι του Βίκου.....	27
Εικόνα 8: Μικρολίμνη με νούφαρα.....	28
Εικόνα 9: Λίμνη Πηγών Αώου.....	28
Εικόνα 10: Μονοπάτι ορειβατικής διαδρομής.....	52
Εικόνες 11,12: Παραδοσιακά τοπικά προϊόντα Ζαγορίου.....	53
Εικόνα 13: Πύργοι Παπίγκου.....	54
Εικόνα 14: Η Σκάλα του Βραδέτου.....	54
Εικόνα 15: Ζαγορίσιο σπίτι.....	56
Εικόνα 16: Γέφυρα Καμπέρ-Αγά.....	57
Εικόνα 17: Γεφύρι του Κόκκορου ή Νούτσου.....	58
Εικόνα 18: Τρίτοξο γεφύρι.....	59
Εικόνα 19: Ζαγορίσια Βρύση.....	60
Εικόνες 20,21: Πανηγύρια στο Ζαγόρι.....	64
Εικόνα 22: Λαογραφικό Μουσείο Ελαφοτόπου.....	65
Εικόνα 23: Λαογραφικό μουσείο «Αγάπιος Τόλης».....	66
Εικόνες 24,25: Σαρακατσάνικη στάνη στο Γυφτόκαμπο.....	66
Εικόνα 26: Χάρτης Περιοχής Εφαρμογής του Προγράμματος «Πίνδος».....	84

Περίληψη

Στη παρούσα Διπλωματική Εργασία θα διερευνηθούν, θα εντοπιστούν και θα αναλυθούν τα διαφαινόμενα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά, οι ιδιαιτερότητες, οι δυνατότητες, οι ανάγκες και οι περιορισμοί του ορεινού χώρου του Ζαγορίου (Δήμοι Ανατολικού Ζαγορίου, Κεντρικού Ζαγορίου, Τύμφης, Κοινότητες Βοβούσης, Παπίγκου - Καλλικράτειος Ενιαίος Δήμος Ζαγορίου). Με τον τρόπο αυτό θα γίνει εφικτή η προσέγγιση της αναπτυξιακής πορείας του ορεινού χώρου του Ζαγορίου μέχρι σήμερα, με έμφαση στην ιδιαιτερότητα του τόπου και με εστίαση στις ευάλωτες περιοχές του. Ταυτόχρονα θα αξιολογηθούν οι μέχρι σήμερα εφαρμοσθείσες –και οι προγραμματισμένες προς υλοποίηση– πρακτικές περιβαλλοντικής προστασίας, προώθησης και ανάπτυξης της περιοχής.

Τα βασικά ερωτήματα που θα εξετασθούν στο πλαίσιο της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας αφορούν, αφ' ενός στις επιπτώσεις που έχει επιφέρει μέχρι σήμερα η διαχρονική εξέλιξη του 'μοντέλου ανάπτυξης' που έχει υιοθετηθεί, αφ' ετέρου δε στις δυνατότητες ανάπτυξης που διαθέτει ο τόπος. Για την επίτευξη του στόχου αυτού θα διενεργηθεί ποιοτική και ποσοτική αποτύπωση των συνιστωσών της εξέλιξης, η οποία περιλαμβάνει έρευνα πεδίου προσανατολισμένη σε κατάλληλους θεματικούς άξονες. Αποτέλεσμα θα είναι ο εντοπισμός των δυνατοτήτων εκείνων που πρέπει να ενισχυθούν, των προδιαγραφών που πρέπει να διαμορφωθούν και των πιέσεων που πρέπει να περιοριστούν, με κύριο στόχο τη διαμόρφωση στρατηγικών κατευθύνσεων πολιτικής για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής μελέτης.

Η έρευνα θα εμβαθύνει στις δομές και σχέσεις που συγκροτούν την περιοχή, αναδεικνύοντας την τοπική, γεωγραφική, φυσική, κοινωνική, οικονομική, πολιτιστική και λειτουργική ποικιλία, όπως αυτή εξελίσσεται διαχρονικά. Με την εξειδίκευση στην τοπική κλίμακα μέσω της αναλυτικής έρευνας πεδίου, που θα εμπλουτίσει και θα εξειδικεύσει την ανάλυση, επιτυγχάνεται μια ολοκληρωμένη χάραξη στρατηγικής πολιτικής.

Θα αναλυθεί η γεωγραφική θέση και τα χωρικά χαρακτηριστικά της περιοχής μελέτης, τα φυσικά στοιχεία που την χαρακτηρίζουν, η χλωρίδα, η βλάστηση, η πανίδα, η γεωλογία, το κλίμα και οι προστατευόμενες περιοχές. Θα εξεταστούν το ανθρώπινο δυναμικό, το οικιστικό απόθεμα, ο αγροτικός τομέας, ο τουριστικός τομέας, το πολιτιστικό απόθεμα και οι υποδομές που διαθέτει η περιοχή ώστε να

αποδοθεί μια ολοκληρωμένη εικόνα της χωρο-κοινωνικής συγκρότησης της περιοχής μελέτης. Η διερεύνηση αυτή του φυσικού αλλά και του δομημένου περιβάλλοντος θα αναδείξουν τους παραγωγικούς τομείς “κλειδί” για την περιοχή, τις τεχνικές και αναπτυξιακές υποδομές της ώστε σε επόμενο στάδιο να αναδειχθούν τα προβλήματα αλλά και οι προοπτικές ήπιας ανάπτυξης, με ταυτόχρονη προστασία του ευρύτερου οικοσυστήματος. Κατόπιν, θα πραγματοποιηθεί μια διερεύνηση πλεονεκτημάτων - προοπτικών - προβλημάτων της περιοχής μελέτης. Στη συνέχεια, θα διερευνηθούν τα προγράμματα ή/και μελέτες που αφορούν στην ευρύτερη περιοχή και επηρεάζουν τον σχεδιασμό της αναπτυξιακής της πορείας, λαμβάνοντας υπόψη τον προγραμματισμό και τις δραστηριότητες άλλων εμπλεκόμενων φορέων π.χ. Τοπική αυτοδιοίκηση, Νομαρχία, Περιφέρεια, Αναπτυξιακές εταιρείες κ.λπ. Τέλος, θα γίνει μια καταγραφή των στάσεων - απόψεων τοπικών φορέων και επαγγελματιών της περιοχής του Ζαγορίου.

Επιμέρους θέματα που θα εξεταστούν είναι: η διαδικασία σχεδιασμού της αναπτυξιακής πολιτικής προκειμένου να διασφαλισθεί αφενός η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη διαμόρφωσή της και αφετέρου η υιοθέτηση των προτεινόμενων δράσεων από αυτήν. Επιπλέον, ιδιαίτερη σημασία έχει η διερεύνηση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που επιλέχθηκαν για την αξιοποίηση και γενικότερα των αναπτυξιακών επιλογών που η μέχρι σήμερα εμπειρία υποδεικνύει προς αποφυγή. Η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων στο ευρύτερο οικοσύστημα από τις δυνατότητες αξιοποίησης θα συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη αλλά και οικολογική και περιβαλλοντική ισορροπία.

Στην εργασία θα υποστηριχθεί ότι δεν θα πρέπει να κυριαρχεί η προσέγγιση της απόλυτης προστασίας φυσικών περιοχών καθώς με αυτήν συνήθως αποκλείονται όλες οι ανθρώπινες δραστηριότητες και έτσι οδηγούμαστε σε ένα ιδιότυπο αποκλεισμό των ορεινών χώρων. Ιδιαίτερη βαρύτητα θα δοθεί σε ζητήματα διαχείρισης του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος αλλά και σε ζητήματα χωροθέτησης δραστηριοτήτων και διαχείρισης φυσικών πόρων από τους αρμόδιους φορείς. Θεωρείται πρωταρχικό ότι πρέπει να λαμβάνεται πάντοτε υπόψη, τόσο η δυναμική της αλλαγής, όσο και η ιδιαιτερότητα σε τοπική κλίμακα.

Επιδιώκεται η δημιουργία των κατάλληλων χωρο-κοινωνικών και οικονομικών προϋποθέσεων θέτοντας κριτήρια οικολογικά, κοινωνικά, οικονομικά, προωθώντας την ενσωμάτωση του ντόπιου πληθυσμού είτε στις εν δυνάμει δραστηριότητες είτε μέσω εκπαίδευσης, κατάρτισης και πληροφόρησης. Ο ενιαίος

χαρακτήρας αντιμετώπισης του φυσικού και κοινωνικού σχηματισμού θα προσδώσει σημασία σε όλα τα σημεία αυτού με ταυτόχρονη πρόληψη της αλλοίωσης του τοπίου. Βασικοί άξονες του σχεδιασμού είναι οι ήπιες χρήσεις και διαμορφώσεις καθώς και η ευαισθητοποίηση του κοινού και των κατοίκων μέσω του τύπου και των διαφόρων τοπικών φορέων και συλλογικοτήτων.

Επομένως, οι στόχοι, οι κατευθύνσεις και οι δράσεις της ήπιας ανάπτυξης της περιοχής μελέτης θα προσβλέπουν στην ανάδειξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, στην αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, στην ανάπτυξη συμβατών με την περιοχή οικονομικών δραστηριοτήτων που δε θα υποβαθμίζουν τους φυσικούς πόρους και θα διασφαλίζουν την ομαλή διαβίωση των κατοίκων αλλά και συμβίωσης με τους επισκέπτες, ενθαρρύνοντας την τοπική οικονομία και την πολιτιστική παράδοση.

Abstract

In this thesis will be explored, detected and analyzed the emerging developmental characteristics, implications, opportunities, needs and constraints of the mountainous area of Zagori (Municipalities of Eastern Zagori, Central Zagori, Tymfi, Communities of Vovousa, Papigo - Kallikrateios United Municipality of Zagori). In this way it will be possible to approach the developmental path of the mountain area of Zagori until today, with emphasis on the particularity of place and focusing on his vulnerable areas. At the same time will be evaluated the up today applied –and planned for implementation– practices of environmental protection, promotion and development of the region.

The main questions to be examined in this thesis relate, on the one hand to the impacts that the timeless evolution of the "growth model", that has been adopted, has made so far, on the other hand to the growth potential that is available in this place. To achieve this objective will be carried out qualitative and quantitative mapping of the components of evolution, which includes field research directed at appropriate themes. The result will be to identify those capabilities that should be strengthened, the standards that should be developed and the pressures that should be reduced, with main purpose the formulation of strategic policy directions for the integrated development of the study area.

The research will deepen to the structures and relationships that make up the region, highlighting the local, geographical, physical, social, economic, cultural and functional diversity, as it evolves over time. By specializing in locally through the analytical field research, that will enrich and refine the analysis, reached an integrated making of strategic policy.

We analyze the location and spatial characteristics of the study area, the natural elements that characterize her, the flora, vegetation, fauna, geology, climate and protected areas. We examine the manpower, the housing stock, the agricultural sector, the tourism sector, the cultural stock and the substructures that are available to the area in order to be given a complete picture of the spatio-social setting of the study area. This study of the natural and built environment will highlight the "key" productive sectors for the region, technical and developmental infrastructures in order to in the next step highlighting the problems and prospects of mild growth, while

protecting the broader ecosystem. Then, there will be an exploration of the advantages - perspectives - problems in the study area. Continuously, we explore the programs and/or studies concerning the broader region and influence the design of future prospects, taking into account scheduling and activities of other stakeholders par example Local Government, Prefecture, Region, Development Agencies etc. Finally, we made a recording of attitudes - views of local stakeholders and professionals in the region of Zagori.

Additional topics to be examined are: the process of planning the developmental policy to ensure both the involvement of local communities in her shaping and secondly the adoption of proposed actions by it. Moreover, it is crucial to investigate the business selected for use and general the developmental options that the experience up to date suggests to be avoided. The estimate of environmental impacts in the broader ecosystem of the potential use will contribute to economic growth but also to ecological and environmental balance.

In this paper will be argued that it should not dominate the approach of absolute protection of natural areas as with that are usually excluded all human activities and this leads to a peculiar block of mountainous areas. Particular attention will be given to issues of management of natural and human environment and issues of location of activities and management of natural resources by responsible agencies. Considered primary that it must always be taken into account both the dynamics of change, and the specificity at local level.

It is pursued the creation of the appropriate spatio-social and economic conditions by setting criteria ecological, social, economical, promoting the integration of the local population either in the potential activities, or through education, training and information. The united character facing the physical and social formation will give importance to all its points while preventing the deterioration of the landscape. Basic axis of the design are the mild uses and configurations as well as the awareness of public and residents through the media and various local organizations and collectives.

Therefore, the objectives, orientations and actions of mild growth of study area will aim to the promotion and protection of the natural environment, to the utilization of cultural heritage, to the development of compatible with the area economical activities which will not degrade the natural resources and will ensure the normal life

of residents as well as the cohabitation with his guests, encouraging the local economy and cultural tradition.

Σύνοψη

Το Ζαγόρι αποτελεί μια ξεχωριστή ενότητα 46 χωριών, βόρεια από το λεκανοπέδιο των Ιωαννίνων, στο βορειοδυτικό άκρο της Πίνδου. Χωρίζεται γεωγραφικά σε τρεις ενότητες: το Ανατολικό, το Δυτικό και το Κεντρικό. Με τη διοικητική αναδιάρθρωση του Νόμου "Καποδίστρια" αποτελείται από τρεις Δήμους (Ανατολικού Ζαγορίου, Κεντρικού Ζαγορίου και Τύμφης) και δύο Κοινότητες (Βοβούσας και Παπίγκου).

Ο Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου αποτελείται από δεκαπέντε δημοτικά διαμερίσματα. Έχει συνολικό (πραγματικό) πληθυσμό 1.601 κατοίκους και έδρα του δήμου είναι το χωριό Ασπράγγελοι. Στο Δήμο βρίσκεται το μεγαλύτερο τμήμα του Εθνικού Δρυμού Βίκου - Αώου.

Η Κοινότητα Παπίγκου παρέμεινε αυτόνομη μετά την διοικητική αναδιάρθρωση του νόμου 2539/97 ("Νόμος Καποδίστρια"). Το Μεγάλο Πάπιγκο βρίσκεται σε υψόμετρο 900 μ. και το Μικρό Πάπιγκο σε υψόμετρο 980μ. και απέχουν μεταξύ τους περίπου 2 χλμ. Η απογραφή του 2001 κατέγραψε 357 κατοίκους. Βρίσκεται βορειοανατολικά των Ιωαννίνων σε απόσταση 59 χλμ. και η οροσειρά της Τύμφης δεσπόζει σε όλη τη κοινότητα.

Ο Δήμος Τύμφης δημιουργήθηκε από τη συνένωση 12 κοινοτήτων του κεντρικού Ζαγορίου με έδρα το χωριό Τσεπέλοβο. Τοποθετείται στα βόρεια και ανατολικά του ορεινού όγκου Τύμφης (απ' όπου πήρε και το όνομα του). Έχει πληθυσμό 1.493 κατοίκους. Στην Τύμφη ανήκει το φαράγγι του Βίκου του οποίου η αρχή βρίσκεται κάτω από το χωριό Κουκούλι στη γέφυρα του Κόκορη και το τέλος του στο γεφύρι του Βοϊδομάτη στο Πάπιγκο, με μήκος 12χλμ. και μέγιστο ύψος 1.000μ. Το φαράγγι είναι τμήμα του Δρυμού Βίκου - Αώου ο οποίος με 126.000 στρέμματα είναι ο μεγαλύτερος Δρυμός της χώρας (Εθνικός Δρυμός Βίκου - Αώου).

Το Ανατολικό Ζαγόρι βρίσκεται στο ΒΑ τμήμα του Νομού Ιωαννίνων. Διοικητικά αποτελείται από το Δήμο Ανατολικού Ζαγορίου και την Κοινότητα Βοβούσας. Έχουν πληθυσμό 2.402 και 179 κατοίκους αντίστοιχα. Είναι περιοχή ιδιαίτερου αισθητικού κάλλους με εναλλαγές τοπίων και πολύξυλα πυκνά δάση.

Κυρίαρχα πετρώματα της ευρύτερης περιοχής είναι οι ασβεστόλιθοι και ο φλύσχης. Γεωτεκτονικά ανήκει στη ζώνη της Πίνδου. Η ευρύτερη περιοχή του Ζαγορίου λόγω της μορφολογίας και της μεγάλης σχετικά απόστασης από τη

θάλασσα έχει κλίμα εύκρατο, ηπειρωτικό με κρύο χειμώνα, δροσερό καλοκαίρι και πολλές βροχοπτώσεις.

Ο μόνιμος πληθυσμός της περιοχής του Ζαγορίου δεν έχει μεταβληθεί σημαντικά μέσα στα δέκα χρόνια 1991-2001. Η μέση πυκνότητα πληθυσμού της περιοχής του Ζαγορίου είναι αρκετά μικρότερη του νομού και της περιφέρειας που ανήκει, ο Δ. Τύμφης είναι ο πιο αραιοκατοικημένος. Κύρια απασχόληση των μόνιμων κατοίκων είναι η γεωργία, η κτηνοτροφία, το δάσος και το κυνήγι. Στη δεύτερη θέση βρίσκεται ο κλάδος της ξενοδοχοεστίασης.

Η φυσική ομορφιά του Ζαγορίου σε συνδυασμό με την αρχιτεκτονική ιδιαιτερότητα και την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, αποτελούν έναν ιδιαίτερο τόπο προσέλκυσης εναλλακτικού τουρισμού. Το πλήθος των δραστηριοτήτων του οικοτουρισμού, του θρησκευτικού, του πολιτιστικού, του αθλητικού, του εκπαιδευτικού και του ορεινού τουρισμού στο Ζαγόρι, βρίσκουν τον ιδανικότερο τόπο για την προσέλκυση πολλών επισκεπτών όλο το χρόνο.

Στην περιοχή του Ζαγορίου αναπτύχθηκε μια ιδιόμορφη αρχιτεκτονική, που βασίζεται στην αφθονία της πέτρας και του ξύλου. Τα σπίτια είναι δεμένα πολύ με το τοπίο, την ψυχοσύνθεση και τον τρόπο ζωής των κατοίκων της περιοχής. Όλα τα χωριά είναι μονοκεντρικά. Το μεσοχώρι (πλατεία) του χωριού είναι το κέντρο, φύσει και θέσει, του χωριού. Εκεί κοντά βρίσκεται συνήθως η κεντρική εκκλησία του χωριού, τα καφενεία και το σχολείο του χωριού. Εκεί οδηγούν όλα τα σοκάκια, όλα τα πετρόκτιστα καλντερίμια. Ιδιαίτερη ομορφιά παρουσιάζουν τα γεφύρια, οι παραδοσιακές βρύσες των χωριών, τα καλντερίμια, οι παλαιοί υδρόμυλοι. Τα μοναστήρια και οι εκκλησίες στο Ζαγόρι ακολουθούν την δική τους αρχιτεκτονική και είναι κτισμένα με υλικά του τόπου, δηλαδή πέτρα και ξύλο. Τα κτίσματα αυτά μας πηγαίνουν πολύ πίσω στο παρελθόν, αφού χρονολογικά είναι παλαιότερα από τα κοινά σπίτια ή αρχοντικά που συναντάμε στα χωριά.

Τέσσερις είναι οι επίσημες εισοδοί στο Ζαγόρι από τους δύο βασικούς οδικούς άξονες Ιωαννίνων - Κόνιτσας - Κοζάνης. Η περιοχή διαθέτει καλό οδικό δίκτυο μέσω του οποίου εξυπηρετούνται συγκοινωνιακά όλα τα χωριά και οι οικισμοί. Οι αποστάσεις μεταξύ των χωριών δεν είναι πολύ μεγάλες.

Από γεωγραφική άποψη τα Ζαγοροχώρια βρίσκονται σε προνομιάς θέση όσον αφορά το Νομό Ιωαννίνων αλλά και την Περιφέρεια Ηπείρου, έχοντας εγγύτητα ως προς το αστικό κέντρο των Ιωαννίνων.

Ορισμένα προγράμματα και μελέτες που αφορούν στην ευρύτερη περιοχή του Ζαγορίου, λαμβάνοντας υπόψη τον προγραμματισμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Νομαρχίας, Περιφέρειας, Αναπτυξιακές εταιρείες κ.λπ. είναι τα ακόλουθα:

Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000 - 2006 αποτελεί ισχυρό εργαλείο και καθοριστικό μοχλό για την ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή και τον εκσυγχρονισμό της χώρας. Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Π.Ε.Π.) Ηπείρου 2000 - 2006 είναι ένα από τα 24 Προγράμματα του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης για την Ελλάδα

Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας - Στερεάς - Ελλάδας και Ηπείρου είναι ένα από τα 5 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα τα οποία μαζί με τα 8 Τομεακά και τα 12 Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας συγκροτούν το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) για την περίοδο 2007-2013. Ο στρατηγικός στόχος και το γενικό αναπτυξιακό όραμα της Χωρικής Ενότητας Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας - Ηπείρου για την περίοδο 2007-2013 συνίσταται στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της ελκυστικότητας και της εξωστρέφειας της οικονομίας με τη βελτίωση της χωρικής και κοινωνικής συνοχής και την υιοθέτηση αειφορικών μεθόδων ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων και διαχείρισης του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.

Το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης «Αλέξανδρος Μπαλτατζής» έχει χωρικό προσδιορισμό. Αναφέρεται σε δυναμικές αγροτικές περιοχές, σε ορεινές-μειονεκτικές-προβληματικές περιοχές και σε νησιωτικές αγροτικές περιοχές. Συγκεκριμένα για τις ορεινές περιοχές, περιοχή μελέτης, επισημαίνει ότι πρόκειται να εφαρμοσθούν ειδικά μέτρα για να αντισταθμιστούν με τις δυναμικές πεδινές περιοχές.

Τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ.) εφαρμόζονται σε επιλεγμένες περιοχές οι οποίες είναι ορεινές και/ή μειονεκτικές, εμφανίζουν προβλήματα συγκράτησης του πληθυσμού τους, χαρακτηρίζονται από το σημαντικό ρόλο της αγροτικής παραγωγής στην τοπική οικονομία και έχουν σημαντικές ελλείψεις σε τεχνικές και κοινωνικές υποδομές.

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER είναι πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης σαν μια πρωτοβουλία για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της δημογραφικής κατάρρευσης, της ανεργίας και των χαμηλών αγροτικών εισοδημάτων των πιο απομονωμένων περιοχών της Ευρωπαϊκής Υπαίθρου.

Με την πεποίθηση ότι η άσκηση αποτελεσματικής και ποιοτικής διοίκησης των τοπικών υποθέσεων συνδέεται με την υποστήριξη της επενδυτικής

δραστηριότητας των Ο.Τ.Α. και την ορθολογική και διαφανή κατανομή των πόρων που κατευθύνονται σε αυτούς, η Κυβέρνηση θεσμοθέτησε το αναπτυξιακό Πρόγραμμα «Θησέας».

Η περιοχή του προγράμματος «Πίνδος» καταλαμβάνει το μεγαλύτερο τμήμα του κεντρικού κορμού της Ελλάδας με άξονα αναφοράς την οροσειρά της Πίνδου. Στόχος του Ολοκληρωμένου Προγράμματος για την Πίνδο είναι η διαμόρφωση συνθηκών βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης του ορεινού όγκου με τη δημιουργία προϋποθέσεων συγκράτησης του πληθυσμού και προσέλκυσης νέων ανθρώπων, μέσω της εφαρμογής ενός εναλλακτικού μοντέλου ανάπτυξης.

Η περιοχή του Ζαγορίου κατατάσσεται σύμφωνα με το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.) στη κατηγορία (B) "αναπτυσσόμενες τουριστικά" περιοχές και συγκεκριμένα στην υποκατηγορία (B2.5).

Χαρακτηρίζονται δια του Προεδρικού Διατάγματος 26/09/1979 ως παραδοσιακοί οι νομίμως υφιστάμενοι προ του έτους 1925 οικισμοί Ζαγορίου (Ηλείου) οι περικλειόμενοι δια συνεχόμενης γραμμής, η οποία παρακολουθεί τον άξονα της εθνικής οδού Μετσόβου - Ιωαννίνων και Ιωαννίνων - Κονίτσης σε απόσταση τριακοσίων μέτρων από τον άξονα της τάφρου Περάματος - Λυκοστόμου, του ποταμού Αώου και της γραμμής των διοικητικών ορίων των νομών Ιωαννίνων και Γρεβενών. Καθορίζονται μέσω αυτού οι τομείς Α και Β για τη περιοχή, οι όροι δομήσεως των τομέων αυτών, μορφολογικά στοιχεία.

Πραγματοποιήθηκε επιτόπια έρευνα μέσα από συζήτηση η οποία διεξήχθη με το Δήμαρχο Ζαγορίου κ. Παπαναστασίου Γ., τον Αντιδήμαρχο κ. Παπαχρήστο Ι., μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου και εκπροσώπους των Τοπικών Συμβουλίων. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκε η συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου το οποίο παραδόθηκε και παραλήφθηκε ιδιοχείρως.

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της συζήτησης και τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου, το θετικό στοιχείο για την περιοχή ήταν ότι η ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή έγινε στις αρχές της δεκαετίας του 1970. Το Ζαγόρι δηλαδή προηγήθηκε κάπως και πρωτοπορεί σήμερα σε τουριστικές υποδομές και επισκεψιμότητα. Ωστόσο, έχουμε φθάσει σε σημείο κορεσμού, προτείνοντας να επιτρέπεται η ανέγερση καταλυμάτων μόνο σε Τοπικές Κοινότητες που δεν διαθέτουν μέχρι στιγμής.

Επίσης, η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε στην υλοποίηση της επιτόπιας έρευνας ήταν η χρήση ερωτηματολογίων, τα οποία παραδόθηκαν και παραλήφθηκαν ιδιοχείρως στους ιδιοκτήτες - υπεύθυνους επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή του Ζαγορίου. Το δείγμα της έρευνας αποτελούν 30 από τις περίπου διακόσιες (200) επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην ευρύτερη περιοχή του Ζαγορίου, ποσοστό 15%.

Ως ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της ορεινής αυτής περιοχής καταγράφηκε σε μεγαλύτερο βαθμό το πλούσιο φυσικό περιβάλλον που διαθέτει. Αυτό που την έκανε να αναπτυχθεί και να ξεχωρίσει ήταν, σύμφωνα με τη γνώμη των ερωτηθέντων, το γεγονός ότι οι κάτοικοι της περιοχής αυτής δεν πείραξαν και ούτε άλλαξαν τίποτε από τη φυσιογνωμία της με το πέρασμα των χρόνων. Η αύξηση της επισκεψιμότητας και η ανάπτυξη του τουρισμού στη περιοχή οδήγησε σε αναβάθμιση των υπηρεσιών της. Βρήκαν απασχόληση αρκετοί νέοι της περιοχής. Ωστόσο, παρατηρείται το φαινόμενο του καταμερισμού του τουρισμού, άναρχη και ανεξέλεγκτη δόμηση στους οικισμούς και γενικότερη έλλειψη σεβασμού προς την περιοχή από μερίδα τουριστών. Οι ερωτώμενοι προτείνουν το πάγωμα έκδοσης νέων αδειών και ανέγερσης νέων ξενοδοχείων, αλλαγή νοοτροπίας από μέρους μερίδας των ντόπιων και κίνητρα ώστε να εδραιωθούν οι νέοι άνθρωποι στην περιοχή τους.

Οι τουρίστες επισκέπτονται την περιοχή κυρίως Χριστούγεννα-Πάσχα, Σαββατοκύριακα-εορταστικά τριήμερα και το καλοκαίρι για ξεκούραση και ησυχία, καθαρό περιβάλλον, διακοπές και διασκέδαση, πορείες στο βουνό - ορειβασία. Κάνουν μόνοι τους τις κρατήσεις ή ταξιδεύουν αυτόνομα χωρίς κρατήσεις και συγκεκριμένο πρόγραμμα με Ι.Χ. αυτοκίνητο. Την επισκέπτονται όλες οι ηλικίες οποιασδήποτε οικογενειακής κατάστασης, επιλέγοντας στη πλειοψηφία τους ξενοδοχεία μεσαίων κατηγοριών και ενοικιαζόμενα δωμάτια/διαμερίσματα. Το οικονομικό τους επίπεδο είναι κυρίως μεσαίο και προέρχονται κυρίως από τα μεγάλα αστικά κέντρα (Αθήνα, Θεσσαλονίκη).

Οι ερωτώμενοι θεωρούν ότι θα συμβάλλουν στην αύξηση των ταξιδιών στη περιοχή η καλύτερη συνεννόηση των επιχειρηματιών με τα τουριστικά πρακτορεία, η συστηματική προβολή-διαφήμιση της περιοχής και η διαφήμιση μέσω ίντερνετ. Ανάμεσά τους το 55% έχει χρηματοδοτηθεί από κάποιο Αναπτυξιακό Πρόγραμμα μέχρι στιγμής.

Παρακάτω συνοψίζονται τα συμπεράσματα της έρευνας σε επτά βασικούς άξονες:

▷ Η θέση της περιοχής σε συνδυασμό με τη δημιουργία της Εγνατίας Οδού αλλά και τη μελλοντική κατασκευή της Ιόνιας Οδού προσφέρουν τη δυνατότητα για περαιτέρω ανάπτυξη στην περιοχή, ακόμη και σε οικισμούς που μέχρι στιγμής δεν έχουν γνωρίσει κάποιο μεγάλο τουριστικό κύμα.

▷ Η αξιοποίηση των φυσικών πόρων προσφέρει τη δυνατότητα εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Τα τελευταία χρόνια η ανθρώπινη δραστηριότητα έχει επιδράσει δυσμενώς στο φυσικό περιβάλλον. Το ζητούμενο είναι η επίτευξη ισορροπίας ανάμεσα στη ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος.

▷ Δεν υπάρχει ισορροπία της τουριστικής ανάπτυξης στα χωριά του Ζαγορίου και η ανάπτυξη ορισμένων οικισμών διαφοροποιείται από τον κορμό της δόμησης του Ζαγορίου. Θα πρέπει να δοθεί έμφαση στις παραδοσιακές τεχνικές κατασκευής που εναρμονίζονται με το φυσικό τοπίο επιδιώκοντας μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων αλλά και προσαρμογή στις σύγχρονες ανάγκες κατοικίας.

▷ Σε αρκετούς οικισμούς η ενασχόληση των κατοίκων με αγροτικές δραστηριότητες είναι περιορισμένη σε σχέση με παλαιότερα. Παρατηρείται στροφή προς τον τριτογενή τομέα και κυρίως τον τουρισμό με στόχο το κέρδος που δεν τους προσφέρει ο πρωτογενής τομέας.

▷ Για να ανταποκριθούν οι κάτοικοι στον αυξανόμενο τουρισμό δημιούργησαν πλήθος τουριστικών μονάδων, καταλυμάτων και άλλων ειδών επιχειρήσεων. Συνεπώς, δημιουργήθηκαν και νέες θέσεις εργασίας για την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού της περιοχής. Ωστόσο, ο τριτογενής τομέας (τουρισμός) τείνει να γίνει ο μοναδικός τομέας απασχόλησης που θα δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας στη περιοχή.

▷ Αρχιτεκτονική κληρονομιά, μνημεία, εκκλησίες, μοναστήρια, παραδοσιακοί οικισμοί συνθέτουν ένα πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα το οποίο προσφέρεται για την ανάδειξη και προβολή της περιοχής.

▷ Επιβάλλεται η βελτίωση της πρόσβασης της περιοχής σε ορισμένα σημεία.

Εισαγωγή

Το τοπωνύμιο Ζαγόρι προέρχεται από τη σλαβική πρόθεση "Za" που σημαίνει "πίσω" και την αιτιατική του ουσιαστικού "gora" που σημαίνει "βουνό", δηλαδή περιοχή πίσω από το βουνό. Είναι μετάφραση του αρχαίου ονόματος της περιοχής, «Παρωραία», που σημαίνει «παρά το όρος», από σλαβικά φύλα που κατήλθαν στην περιοχή τον 6^ο αιώνα.¹

Το Ζαγόρι από τα παλιά χρόνια έως τις μέρες μας αποτελεί μια από τις πιο αξιόλογες και σημαντικές ιστορικές, πολιτισμικές και οικιστικές ενότητες του ελληνικού χώρου. Τα Ζαγοροχώρια αποτελούν μια ξεχωριστή οικιστική, ιστορική και πολιτιστική ενότητα 46 χωριών, βόρεια από το λεκανοπέδιο των Ιωαννίνων, στο βορειοδυτικό άκρο της Πίνδου. Τα φυσικά όρια τους καθορίζονται νότια από το βουνό Μιτσικέλι, βόρεια από το ποταμό Αώο, ανατολικά από τα βουνά του Λύγκου και δυτικά από τον ορεινό όγκο της Τύμφης.

Τα χωριά του Ζαγορίου διατηρούν στο ακέραιο την αρχιτεκτονική τους φυσιογνωμία όντας, με πραγματικά εντυπωσιακό τρόπο, αρμονικά ενταγμένα μέσα σε ένα πλούσιο φυσικό περιβάλλον που φιλοξενεί μοναδικά είδη σπάνιας χλωρίδας και πανίδας και ιδιαίτερους γεωλογικούς σχηματισμούς.²

Το Ζαγόρι χωρίζεται γεωγραφικά σε τρεις ενότητες: το Ανατολικό, το Δυτικό και το Κεντρικό. Με τη διοικητική αναδιάρθρωση του Νόμου "Καποδίστρια" αποτελείται από τρεις Δήμους (Ανατολικού Ζαγορίου, Κεντρικού Ζαγορίου και Τύμφης) και δύο Κοινότητες (Βοβούσας και Παπίγκου).³

¹http://www.kentrikozagori.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=134&Itemid=228 ανακτήθηκε στις 20/01/2011

² http://www.papigo.gr/el/koinotita/koinotita_03.php ανακτήθηκε στις 22/01/2011

³http://www.kentrikozagori.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=134&Itemid=228 ανακτήθηκε στις 20/01/2011

Εικόνα 1: Χάρτης Ν. Ιωαννίνων και η περιοχή του Ζαγορίου⁴

Εικόνα 2: Τα χωριά του Ζαγορίου και η πρόσβαση από τα Ιωάννινα⁵

⁴ www.letzeto.gr/maps.htm ανακτήθηκε στις 25/01/2011

⁵ www.visitzagori.com/grpage1.html ανακτήθηκε στις 25/01/2011

Κεφάλαιο 1: Καταγραφή χωρο-κοινωνικής συγκρότησης της περιοχής μελέτης

1.1 Γεωγραφική Θέση της περιοχής μελέτης, Χωροταξική Διάρθρωση, Φυσικά Στοιχεία που την χαρακτηρίζουν, Χλωρίδα-Βλάστηση, Πανίδα

1.1.1 Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου (Δυτικό Ζαγόρι)⁶

Ο Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου βρίσκεται στο κεντρικό τμήμα του νομού, βόρεια της πρωτεύουσας του νομού, των Ιωαννίνων, και απλώνεται στις νοτιοδυτικές πλαγιές της Τύμφης και τις βορειοανατολικές πλαγιές του όρους Μιτσικέλι. Ο Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου αποτελείται από δεκαπέντε δημοτικά διαμερίσματα. Καταλαμβάνει έκταση 206,7 τετρ. χλμ. και έχει συνολικό πληθυσμό 1.601 κατοίκους. Ο δήμος είναι αρκετά αραιοκατοικημένος με πυκνότητα πληθυσμού μόλις επτά κάτοικοι ανά τετρ. χλμ. Έδρα του δήμου είναι το χωριό Ασπράγγελοι.⁷

Στο παρακάτω πίνακα περιλαμβάνονται τα χωριά που ανήκουν στο Δήμο, καθώς και η έκτασή τους σε στρέμματα.

Πίνακας 1: Δημοτικά Διαμερίσματα Δήμου Κεντρικού Ζαγορίου και έκτασή τους

A/A	Δημοτικό Διαμέρισμα	Υψόμετρο	Έκταση σε στρέμματα
1	Άγιος Μηνάς	640 μ.	6155
2	Άνω Πεδινά	960 μ.	10832
3	Αρίστη	650 μ.	28947
4	Ασπράγγελοι (έδρα του Δήμου)	990 μ.	15929
5	Βίτσα	960 μ.	15659
6	Δίκορφο	1000 μ.	20102
7	Δίλοφο	880 μ.	10000

⁶ <http://www.kentrikozagori.gov.gr> ανακτήθηκε στις 23/01/2011

⁷ http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%AE%CE%BC%CE%BF%CF%82_%CE%9A%CE%B5%CE%BD%CF%84%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D_%CE%96%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85 ανακτήθηκε στις 22/01/2011

8	Διπόταμο	840 μ.	17576
9	Ελάτη	960 μ.	10526
10	Ελαφότοπος	1150 μ.	13665
11	Καλουτά	840 μ.	17576
12	Κάτω Πεδινά	940 μ.	9200
13	Μανασσή	900 μ.	12801
14	Μεσοβούνι	680 μ.	5379
15	Μονοδένδρι	1060 μ.	20009

Πηγή:http://www.kentrikozagori.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=153&Itemid=226 ανακτήθηκε στις 23/01/2011

Στο Δήμο βρίσκεται το μεγαλύτερο τμήμα του Εθνικού Δρυμού Βίκου - Αώου. Η πλούσια πανίδα του Δρυμού περιλαμβάνει έως σήμερα δέκα είδη αμφιβίων, εικοσιένα είδη ερπετών, εκατόν τριάντα είδη πουλιών και εικοσιτέσσερα είδη θηλαστικών, με σημαντικότερα την αρκούδα (*Ursus Arctos*), το αγριογούρουνο (*Sus Scrofa*), το ζαρκάδι (*Apereolus Capreolus*), το λύκο (*Canis Lupus*), το αγριόγιδο (*Rupicapra Balanika*) και τη βίδρα (*Lutra Lutra*).

Στον Δρυμού έχουν αριθμηθεί πάνω από 1.700 είδη και υποείδη φυτικών ειδών. Μεταξύ αυτών βρίσκονται και πέντε ενδημικά είδη (που δηλαδή δεν υπάρχουν πουθενά αλλού στον κόσμο), 19 ενδημικά είδη της Ελλάδας καθώς και μεγάλος είναι ο αριθμός των φυτών που είναι σπάνια, προστατευόμενα ή έχουν ιδιαίτερη επιστημονική σημασία.

Υπάρχουν τρία φαράγγια: του Βίκου μήκους δώδεκα χιλιομέτρων που σε μερικά σημεία το κάθετο ύψος του φτάνει τα 900 μέτρα τοποθετώντας το στα βαθύτερα του κόσμου, το φαράγγι του Βικάκι και η χαράδρα του Αώου, που βρίσκεται μεταξύ των βουνών Τραπεζίτσα και Γκαμήλα, μήκους δέκα χιλιομέτρων.

Εικόνες 3 και 4: Εθνικός Δρυμός Βίκου - Αώου⁸

⁸http://www.kentrikozagori.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=124&Itemid=231&limit=1&limitstart=2 ανακτήθηκε στις 23/01/2011

1.1.2 Κοινότητα Παπίγκου (Δυτικό Ζαγόρι)⁹

Το Πάπιγκο βρίσκεται βορειοανατολικά των Ιωαννίνων σε απόσταση 59 χλμ. Η οροσειρά της Τύμφης δεσπόζει σε όλο το χωριό σχηματίζοντας στα βόρεια τη χαράδρα του Αώου και στα νοτιοδυτικά το επιβλητικό φαράγγι του Βίκου, με τον ποταμό Βοϊδομάτη. Το Μεγάλο Πάπιγκο βρίσκεται σε υψόμετρο 900 μ. και το Μικρό Πάπιγκο σε υψόμετρο 980μ. και απέχουν μεταξύ τους περίπου 2 χλμ. Η έκτασή του είναι 34.131 στρέμματα εκ των οποίων τα 150 είναι γεωργικές εκτάσεις, τα 29.431 βοσκότοποι, τα 800 δάση, τα 300 ύδατα και τα 3.300 αστικές εκτάσεις. Η απογραφή του 2001 κατέγραψε 360 κατοίκους.

Η Κοινότητα Παπίγκου παρέμεινε αυτόνομη μετά την διοικητική αναδιάρθρωση του νόμου 2539/97 ("Νόμος Καποδίστρια"). Η κοινότητα διοικείται από 7μελές διοικητικό συμβούλιο, που αποτελείται από τον πρόεδρο και τα μέλη.

Η ευρύτερη περιοχή γύρω από το Πάπιγκο φιλοξενεί πάνω από 50 είδη δασικών δέντρων και θάμνων. Μεγάλο μέρος καλύπτουν οι αείφυλλοι σκληρόφυλλοι θαμνώνες, με συνηθέστερα είδη την αριά (*Quercus ilex*) και το πουρνάρι (*Quercus coccifera*), που απαντώνται μαζί με τον φράξο (*Fraxinus ornus*), το φυλίκι (*Phillyrea latifolia*), τον σχίνο (*Pistacia terebinthus*), το γάβρο (*Carpinus orientalis*), την κουμαριά (*Arbutus unedo*) και οι δρυς (*Quercus frainetto*, *Quercus pubescens*, *Quercus dalechampii*, *Quercus cerris* και *Quercus trojana*), που καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο της βλάστησης του Παπίγκου. Ξεχωριστά είναι τα κέδρα (*Juniperus communis* και *Juniperus oxycedrus*) και η ορεινή άρκευθος (*Juniperus foetidissima*), που βρίσκεται στις πλαγιές του Λάπατου. Κατά τόπους συναντώνται μαύρη πεύκη (*Pinus nigra*) και ελάτη (*Abies borisii - regis*).

Στη γύρω περιοχή του Παπίγκου έχουν καταγραφεί πάνω από 1700 είδη και υποείδη χλωρίδας. Ξεχωριστά είναι τα πέντε ενδημικά είδη που έχουν βρεθεί ως σήμερα και δεν απαντώνται πουθενά αλλού στον κόσμο. Αυτά είναι τα εξής: *silene intonsa*, *saxifraga biflora epirotica*, *calium sacrorum*, *hieracium dasycrapedum* και *hieracium necorium*.

Φαρμακευτικά Φυτά¹⁰

⁹ <http://www.papigo.gr> ανακτήθηκε στις 28/01/2011

Από την εποχή του Βυζαντίου έως τις μέρες μας ο Βίκος και η ευρύτερη περιοχή του ήταν γνωστή για τα φαρμακευτικά φυτά του, που οι θεραπευτικές τους ιδιότητες έγιναν γνωστές παγκοσμίως. Οι κάτοικοι των γύρω χωριών συνέλεγαν τα φυτά αυτά και έφτιαχναν διάφορα γιατροσόφια, μερικοί μάλιστα από αυτούς μετατράπηκαν σε εμπορικούς γιατρούς, που ονομάστηκαν Βικογιατροί ή Κομπογιαννίτες γιατί είχαν τα βότανα δεμένα σε κόμπους μαντιλιών. Οι Βικογιατροί έγιναν γνωστοί σε όλη την Οθωμανική Αυτοκρατορία και πολλοί απ' αυτούς εγκαταστάθηκαν μόνιμα στην Κωνσταντινούπολη.

Σήμερα, έχουν καταγραφεί στην ευρύτερη περιοχή πάνω από 250 φαρμακευτικά είδη, με χαρακτηριστικότερα το τσάι βουνού, τη μέντα, τη γαλατσίδα, το φασκόμηλο, το κώνειο, τον ελλέβορο κ.ά..

Το ίδιο πλούσια παρουσιάζεται και η πανίδα της περιοχής. Σημαντικό είναι ότι σχεδόν όλα τα σπάνια πουλιά και θηλαστικά του ορεινού χώρου, που κινδυνεύουν να εξαφανιστούν, βρίσκονται στο δρυμό γύρω από το Πάπιγκο. Υπολογίζεται πως στην ευρύτερη περιοχή ζουν 133 είδη πουλιών, 24 είδη θηλαστικών, 10 είδη αμφιβίων και 21 είδη ερπετών.

Εικόνα 5: Κοινότητα Παπίγκου¹¹

1.1.3 Δήμος Τύμφης (Κεντρικό Ζαγόρι)¹²

Τοποθετείται στα βόρεια και ανατολικά του ορεινού όγκου Τύμφης (απ' όπου πήρε και το όνομα του) που αποτελεί μέρος της οροσειράς της Πίνδου. Τα φυσικά όρια της περιοχής καθορίζονται από την κοιλάδα του Αώου και τα χωριά της Λάκκας

¹⁰ http://www.papigo.gr/el/fisi/farmakeytika_01.php ανακτήθηκε στις 28/01/2011

¹¹ http://www.papigo.gr/el/photos/photos_01.php ανακτήθηκε στις 28/01/2011

¹² <http://www.timfi.gov.gr> ανακτήθηκε στις 02/02/2011

Αώου του δήμου Κόνιτσας στα βόρεια, το φαράγγι του Βίκου και το Δυτικό Ζαγόρι στα δυτικά και το ανατολικό Ζαγόρι στα ανατολικά.

Ο Δήμος Τύμφης δημιουργήθηκε από τη συνένωση 12 κοινοτήτων του κεντρικού Ζαγορίου με έδρα το χωριό Τσεπέλοβο. Τα χωριά (τοπικά διαμερίσματα πλέον) του Δήμου Τύμφης είναι: Κουκούλι, Κήποι, Νεγάδες, Φραγκάδες, Λεπτοκαρυά, Σκαμνέλι, Καπέσοβο, Βραδέτο, Τσεπέλοβο, Βρυσοχώρι, Ηλιοχώρι, Λάιστα.

Ο Δήμος Τύμφης έχει (πραγματικό) πληθυσμό 1.493 κατοίκους και έκταση 428.296,00 στρέμματα. Η έκταση είναι ορεινή και αποτελείται κατά 47% περίπου από δάση και 48% από βοσκοτόπια

Ο ορεινός όγκος της Τύμφης βρίσκεται μεταξύ του ποταμού Αώου και τον παραπόταμου του Βοϊδομάτη στη προστατευόμενη περιοχή Βόρειας Πίνδου. Οι κορυφές της Τύμφης οι πιο ψηλές από δυτικά προς ανατολικά είναι: Αστράκα (2436 μ.), Λάπατος (2251 μ.), Πλόσκος (2388 μ.), Γκαμήλα (2497 μ.), Καρτερός (2251 μ.), Μεγάλα Λιθάρια (2467 μ.), Γκούρα,(2466 μ.), Τσούκα-Ρόσια(2380 μ.), Τζουμάκο (2157 μ.) τέλος απέναντι, στην περιοχή της Κόνιτσας βρίσκεται ο Σμόλικας(2637 μ.) η πιο ψηλή κορυφή της Πίνδου. Σε ένα οροπέδιο του συγκροτήματος του ορεινού όγκου της Τύμφης βρίσκεται η Δρακόλιμνη σε υψόμετρο 2050 μ. Η δρακόλιμνη της Τύμφης είναι μια αλπική λίμνη η οποία οφείλει την ύπαρξη της στους παγετώνες που υπήρχαν στη περιοχή πριν από 10000 χρόνια και συνεχίζει να «τροφοδοτείται» από τα χιόνια που πέφτουν στην περιοχή. Πήρε το όνομα της από τους Τρίτωνες (σπάνιο είδος αμφίβιας σαύρας) που ζουν στα νερά της και μοιάζουν με μικρά δρακάκια.

Εικόνα 6: Δρακόλιμνη¹³

Στην Τύμφη ανήκει το φαράγγι του Βίκου του οποίου η αρχή βρίσκεται κάτω από το χωριό Κουκούλι στη γέφυρα του Κόκορη και το τέλος του στο γεφύρι του

¹³ http://www.timfi.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=133&Itemid=215
ανακτήθηκε στις 02/02/2011

Βοϊδομάτη στο Πάπιγκο, με μήκος 12χλμ. και μέγιστο ύψος 1000μ. Το ποτάμι που διασχίζει το φαράγγι είναι ο Βοϊδομάτης. Το πλάτος της χαράδρας κυμαίνεται από 30 μέχρι 100 μέτρα και οι πλαγιές του είναι κατάφυτες από σπάνια λουλούδια και βότανα. Τα βότανα του Βίκου έχουν θεραπευτικές ιδιότητες και γι αυτό τα παλιά χρόνια αναπτύχθηκε η πρακτική ιατρική με τους Βικογιατρούς. Το φαράγγι περνάει εκτός των άλλων και από τα χωριά Κουκούλι, Καπέσοβο και Βραδέτο, είναι τμήμα του Δρυμού Βίκου - Αώου ο οποίος με 126.000 στρέμματα είναι ο μεγαλύτερος Δρυμός της χώρας (Εθνικός Δρυμός Βίκου - Αώου).

Εικόνα 7: Φαράγγι του Βίκου¹⁴

Υπάρχει επίσης ο μικρός Βίκος, αλλιώς Βικάκης. Ο Βικάκης ξεκινάει από τη γέφυρα Κοντοδήμου ή Λαζαρίδη δίπλα στους Κήπους και φτάνει μέχρι το Ρογκοβό στο Τσεπέλοβο. Το ύψος του ξεπερνάει τα 200 μέτρα.

Η μαύρη πεύκη και η οξιά φύονται στις πλαγιές των βουνών και στα ψηλότερα σημεία φύεται το ρόμπολο. Άλλα δασικά δέντρα που ζουν στην περιοχή είναι: αγριοκυπαρίσι, σφεντάμι, βελανιδιές, φλαμουριά, κρανιά, πικροκαστανιά, καρυδιά, ιτιές, πλατάνια. Υπάρχουν επίσης οπωροφόρα δέντρα όπως: μηλιές, κερασιές, καστανιές και φουντουκιές. Επίσης θα συναντήσει κανείς: κίτρινο κρίνο της Αλβανίας, κόκκινο κρίνο, ποιητικό νάρκισσο, αγριομενεξέδες, παρθενικό, χρυσόβεργα αλλά και άλλα είδη φυτών. Στις κορυφές τέλος των βουνών ζουν πολλή σπάνια είδη φυτών όπως: *Viola magellensis*, *Campanula hawkinsiana* κ.ά.

Υπάρχουν σπάνια είδη ζώων όπως αρκούδα, λύκος, τσακάλι, αγριόγιδο αλλά και σπάνια αρπακτικά όπως ο χρυσαετός και ο γυπαετός. Έχουν επίσης καταγραφεί 10 είδη αμφιβίων με το πιο αξιόλογο τον αλπικό τρίτωνο ο οποίος ζει στη δρακόλιμνη αλλά και 20 είδη ερπετών.

¹⁴ http://www.timfi.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=133&Itemid=215
ανακτήθηκε στις 02/02/2011

1.1.4 Δήμος Ανατολικού Ζαγορίου (Ανατολικό Ζαγόρι)¹⁵

Το Ανατολικό Ζαγόρι βρίσκεται στο ΒΑ τμήμα του Νομού Ιωαννίνων και έχει έκταση 320.000 στρέμματα περίπου. Διοικητικά αποτελείται από το Δήμο Ανατολικού Ζαγορίου και την Κοινότητα Βοβούσας. Συγκροτείται από τα εξής τοπικά διαμερίσματα: Αγίας Παρασκευής, Ανθρακίτη, Γρεβενιτίου, Δεματίου, Δόλιανης, Ελατοχωρίου, Ιτέας, Καβαλλαρίου, Καρυών, Καστανώνα, Μακρίνου, Ποταμιάς, Πέτρας, Τριστένου, Φλαμπουραρίου. Έχει πληθυσμό 2.402 κατοίκους με έδρα του Δήμου τους Μηλιωτάδες.

Είναι περιοχή ιδιαίτερου αισθητικού κάλλους με εναλλαγές τοπίων και πολύξυλα πυκνά δάση. Η «Τσούκα Ρόσσια», η «Αυτιά Φλέγκα», η «Τσούκα Τζίνα», η «Τσούκα Αρνάσα» και το «Μιτσικέλι» είναι από τα ψηλότερα βουνά. Είναι όλα προσπελάσιμα με μικρά οροπέδια στα ψηλότερα σημεία και το ύψος τους είναι από 1700 έως 2082 μέτρα.

Έχει διάσπαρτες μικρολίμνες στην Ανατολική πλευρά του Φλαμπουραρίου (Τσούκα Ρόσσιας) και στο οροπέδιο ΒΑ του Φλαμπουραρίου στα σύνορα με το νομό Γρεβενών (στο οροπέδιο της οροσειράς Αυτιά Φλέγκα). Ιδιαίτερου φυσικού κάλλους είναι η μικρολίμνη με νούφαρα που βρίσκεται Βόρεια του Γρεβενιτίου δίπλα στο ρέμα Ζουρίκα μοναδική στην Περιφέρεια Ηπείρου για την σπάνια χλωρίδα. Στην περιοχή ανήκει και τμήμα της Τεχνητής Λίμνης Πηγών Αώου που διακρίνεται για τα καθαρά νερά της, τη φυσική ομορφιά, τους πολλούς και μικρούς κολπίσκους με ενάλιο πλούτο από πέστροφες, караβίδες και διάφορα άλλα είδη ψαριών των οποίων επιτρέπεται η ερασιτεχνική αλιεία.

Εικόνα 8: Μικρολίμνη με νούφαρα¹⁶

Εικόνα 9: Λίμνη Πηγών Αώου¹⁷

¹⁵ <http://www.zagori-an.gov.gr> ανακτήθηκε στις 06/02/2011

Η βλάστηση, οι πολλές πηγές και τα ρέματα αποτελούν ιδανικό τόπο διαβίωσης και αναπαραγωγής διάφορων άγριων ζώων και θηλαστικών (αρκούδες, ζαρκάδια, αγριόγίδα, αγριογούρουνα, λαγοί, κουνάβια, αγριόγατες) καθώς και διάφορων πτερωτών (φάσες, πέρδικες, αετοί, γεράκια κ.λπ.).

1.1.5 Κοινότητα Βοβούσας (Ανατολικό Ζαγόρι)¹⁸

Βρίσκεται περίπου 70 χλμ. βόρειο-ανατολικά της πόλης των Ιωαννίνων. Είναι έδρα του κοινοτικού διαμερίσματος Βοβούσας και κατά την απογραφή του 2001 είχε 179 κατοίκους, οι οποίοι ασχολούνται με την υλοτομία και τον τουρισμό. Έχει έκταση 51.029 στρέμματα. Το χωριό ήταν γνωστό και με την βλάχικη ονομασία Μπαϊεάσα.

Μέσα από το χωριό περνάει ο ποταμός Αώος, από τη βοή των νερών του οποίου πιθανότατα πήρε και το χωριό το όνομά του. Γύρω από το ποτάμι υπάρχουν αξιόλογοι οικότοποι που φιλοξενούν πλούσια χλωρίδα και πανίδα.

Στη μέση του χωριού, υπάρχει ένα πέτρινο γεφύρι, μονότοξο, που ενώνει τις δυο όχθες και γειτονιές του χωριού. Χτίστηκε το 1748 από τον Αλέξιο Μήσιο και έχει αναγνωριστεί ως νεότερο αρχαιολογικό μνημείο. Στην περιοχή υπάρχει επίσης η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, που χτίστηκε το 1814, καθώς και η Μονή Κοίμησης Θεοτόκου Βουτσάς.

Γνώρισε μεγάλη ακμή κατά την αυτονομία του Ζαγορίου επί Τουρκοκρατίας και θεωρούνταν ένα από τα μεγαλύτερα χωριά του Ζαγορίου. Το 1817, το χωριό είχε 2.500 κατοίκους, οι οποίοι λιγότεψαν δραματικά και το χωριό ερημώθηκε μετά από ληστρικές επιδρομές. Επανακατοικήθηκε μετά την απελευθέρωσή του το 1913.

Το χωριό κήκε από τους Γερμανούς στις 23 Οκτωβρίου 1943. Διατηρεί τα βλάχικα έθιμα, τους χορούς και την ενδυμασία. Αποτελεί μία από τις εισόδους προς τον Εθνικό Δρυμό της Βάλια Κάλντα.

¹⁶ http://www.zagori-an.gov.gr/files/352/images/LIMNI_ME_NOUFARA.jpg ανακτήθηκε στις 06/02/2011

¹⁷ http://www.zagori-an.gov.gr/files/352/images/LIMNI_PIGON_AOOU.JPG ανακτήθηκε στις 06/02/2011

¹⁸ http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%BF%CE%B2%CE%BF%CF%8D%CF%83%CE%B1_%CE%99%CF%89%CE%B1%CE%BD%CE%BD%CE%AF%CE%BD%CF%89%CE%BD ανακτήθηκε στις 08/02/2011

1.2 Γεωλογία¹⁹

Κυρίαρχα πετρώματα της ευρύτερης περιοχής είναι οι ασβεστόλιθοι και ο φλύσχης. Γεωτεκτονικά ανήκει στη ζώνη της Πίνδου.

Οι ασβεστόλιθοι σχηματίστηκαν πριν από εκατομμύρια χρόνια και στην περιοχή κυριαρχούν οι μαύροι ασβεστόλιθοι, οι οποίοι σχηματίζουν πολλές δολίνες, σπηλιές, βραχοσκεπές, βάραθρα και υπόγειες στοές.

Τα βουνά της περιοχής διακρίνονται για τις μεγάλες εκτεθειμένες κάθετες βραχώδεις επιφάνειες, τις μεγάλες κλίσεις και τους έντονους και εντυπωσιακούς γεωλογικούς σχηματισμούς. Οι αλπικές περιοχές της Γκαμήλας φέρουν έκδηλα τα σημάδια της επίδρασης των παγετώνων

1.3 Κλίμα

Η ευρύτερη περιοχή του Ζαγορίου λόγω της μορφολογίας και της μεγάλης σχετικά απόστασης από τη θάλασσα έχει κλίμα εύκρατο, ηπειρωτικό με κρύο χειμώνα, δροσερό καλοκαίρι και πολλές βροχοπτώσεις. Η μέση ετήσια θερμοκρασία αέρα κυμαίνεται στους 12,5 βαθμούς κελσίου και εξαρτάται σημαντικά από το ανάγλυφο και από το υψόμετρο.²⁰

Στα χαμηλότερα υψόμετρα κυριαρχεί ο ηπειρωτικός κλιματικός τύπος, που χαρακτηρίζεται από ζεστά καλοκαίρια και βροχερούς χειμώνες. Στα μεγαλύτερα υψόμετρα επικρατεί ο ορεινός κλιματικός τύπος, που χαρακτηρίζεται από δροσερά καλοκαίρια με τοπικές βροχές ενώ οι χειμώνες είναι τραχείς με πολλές χιονοπτώσεις, παγετούς και πολλές βροχές από τα μέσα του φθινοπώρου έως τα μέσα της άνοιξης.²¹

¹⁹ http://www.papigo.gr/el/fisi/geologia_01.php ανακτήθηκε στις 22/01/2011

²⁰ http://www.timfi.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=132&Itemid=214 ανακτήθηκε στις 11/02/2011

²¹ http://www.papigo.gr/el/fisi/klima_01.php ανακτήθηκε στις 11/02/2011

1.4 Προστατευόμενες περιοχές

1.4.1 Εθνικός Δρυμός Βίκου - Αώου

Ο Εθνικός Δρυμός Βίκου - Αώου ιδρύθηκε το 1973 (Π.Δ. 213/20.08.1973) με σκοπό την προστασία της πλούσιας άγριας φύσης που απλώνεται από το φαράγγι του Βίκου μέχρι τη χαράδρα του κυρίως ποταμού Αώου και την ενδιάμεση ορεινή περιοχή του βουνού Τύμφη.

Μέσα στα όρια του δρυμού υπάρχουν ορισμένα από τα κυριότερα χωριά του Ζαγορίου με πλούσια ιστορία και πολιτιστική παράδοση. Αυτά είναι το Μονοδένδρι, ο Βίκος και τα Μεγάλο και Μικρό Πάπιγγο. Περιμετρικά του Δρυμού υπάρχουν άλλα έξι χωριά του Ζαγορίου, η Αρίστη, το Άγιος Μηνάς, η Βίτσα, το Καπέσοβο, το Βραδέτο και το Βρυσοχώρι και εκτός Ζαγορίου η Κόνιτσα, η Καλλιθέα και η Κλειδωνιά.

Ο Δρυμός χαρακτηρίζεται από τους πιο εντυπωσιακούς γεωλογικούς σχηματισμούς που συναντάει κανείς στην Ελλάδα, με πέντε σπηλαιοβάραθρα, κάθετα τα περισσότερα, με μεγαλύτερο και δεύτερο στον κόσμο το βάραθρο της Προβατίνας (με βάθος 407 μέτρα).

Η πλούσια πανίδα του Δρυμού περιλαμβάνει έως σήμερα δέκα είδη αμφιβίων εικοσιένα είδη ερπετών, εκατόν τριάντα είδη πουλιών και εικοσιτέσσερα είδη θηλαστικών, με σημαντικότερο την αρκούδα (*Ursus Arctos*), το αγριογούρουνο (*Sus Scrofa*), το ζαρκάδι (*Apereolus Capreolus*), το λύκο (*Canis Lupus*), το αγριόγιδο (*Rupicapra Balanika*) και τη βίδα (*Lutra Lutra*).

Όσο σημαντική είναι η προσφορά του Δρυμού στη πανίδα άλλο τόσο είναι και στη χλωρίδα. Με τον ερχομό της άνοιξης τα δάση, τα ρέματα, τα αλπικά λιβάδια και τα βράχια γεμίζουν με αγριολούλουδα, όμορφα αρώματα και όμορφα χρώματα. Στον Δρυμό έχουν αριθμηθεί πάνω από 1.700 είδη και υποείδη φυτικών ειδών. Μεταξύ αυτών βρίσκονται και πέντε ενδημικά είδη (που δηλαδή δεν υπάρχουν πουθενά αλλού στον κόσμο), 19 ενδημικά είδη της Ελλάδας καθώς και μεγάλος είναι ο αριθμός των φυτών που είναι σπάνια, προστατευόμενα ή έχουν ιδιαίτερη επιστημονική σημασία.

Επίσης, υπάρχουν τρία φαράγγια: του Βίκου μήκους δώδεκα χιλιομέτρων που σε μερικά σημεία το κάθετο ύψος του φτάνει τα 900 μέτρα τοποθετώντας το στα

βαθύτερα του κόσμου, το φαράγγι του Βικάκι και η χαράδρα του Αώου, που βρίσκεται μεταξύ των βουνών Τραπεζίτσα και Γκαμήλα, μήκους δέκα χιλιομέτρων.²²

Κανονισμοί Εθνικού Δρυμού Βίκου – Αώου:

- A) Η είσοδος στο Δρυμό επιτρέπεται μόνο από τους υπάρχοντες δρόμους.
- B) Η παραμονή από την ανατολή μέχρι τη δύση του ηλίου.
- Γ) Το ελεύθερο παιχνίδι επιτρέπεται μόνο στους χώρους που έχουν διαμορφωθεί για τον σκοπό αυτό.
- Δ) Λόγω των κινδύνων από τα ρέματα και τους γκρεμούς που υπάρχουν στην περιοχή, οι επισκέπτες για την δική τους ασφάλεια δεν πρέπει να απομακρύνονται από τους καθορισμένους χώρους αναψυχής και από τα ειδικά διαμορφωμένα μονοπάτια.
- E) Παιδιά κάτω των 14 ετών πρέπει να συνοδεύονται.
- ΣΤ) Κατά την παραμονή στο δρυμό δεν επιτρέπεται:
1. Το κυνήγι κάθε ζώου με οποιοδήποτε μέσο σε όλη τη διάρκεια του έτους στον πυρήνα του Δρυμού καθώς και μέσα και γύρω από τους χώρους αναψυχής σε απόσταση 1.000 μέτρων περιμετρικά.
 2. Η αφαίρεση ή η καταστροφή αυγών, φωλιών ή νεοσσών των πουλιών και γενικά η ενόχληση ή η καταστροφή ειδών της πανίδας.
 3. Το ψάρεμα και η κολύμβηση στα ρέματα του πυρήνα του Δρυμού.
 4. Η μεταφορά κοπτικών εργαλείων, η κοπή θάμνων, το ξερίζωμα και η συλλογή φυτών και σπόρων και γενικά κάθε φθορά της βλάστησης.
 5. Η τοποθέτηση σκουπιδιών σε χώρους άλλους εκτός από τα δοχεία απορριμμάτων και η ρύπανση του χώρου γενικά.
 6. Το άναμμα φωτιάς και το πέταμα αναμμένων τσιγάρων και σπύρων.
 7. Η κατασκήνωση με οποιαδήποτε μορφή (τροχόσπιτα, σκηνές κ.λπ.) στον πυρήνα του Δρυμού.
 8. Η στάθμευση σε χώρους άλλους από τους ειδικούς χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων και τις ειδικές διαπλατύνσεις των δρόμων.
 9. Η καταστροφή ή η απομάκρυνση των τεχνικών έργων και υλικών του Δρυμού.
 10. Η συλλογή και η μεταφορά φυτοχώματος και καυσόξυλων.

²² http://www.kentrikozagori.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=124&Itemid=231
ανακτήθηκε στις 18/02/2011

11. Η ελεύθερη κυκλοφορία οποιουδήποτε ζώου συνοδεύει επισκέπτης.
12. Η επίδειξη ή τοποθέτηση οποιουδήποτε πινακίδων ή σημάτων.
13. Η πώληση τροφίμων και άλλων αντικειμένων καθώς και η κατά οποιονδήποτε τρόπο έκθεση και διανομή αυτών.
14. Η κατά οποιονδήποτε τρόπο ενόχληση των άλλων επισκεπτών.
15. Η πρόκληση ζημιών σε γεωλογικούς σχηματισμούς.
16. Η φωτογράφιση για εμπορικούς λόγους.
17. Η βοσκή κάθε ζώου στον πυρήνα του Δρυμού.
18. Η εγκατάσταση κυψελών χωρίς την άδεια της Δασικής Υπηρεσίας.²³

1.4.2 Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου²⁴

Τα ορεινά οικοσυστήματα της Β. Πίνδου υποστήριξαν για αιώνες την επιβίωση του ανθρώπου και όρισαν τον τύπο των δραστηριοτήτων που αναπτύχθηκαν στην περιοχή, βασιζόμενα στο σεβασμό ανθρώπου και φύσης.

Η διατήρηση αυτών των οικοσυστημάτων, σε συνδυασμό με την ήπια ανάπτυξη και τις συμβατές ανθρώπινες δραστηριότητες, αποτέλεσαν τους λόγους της ίδρυσης του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου και του Φορέα Διαχείρισής του από την πολιτεία, τον Ιούλιο του 2002.

Το Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου περιλαμβάνει τέσσερις διακριτές ανθρωπογεωγραφικές ενότητες : το Ζαγόρι, την Κόνιτσα, το Μέτσοβο και τα δυτικά χωριά του νομού Γρεβενών. Η έκτασή του είναι περίπου 2.200 τετρ.χλμ. και ενσωματώνει τους δύο υπάρχοντες εθνικούς δρυμούς Βίκου - Αώου και Πίνδου (Βάλια Κάλντα), με την υπόλοιπη περιοχή.

Στο Εθνικό Πάρκο ανάλογα με τις ζώνες προστασίας επιτρέπονται ανθρώπινες δραστηριότητες και ευνοούνται οι παραδοσιακές ασχολίες, ο ήπιος τουρισμός, η περιβαλλοντική εκπαίδευση και οι φυσιολατρικές δραστηριότητες.

Καθώς πρόκειται για μεγάλη περιοχή απαραίτητα χωροθετήθηκαν διάφορες ζώνες προστασίας, οι οποίες ενσωματώνουν τις ανάγκες διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος και των παραγωγικών δραστηριοτήτων. Οι ζώνες αυτές είναι οι

²³ http://www.kentrikozagori.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=124&Itemid=231&limit=1&limitstart=1 ανακτήθηκε στις 18/02/2011

²⁴ http://www.papigo.gr/el/fisi/ethniko_parko_01.php ανακτήθηκε στις 21/01/2011

περιοχές προστασίας της φύσης, οι περιοχές διατήρησης οικοτόπων και ειδών, οι περιοχές του Εθνικού Πάρκου και η περιφερειακή ζώνη.

Τα χωριά του Ζαγορίου Πάπιγκο και Βίκος είναι τα μοναδικά από τα χωριά του Εθνικού Πάρκου, που βρίσκονται στη ζώνη προστασίας της φύσης.

1.5 Ανθρώπινο Δυναμικό

1.5.1. Δημογραφικά Στοιχεία

Η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε.) ορίζει τρία είδη πληθυσμών: το μόνιμο, το νόμιμο και τον πραγματικό πληθυσμό.

Μόνιμος πληθυσμός είναι ο αριθμός των ατόμων που έχουν τη συνήθη διαμονή τους σε κάθε περιφέρεια, νομό, δήμο/κοινότητα, δημοτικό/κοινοτικό διαμέρισμα και αυτοτελή οικισμό.

Νόμιμος πληθυσμός κάθε δήμου ή κοινότητας είναι ο αριθμός των ατόμων κάθε ηλικίας και φύλου, τα οποία κατά την ημέρα της απογραφής δήλωσαν ότι είναι καταχωρημένα στα αντίστοιχα δημοτολόγια και εφόσον κατά την ημέρα της απογραφής βρίσκονταν στη χώρα και απογράφηκαν ως παρόντα ή απουσίαζαν προσωρινώς στο εξωτερικό.

Πραγματικός πληθυσμός είναι ο αριθμός των ατόμων που βρέθηκαν παρόντα κατά την ημέρα της απογραφής, σε κάθε περιφέρεια, νομό, δήμο/κοινότητα, δημοτικό/κοινοτικό διαμέρισμα και αυτοτελή οικισμό.

Πίνακας 2: Πληθυσμός Ζαγορίου

	ΜΟΝΙΜΟΣ	ΝΟΜΙΜΟΣ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	1.217	2.698	1.601
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΙΓΚΟΥ	161	337	357
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	1.006	2.459	1.493
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	1.814	3.141	2.402
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	150	280	179
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	4.348	8.915	6.032
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	161.027	177.137	170.239
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	336392	396.732	353.82

ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	10.934.097	10.964.020
-----------------------	------------	------------

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. - Απογραφή 2001

Παρατηρούμε ότι ο νόμιμος πληθυσμός της ευρύτερης περιοχής του Ζαγορίου είναι σχεδόν διπλάσιος από τον μόνιμο.

Πίνακας 3: Πληθυσμός Διαμερισμάτων Δήμων και Κοινοτήτων Ζαγορίου

	ΜΟΝΙΜΟΣ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	1.217	1.601
Δ.Δ. Ασπραγγέλων	236	273
Δ.Δ. Αγίου Μηνά	37	46
Δ.Δ. Άνω Πεδινών	154	202
Δ.Δ. Αρίστης	158	214
Δ.Δ. Βίτσης	128	137
Δ.Δ. Δικορύφου	24	66
Δ.Δ. Διλόφου	25	39
Δ.Δ. Διποτάμου	38	43
Δ.Δ. Ελάτης	30	42
Δ.Δ. Ελαφότοπου	85	134
Δ.Δ. Καλουτά	27	44
Δ.Δ. Κάτω Πεδινών	61	87
Δ.Δ. Μανασσή	4	37
Δ.Δ. Μεσοβουνίου	56	73
Δ.Δ. Μονοδενδρίου	154	164
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΙΓΚΟΥ	161	357
Μεγάλον Πάπιγκον	130	280
Μικρόν Πάπιγκον	31	77
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	1.006	1.493
Δ.Δ. Τσεπελόβου	348	488
Δ.Δ. Βραδέτου	12	23
Δ.Δ. Βρυσχωρίου	58	109
Δ.Δ. Ηλιοχωρίου	36	40
Δ.Δ. Καπεσόβου	36	67
Δ.Δ. Κήπων	69	110
Δ.Δ. Κουκκουλίου	40	78
Δ.Δ. Λαϊστής	104	127
Δ.Δ. Λεπτοκαρυάς	45	65
Δ.Δ. Νεγάδων	20	48

Δ.Δ. Σκαμνελλίου	163	233
Δ.Δ. Φραγκάδων	75	105
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	1.814	2.402
Δ.Δ. Δεματίου	512	511
Δ.Δ. Αγίας Παρασκευής	12	12
Δ.Δ. Ανθρακίτη	50	93
Δ.Δ. Γρεβεντίου	162	339
Δ.Δ. Δόλιανης (Νέου Αμαρουσίου)	75	86
Δ.Δ. Ελατοχωρίου	120	166
Δ.Δ. Ιτέας	125	241
Δ.Δ. Καβαλαρίου	44	88
Δ.Δ. Καρυών	72	135
Δ.Δ. Καστανώνος	28	44
Δ.Δ. Μακρίνου	47	65
Δ.Δ. Πέτρας	365	362
Δ.Δ. Ποταμιάς	28	31
Δ.Δ. Τριστένου	92	141
Δ.Δ. Φλαμπουραρίου	82	88
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	150	179

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. - Απογραφή 2001

Πίνακας 4: Δημογραφική εξέλιξη μόνιμου πληθυσμού Ζαγορίου

	1991	2001
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	1.122	1.217
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΗΓΚΟΥ	128	161
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	1.120	1.006
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	1.768	1.814
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	136	150
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	4.274	4.348
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	152803	161.027
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	327.300	336.392
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	10.223.392	10.934.097

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. - Απογραφές 1991, 2001

Παρατηρούμε ότι ο μόνιμος πληθυσμός της περιοχής του Ζαγορίου δεν έχει μεταβληθεί σημαντικά μέσα στα δέκα χρόνια.

Πίνακας 5: Πυκνότητα Πληθυσμού Ζαγορίου

	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 2001	ΕΚΤΑΣΗ (τ. χλμ.)	ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ (κατ. / τ. χλμ)
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	1.601	206,683	7,75
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΗΓΚΟΥ	357	34,131	10,46
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	1.493	428,296	3,49
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	2.402	269,657	8,91
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	179	51,029	3,51
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	6.032	989,796	6,824
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	170.239	4.990,416	34
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	353.82	9.203,217	38,45
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	10.964.020	131.957,413	83,09

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. - Απογραφή 2001

Διαπιστώνουμε ότι η μέση πυκνότητα πληθυσμού της περιοχής του Ζαγορίου είναι αρκετά μικρότερη του νομού και της περιφέρειας που ανήκει, καθώς και της Ελλάδος. Συνεπώς, πρόκειται για ιδιαίτερα αραιοκατοικημένη περιοχή.

Πίνακας 6: Πυκνότητα Πληθυσμού Διαμερισμάτων Δήμων και Κοινοτήτων Ζαγορίου

	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 2001	ΕΚΤΑΣΗ (τ. χλμ.)	ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ (κατ. / τ. χλμ)
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	1.601	206,683	7,75
Δ.Δ. Ασπραγγέλων	273	15,356	17,78
Δ.Δ. Αγίου Μηνά	46	6,155	7,47
Δ.Δ. Άνω Πεδινών	202	10,832	18,65
Δ.Δ. Αρίστης	214	28,947	7,39
Δ.Δ. Βίτσης	137	15,659	8,75
Δ.Δ. Δικορύφου	66	20,102	3,28
Δ.Δ. Διλόφου	39	10,000	3,90
Δ.Δ. Διποτάμου	43	10,476	4,10
Δ.Δ. Ελάτης	42	10,526	3,99
Δ.Δ. Ελαφότοπου	134	13,665	9,81
Δ.Δ. Καλουτά	44	17,576	2,50
Δ.Δ. Κάτω Πεδινών	87	9,200	9,46
Δ.Δ. Μανασσή	37	12,801	2,89
Δ.Δ. Μεσοβουνίου	73	5,379	13,57
Δ.Δ. Μονοδενδρίου	164	20,009	8,20

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΗΓΚΟΥ	357	34,131	10,46
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	1.493	428,296	3,49
Δ.Δ. Τσεπελόβου	488	43,616	11,19
Δ.Δ. Βραδέτου	23	30,102	0,76
Δ.Δ. Βρυσχωρίου	109	50,390	2,16
Δ.Δ. Ηλιοχωρίου	40	23,295	1,72
Δ.Δ. Καπεσόβου	67	17,966	3,73
Δ.Δ. Κήπων	110	19,352	5,68
Δ.Δ. Κουκκουλίου	78	24,108	3,24
Δ.Δ. Λαϊστής	127	87,270	1,46
Δ.Δ. Λεπτοκαρυάς	65	32,128	2,02
Δ.Δ. Νεγάδων	48	18,377	2,61
Δ.Δ. Σκαμνελλίου	233	55,765	4,18
Δ.Δ. Φραγκάδων	105	25,927	4,05
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	2.402	269,657	8,91
Δ.Δ. Δεματίου	511	27,126	18,84
Δ.Δ. Αγίας Παρασκευής	12	1,774	6,76
Δ.Δ. Ανθρακίτη	93	16,630	5,59
Δ.Δ. Γρεβεντίου	339	37,077	9,14
Δ.Δ. Δόλιανης (Νέου Αμαρουσίου)	86	17,276	4,98
Δ.Δ. Ελατοχωρίου	166	34,802	4,77
Δ.Δ. Ιτέας	241	14,915	16,16
Δ.Δ. Καβαλλαρίου	88	21,031	4,18
Δ.Δ. Καρυών	135	9,748	13,85
Δ.Δ. Καστανώνος	44	9,551	4,61
Δ.Δ. Μακρίνου	65	20,147	3,23
Δ.Δ. Πέτρας	362	3,694	98,00
Δ.Δ. Ποταμιάς	31	1,158	26,77
Δ.Δ. Τριστένου	141	15,325	9,20
Δ.Δ. Φλαμπουραρίου 82	88	39,403	2,23
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	179	51,029	3,51

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. - Απογραφή 2001

Ο Δ. Τύμφης είναι ο πιο αραιοκατοικημένος από όλους τους δήμους και τις κοινότητες που ανήκουν στο Ζαγόρι.

Πίνακας 7: Δομή πληθυσμού Ζαγορίου κατά ηλικία

	ΣΥΝΟΛΟ	0-14	15-24	25-39	40-54
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	1.601	158	221	272	311
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΙΓΚΟΥ	357	47	88	81	57
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	1.493	203	148	267	288
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	2.402	215	231	354	498
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	179	14	22	23	41
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	6.032	637	710	997	1195
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	170.239	22.949	27.723	33.71	34.036
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	353.82	50.229	51.166	68.761	71.946
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	10.964.020	1.664.085	1.565.320	2.509.011	2.188.585

	55-64	65-79	80 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	212	348	79
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΙΓΚΟΥ	33	40	11
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	198	324	65
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	362	571	171
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	43	29	7
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	848	1312	333
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	18.991	26.411	6.419
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	41.43	56.553	13.735
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	1.205.479	1.500.974	330.566

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. - Απογραφή 2000

Παρατηρούμε ότι ο μεγαλύτερος πραγματικός πληθυσμός της περιοχής βρίσκεται μεταξύ 65 και 80 ετών.

Πίνακες 8,9: Δομή πληθυσμού Ζαγορίου κατά φύλο

	ΑΡΡΕΝΕΣ				
	ΣΥΝΟΛΟ	0-14	15-24	25-39	40-54
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	810	80	110	142	177
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΙΓΚΟΥ	188	21	45	53	31
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	822	109	95	165	177
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	1.188	113	118	186	250
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	96	7	13	17	19
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	3.104	330	381	563	654
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	83.952	11.801	13.943	16.951	17.269
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	176.113	25.959	26.120	35.271	37.328
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	5.427.682	858.763	819.623	1.274.633	1.083.251

	ΑΡΡΕΝΕΣ		
	55-64	65-79	80 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	101	169	31
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΙΓΚΟΥ	17	18	3

ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	88	161	27
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	172	278	71
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	19	18	3
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	397	644	135
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	9.235	12.298	2.455
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	19.949	26.149	5.337
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	571.677	685.534	134.201

	ΘΗΛΕΙΣ				
	ΣΥΝΟΛΟ	0-14	15-24	25-39	40-54
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	791	78	111	130	134
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΙΓΚΟΥ	169	26	43	28	26
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	671	94	53	102	111
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	1.214	102	113	168	248
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	83	7	9	6	22
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	2.928	307	329	434	541
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	86.287	11.148	13.78	16.759	16.767
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	177.707	24.27	25.046	33.49	34.618
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	5.536.338	805.322	745.697	1.234.378	1.105.334

	ΘΗΛΕΙΣ		
	55-64	65-79	80 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	111	179	48
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΙΓΚΟΥ	16	22	8
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	110	163	38
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	190	293	100
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	24	11	4
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	451	668	198
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	9.756	14.113	3.964
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	21.481	30.404	8.398
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	633.802	815.44	196.365

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. - Απογραφή 2000

Διαπιστώνεται ότι ο πραγματικός πληθυσμός των αντρών και των γυναικών είναι περίπου ο ίδιος. Επίσης, και τα δυο φύλλα ακολουθούν την ίδια περίπου κατανομή στις ηλικιακές ομάδες.

1.5.2 Επίπεδο Εκπαίδευσης Πληθυσμού

Πίνακας 10: Επίπεδο Εκπαίδευσης Πληθυσμού Ζαγορίου

	Διδακτορικό	Μάστερ	Πτυχίο ΑΕΙ	Πτυχίο ΤΕΙ, ΚΑΤΕ, ΚΑΤΕΕ, Ανώτερης Σχολής και Εκκλησιαστικής εκπ/σης
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	3	2	91	24
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΗΓΚΟΥ	0	1	13	9
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	1	0	52	26
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	2	1	48	18
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	0	0	4	1
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	6	4	208	78
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	499	369	13445	4616
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	600	552	22904	8204
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	27209	55422	857776	323829

	Απολυτήριο Γεν. Λυκείου ή δτάξιου Γυμνασίου ή ΕΠΑ	Πτυχίο ΤΕΛ	Πτυχίο ΤΕΣ	Απολ. 3τάξιου Γυμνασίου
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	189	10	15	121
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΗΓΚΟΥ	54	3	2	13
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	179	4	9	79
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	201	13	13	163
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	13	2	5	17
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	636	32	44	393
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	31045	2304	2079	16096
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	56134	5581	4028	33521
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	2300850	216178	182429	1159451

	Απολυτήριο Δημοτικού	Φοιτά στο Δημοτι κό	Εγκατέλει ψε το Δημοτικό, αλλά γνωρίζει γραφή και ανάγνωση	Δεν γνωρίζει γραφή και ανάγνωση
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	528	45	79	102
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΗΓΚΟΥ	27	10	0	22
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	399	25	136	86
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	928	53	213	149
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	88	6	11	2
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	1970	139	439	361
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	51819	8638	11763	14447
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	113965	19024	27441	37452
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	3139907	654322	644699	1008752

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. - Απογραφή 2001

Το μισό σχεδόν του μόνιμου πληθυσμού του Ζαγορίου έχει τελειώσει μόνο το δημοτικό σχολείο. Το ένα έβδομο περίπου είναι απόφοιτοι λυκείου.

1.5.3 Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας

Πίνακας 11: Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας

	Γεωργία, κτηνοτρο φία, θήρα, δασοκομί α	Αλιεία	Ορυχεία και λατομεία	Μεταποιητικές βιομηχανίες	Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	118	0	1	17	3
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΗΓΚΟΥ	4	0	0	1	0
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	128	0	1	9	0
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	258	0	0	37	4
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	56	0	0	1	0
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	564	0	2	65	7
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	7090	135	210	5630	462

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	25440	850	348	9815	1016
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	598755	18732	12043	530515	38547

	Κατασκευές	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή αυτοκινήτων οχημάτων, μοτοσικλετών και ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης	Ξενοδοχεία και εστιατόρια	Μεταφορές, αποθήκευση και επικοινωνίες
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	28	15	50	17
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΙΓΚΟΥ	5	5	28	2
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	10	24	19	18
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	29	52	27	14
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	3	2	1	1
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	75	98	125	52
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	6268	7811	3619	2730
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	12863	14698	7623	5867
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	375660	643325	272726	286018

	Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και επιχειρηματικές δραστηριότητες	Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	4	15	31
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΙΓΚΟΥ	1	1	3
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	2	4	20
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	2	7	25
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	0	0	2
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	9	27	81
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	940	2348	5148
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	1774	4235	10129
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	109567	251108	330477

	Εκπαίδευση	Υγεία και κοινωνική μέριμνα	Νέοι άνεργοι	Δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών υπέρ του κοινωνικού ή ατομικού χαρακτήρα
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	38	18	22	7
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΗΓΚΟΥ	1	2	0	2
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	12	11	37	6
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	19	13	38	19
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	2	0	4	0
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	72	44	101	34
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	5459	4253	4593	1797
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	9461	6805	9643	3247
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	257935	192363	246426	145961

	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό	Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα	Μη δυνάμενοι να καταταγούν κατά κλάδο
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	1	0	56
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΗΓΚΟΥ	0	0	17
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	0	0	21
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	1	0	25
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	0	0	4
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	2	0	123
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	331	2	3518
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	559	2	6090
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	60799	1146	242396

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. - Απογραφή 2001

Κύρια απασχόληση των μόνιμων κατοίκων στην ορεινή περιοχή του Ζαγορίου είναι η γεωργία, η κτηνοτροφία, το δάσος και το κυνήγι. Στη δεύτερη θέση βρίσκεται ο κλάδος της ξενοδοχοεστίασης.

1.6 Οικιστικό Απόθεμα

Πίνακας 12: Ηλικία κτιρίων Ζαγορίου

	Σύνολο κτιρίων	Προ του 1919	1919 έως 1945	1946 έως 1960	1961 έως 1970	1971 έως 1980
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	1.691	189	709	504	86	35
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΗΓΚΟΥ	193	92	34	9	8	8
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	1.238	399	344	201	118	61
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	1.957	46	100	904	354	312
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	135	1	1	65	6	28
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	5.214	727	1.188	1.683	572	444
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	81.835	5.224	11.119	16.867	14.828	13.523
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	171.112	6.742	16.598	32.527	34.520	33.606
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	3.990.970	199.510	406.633	665.315	761.182	737.575

	1981 έως 1985	1986 έως 1990	1991 έως 1995	1996 και μετά	Υπό κατασκευή	Δε δηλώθηκε
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	33	19	20	16	2	78
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΗΓΚΟΥ	5	4	12	18	2	1
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	24	28	27	20	3	13
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	117	45	43	30	1	5
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	16	7	6	2	3	0
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	195	103	108	86	11	97
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	6.719	4.961	3.906	3.169	837	682
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	16.800	10.989	8.819	6.993	2.258	1.260
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	404.303	297.348	241.615	191.739	57.430	28.320

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. - Απογραφή 2000

Συμπεραίνουμε ότι το ο μεγαλύτερος αριθμός κτιρίων στο Ζαγόρι χτίστηκε από τη δεκαετία του '20 έως τη δεκαετία του '50. Από εκεί και έπειτα συνεχίζεται η οικοδόμηση, αλλά σε μικρότερο βαθμό και με φθίνουσα πορεία.

Πίνακας 13: Χρήσεις Κτιρίων Ζαγορίου

	Σύνολο κτιρίων	Κατοικίες	Εκκλησίες - Μοναστήρια	Ξενοδοχεία	Εργοστάσια - Εργαστήρια
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	1.648	1.144	83	29	0
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΗΓΚΟΥ	182	133	13	13	0
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	1.210	931	75	20	3
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	1.909	1.224	80	3	11
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	130	94	2	4	9
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	5.097	3.526	253	69	23

ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	77.229	55.939	1.921	158	476
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	160.080	120.414	3.285	519	886
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	3.577.355	2.755.570	43.463	22.830	31.422

	Σχολικά κτίρια	Καταστήματα - Γραφεία	Σταθμοί αυτοκινήτων (πάρκινγκ)	Νοσοκομεία , Κλινικές κ.λπ.	Άλλες χρήσεις
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	17	9	0	3	363
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΗΓΚΟΥ	2	6	0	0	15
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	12	38	0	0	131
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	14	24	0	0	553
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	1	3	0	0	17
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	46	80	0	3	1079
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	524	1.856	1	35	16.319
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	1.085	3.983	1	74	29.833
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	16.804	111.097	510	1.961	593.698

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. - Απογραφή 2000

Παρατηρούμε ότι στο Δ. Ανατολικού Ζαγορίου ο αριθμός ξενοδοχείων είναι αρκετά μικρότερος από ότι στους άλλους δήμους της περιοχής.

1.7 Αγροτικός Τομέας

Πίνακας 14: Εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις Ζαγορίου

	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ (στρ.)		ΕΚΤΑΣΕΙΣ (στρ.)
	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΜΕ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ	ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	146	146	13.105,2
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΗΓΚΟΥ	9	9	79,5
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	204	204	2.563,9
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	423	423	7.306,1
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	16	16	394
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	798	798	23.448,7
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	11869	11753	432150,8
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	42951	42745	1243086
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	817059	811318	35831852,7

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. - Απογραφή 2000

Πίνακας 15: Εκμεταλλεύσεις και εκτάσεις Ζαγορίου κατά είδος καλλιέργειας

	ΕΤΗΣΙΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ		ΛΕΝΑΡΩΔΕΙΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ	
	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ (στρ.)	ΕΚΤΑΣΕΙΣ (στρ.)	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ (στρ.)	ΕΚΤΑΣΕΙΣ (στρ.)
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	92	3.843,8	2	28
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΗΓΚΟΥ	0	0	2	3
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	164	363,7	6	41
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	365	2.071,6	127	320,3
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	1	5	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	622	6.284,1	137	392,3
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	8.528	133.674,4	1.349	5.959,8
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	23.298	401.661,1	25.515	295.906,3
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	405.034	18.716.072,8	564.882	9.030.853

	ΑΜΠΕΛΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑΦΙΔΑΜΠΕΛΑ		ΜΟΝΙΜΑ ΛΙΒΑΔΙΑ ΚΑΙ ΒΟΣΚΟΤΟΠΟΙ	
	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ (στρ.)	ΕΚΤΑΣΕΙΣ (στρ.)	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ (στρ.)	ΕΚΤΑΣΕΙΣ (στρ.)
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	0	0	102	8.723,5
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΗΓΚΟΥ	0	0	9	71,2
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	26	33,5	96	1.715,1
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	77	76,2	162	3.459,4
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	0	0	15	377
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	103	109,7	384	14.346,2
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	2.292	4.085,8	7.353	275862,7
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	3.584	6.143,7	15.649	503128,8
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	171.271	975.705,1	79.58	6052788,2

	ΑΓΡΑΝΑΠΑΥΣΕΙΣ		ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΙ ΛΑΧΑΝΟΚΗΠΟΙ	
	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ (στρ.)	ΕΚΤΑΣΕΙΣ (στρ.)	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ (στρ.)	ΕΚΤΑΣΕΙΣ (στρ.)
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	18	445	105	64,9
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΗΓΚΟΥ	0	0	9	5,3
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	36	272,5	183	130,1
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	81	1.097	379	265,6
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	0	0	12	12
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	135	1.814,5	688	467,9
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	767	7.894,6	7.52	4.601
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	3.255	25.542,3	18.87	10.439,4
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	68.311	938.650,1	204.015	108.166,9

	ΦΥΤΩΡΙΑ ΚΑΡΠΟΦΟΡΩΝ ΛΕΝΑΡΩΝ, ΑΛΛΕΣ ΠΟΛΥΕΤΕΙΣ ΦΥΤΕΙΕΣ	
	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ (στρ.)	ΕΚΤΑΣΕΙΣ (στρ.)
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	0	0

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΑΠΗΓΚΟΥ	0	0
ΔΗΜΟΣ ΤΥΜΦΗΣ	2	8
ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	8	16
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΒΟΥΣΗΣ	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΖΑΓΟΡΙΟΥ	10	24
ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	22	72,5
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	54	264,4
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	1.34	9.616,6

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. - Απογραφή 2000

Την πρώτη θέση από πλευράς εκτάσεων καταλαμβάνουν τα λιβάδια και οι βοσκότοποι. Στην πρώτη θέση των εκμεταλλεύσεων έρχονται οι οικογενειακοί λαχανόκηποι και οι ετήσιες καλλιέργειες. Επίσης, παρατηρούμε ότι οι εκτάσεις και οι εκμεταλλεύσεις είναι αισθητά μεγαλύτερες στο Ανατολικό τμήμα της περιοχής (Δ. Ανατολικού Ζαγορίου), ενώ αντίθετα το μεγαλύτερο μέρος των βοσκοτόπων βρίσκεται στα Δυτικά και Κεντρικά (Δ. Κεντρικού Ζαγορίου και Τύμφης).

1.8 Τουρισμός

Η φυσική ομορφιά του Ζαγορίου σε συνδυασμό με την αρχιτεκτονική ιδιαιτερότητα και την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, αποτελούν έναν ιδιαίτερο τόπο προσέλκυσης εναλλακτικού τουρισμού. Το πλήθος των δραστηριοτήτων του οικοτουρισμού, του θρησκευτικού, του πολιτιστικού, του αθλητικού, του εκπαιδευτικού και του ορεινού τουρισμού στο Ζαγόρι, βρίσκουν τον ιδανικότερο τόπο για την προσέλκυση πολλών επισκεπτών όλο το χρόνο.

Πρόσβαση στη περιοχή²⁵

Από Αθήνα : Ακολουθώντας την Εθνική Οδό Αθηνών - Κορίνθου - Ρίου - Αργινίου - Άρτας - Ιωαννίνων.

Από Θεσσαλονίκη: Ακολουθώντας την Εγνατία Οδό.

Υπάρχουν δρομολόγια λεωφορείων από Αθήνα, Πάτρα, Θεσσαλονίκη και πολλές άλλες πόλεις προς τα Ιωάννινα. Τακτικά δρομολόγια συνδέουν τα Ιωάννινα με τα δημοτικά διαμερίσματα του Ζαγορίου.

²⁵ http://www.timfi.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=134&Itemid=216
ανακτήθηκε στις 01/03/2011

Το Ζαγόρι προσφέρει υψηλού επιπέδου υπηρεσίες διαμονής αφού η εμπειρία των επιχειρηματιών του τομέα αυτού είναι μεγάλη. Ο επισκέπτης μπορεί να επιλέξει μεταξύ ξενοδοχείου, ξενώνων και ενοικιαζόμενων δωματίων.

Μια άρτια φιλοξενία περιλαμβάνει και την προσφορά κουζίνας υψηλού επιπέδου. Στο Ζαγόρι λειτουργούν εστιατόρια και καφέ που θα ικανοποιήσουν όλες τις επιθυμίες και θα μυήσουν τον επισκέπτη στα εδέσματα και τα διατροφικά ήθη του Ζαγορίου.

Υπαίθριες Δραστηριότητες²⁶

Στην ευρύτερη περιοχή του Ζαγορίου μπορούν να λάβουν χώρα όλες οι δραστηριότητες που σχετίζονται με τον ορεινό τουρισμό:

Ορειβασία - ορεινή πεζοπορία: Το ανάγλυφο της περιοχής με τους μεγάλους ορεινούς όγκους δημιουργούν τις ιδανικές συνθήκες για πεζοπορία οποιαδήποτε εποχή του χρόνου. Απειρες είναι οι διαδρομές, με διαφορετικό επίπεδο δυσκολίας, που μπορεί να ακολουθήσει ο επισκέπτης. Μικρά και μεγάλα μονοπάτια, παλιά και καινούργια, διασχίζουν όλη την περιοχή σχηματίζοντας ένα σύστημα μονοπατιών που προσφέρει πολλές ευκαιρίες για μικρές ή μεγάλες εξορμήσεις.

Σκοποβολή: Στην έδρα του Δήμου Κεντρικού Ζαγορίου, στους Ασπραγγέλους, λειτουργεί σύγχρονο σκοπευτήριο. Σε ελεγχόμενες συνθήκες, είναι το ιδανικό μέρος για εξάσκηση και βελτίωση των σκοπευτικών ικανοτήτων για αγωνιστικούς και μη λόγους.

Αλεξίπτωτο πλαγιάς - Αιωροπτερισμός: Δυτικά του κάμπου των Ασπραγγέλων λειτουργεί πίστα αιωροπτεριστών.

Ράφτινγκ: Κατάβαση των ποταμών της περιοχής με φουσκωτή βάρκα.

Κυνήγι, Ψάρεμα

Μονοπάτια - Ορειβατικές διαδρομές

Ένας πλήθος ιστορικών μονοπατιών που σηματοδοτήθηκαν στα πλαίσια του προγράμματος LIFE το 1996 διασχίζουν την περιοχή του Ζαγορίου.

Πρόκειται για μονοπάτια, αρκετά εκ των οποίων είναι λιθόκτιστα, που ακολουθούν τις διαδρομές που επί αιώνες συνέδεαν τα χωριά της περιοχής μεταξύ τους. Τα μονοπάτια αυτά αποτελούσαν τη ραχοκοκαλιά του οδικού δικτύου

²⁶http://www.kentrikozagori.gov.gr/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=84&Itemid=250 ανακτήθηκε στις 01/03/2011

των νεότερων ιστορικών χρόνων και εξυπηρετούσαν τη μετακίνηση των ανθρώπων, την διακίνηση προϊόντων και πολιτισμικών αγαθών, αλλά ταυτόχρονα αποτελούσαν τους κτηνοτροφικούς δρόμους για τους εποχιακούς μετακινούμενους κτηνοτρόφους.

Τα περισσότερα μονοπάτια έχουν σήμανση με το γράμμα Ζ και αύξοντα αριθμό δίπλα. Σημαντικότερο και ένα από τα ομορφότερα της Ελλάδας είναι αυτό με την σήμανση Ο3 και έχει σχεδιαστεί σαν παρακλάδι του Ε6. Ξεκινάει από τα Γιάννενα με κατεύθυνση βόρεια της λίμνης των Ιωαννίνων, μπαίνει στο μονοπάτι προς το καταφύγιο Μιτσικελίου – Δικόρφου – Κήπους – Βίτσα, συνεχίζει στην χαράδρα του Βίκου – Μονοδενδρίου – πηγές Βοϊδομάτη – Μικρό Πάπιγκο – Καταφύγιο Αστράκας – πέρασμα Καρτερού – Βρυσοχώρι – γέφυρα Αώου και συνεχίζει ως το Σμόλικα.

Τα υπόλοιπα μονοπάτια περνούν μέσα από πυκνά δάση με λιθόκτιστες σκάλες και μερικά από αυτά καταλήγουν σε πέτρινα γεφύρια. Η βατότητα και η σήμανση των μονοπατιών ποικίλει ανάλογα με την εποχή και επιλογή του μονοπατιού. Ιδιαίτερα η σήμανση ποικίλει από καλή μέχρι ανύπαρκτη.²⁷

Ορειβατικές διαδρομές:

- Πάπιγκο-Ορειβατικό καταφύγιο-Δρακόλιμνη (2050 μ.)
- Πάπιγκο-Καταφύγιο-Γκαμήλα (2497 μ.)
- Πάπιγκο-Αστράκα (2436 μ.)
- Πάπιγκο-Τσούκα (2254 μ.)
- Πάπιγκο-Χαράδρα Βίκου-Μονοδέντρι
- Πάπιγκο-Κούλα (1560 μ.)
- Πάπιγκο-Κόκκινο Λιθάρι²⁸
- Τσεπέλοβο-Αυχένας Αβάλου-νεραιδόβρυση-Βρυσοχώρι
- Τσεπέλοβο-Αυχένας Αβάλου-Κόνιτσα
- Σκαμνέλι-Αυχένας Αβάλου-Βρυσοχώρι
- Σκαμνέλι-Αυχένας Αβάλου-Κόνιτσα
- Τσεπέλοβο-Γκαμήλα
- Τσεπέλοβο-Δρακόλιμνη
- Τσεπέλοβο-Βραδέτο-Μπελόη

²⁷ http://www.kentrikozagori.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=123&Itemid=232 ανακτήθηκε στις 02/03/2011

²⁸ http://www.papigo.gr/el/tourismos/oreivatikes_07.php ανακτήθηκε στις 02/03/2011

- Καπέσοβο-Σκάλα Βραδέτου-Βραδέτο
- Βραδέτο-Μπελόη βρυσοχώρι-Αγία Τριάδα Σκαμνέλι-Γκούρα
- Βρυσοχώρι-Παλιοσέλι-Σμόλικας
- Βρυσοχώρι-Δρακόλιμνη-Γκαμήλα
- Βρυσοχώρι-Πιζάρι-Κόνιτσα
- Βρυσοχώρι-Ριζά Τσούκα Ρόσσιας (μονοπάτι Ι. Τσουμάνης)
- Τσεπέλοβο-Κήποι-Κουκούλι-Βίτσα (η διαδρομή γίνεται και αντίστροφα)
- Φραγκάδες-Γέφυρα Πιτσώνη-Λεπτοκαρυά
- Βραδέτο-Αυγερινός-Δρακόλιμνη
- Κόνιτσα-χαράδρα Αώου-Σκαμνέλι
- Βραδέτο-Αυγερινός-Γκαμήλα
- Βραδέτο-Δρακόλιμνη
- Βρυσοχώρι-βάση Τσούκα Ρόσια-Ηλιοχώρι (διαδρομή Ι. Τσουμάνη)
- Ηλιοχώρι-Καταρράχτες
- Βραδέτο-Καταφύγιο Αστράκας-Μικρό Πάπιγγο
- Τσεπέλοβο-Καταφύγιο Αστράκας-Μικρό Πάπιγγο
- Κουκούλι-Κήποι-Δίκορφο
- Νεγάδες-Κήποι
- Νεγάδες-Κοζιακός μέσω Αγίας Τριάδας
- Νεγάδες-Τσεπέλοβο
- Λάιστα-Βοβούσα
- Φραγκάδες-Διπόταμο
- Λεπτοκαρυά-Άγιος Χριστόφορος-Δόλιανη
- Κήποι-Δίκορφο
- Διάβαση της χαράδρας του Βίκου με αφετηρία το χωριό Κουκούλι ή το γεφύρι του Κόκκορη
- Διάβαση του «μικρού» Βίκου από το μοναστήρι του Αι Γιάννη του Ρογκοβού²⁹

²⁹ http://www.timfi.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=133&Itemid=215
ανακτήθηκε στις 02/03/2011

Εικόνα 10: Μονοπάτι ορειβατικής διαδρομής³⁰

Ορειβατικό καταφύγιο Αστράκας³¹

Στη θέση "Ραδόβολη", πάνω από το οροπέδιο των λιμνών και σε υψόμετρο 1950 μ. βρίσκεται το ορειβατικό καταφύγιο της Αστράκας. Το καταφύγιο παρέχει τη δυνατότητα φιλοξενίας 52 ατόμων, ανήκει στην Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας - Αναρρίχησης (Ε.Ο.Ο.Α.) και κατασκευάστηκε με πρωτοβουλία του Ε.Ο.Σ. Ιωαννίνων και της ορειβατικής ομάδας Παπίγκου το 1966. Αποτελεί ορμητήριο για όλες τις ορειβατικές και αναρριχητικές διαδρομές προς της κορυφές της Τύμφης. Από την άνοιξη του 2004 λειτουργεί και η δεύτερη πτέρυγα του καταφυγίου.

Τοπικά προϊόντα

Όντας ορεινή περιοχή είναι φυσικό ότι η κτηνοτροφία στο Ζαγόρι είναι αναπτυγμένη αν και όχι όσο παλιότερα. Τα γαλακτοκομικά είναι ανάμεσα στα προϊόντα που παράγει αυτός ο τόπος. Εκτός όμως από τη φέτα, το γιαούρτι και το φρέσκο βούτυρο θα βρει κανείς σπιτικά γλύκα του κουταλιού, μαρμελάδες και λικέρ φτιαγμένα από τους καρπούς των δέντρων που φύονται στα γύρω δάση. Γνωστό επίσης τοπικό προϊόν είναι και ο τραχανάς αλλά και οι πασίγνωστες ζαγορίσιες πίτες (αλευρόπιτα, τυρόπιτα, χορτόπιτα, κρεατόπιτα, μανιταρόπιτα). Τέλος στα βουνά που περιτριγυρίζουν τα χωριά του Ζαγορίου φυτρώνουν κάθε είδους βότανα με τα πιο γνωστά το τσάι του βουνού και τη ρίγανη.

³⁰ http://www.timfi.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=133&Itemid=215 ανακτήθηκε στις 02/03/2011

³¹ http://www.papigo.gr/el/koinotita/katafygio_01.php ανακτήθηκε στις 04/03/2011

Εικόνες 11,12: Παραδοσιακά τοπικά προϊόντα Ζαγορίου

Αξιοθέατα

- **Ρογκοβό:** Ανάμεσα στους δύο οικισμούς του Παπίγκου ρέει το ρέμα Ρογκοβό που με τη διάβρωση του νερού έχει σχηματίσει αρκετά στρογγυλά κοιλώματα, που μοιάζουν με μικρές λιμνούλες, τις οποίες οι κάτοικοι ονομάζουν «οβίρες». Στις δύο μεγαλύτερες από αυτές έχει κατασκευαστεί τοίχος για να συγκρατεί το νερό. Το καλοκαίρι, οι ντόπιοι και οι επισκέπτες απολαμβάνουν το μπάνιο τους στα κρύα νερά του.

- **Κόκκινο Λιθάρι:** Ένα εντυπωσιακό μέρος της περιοχής είναι το Κόκκινο Λιθάρι, που βρίσκεται δεξιά από τους Πύργους του Παπίγκου προς το Βίκο. Το χαρακτηριστικό κόκκινο χρώμα του ασβεστόλιθου εντυπωσιάζει από μακριά τους επισκέπτες. Κάτω από το Κόκκινο Λιθάρι βρίσκεται η Μπιστεριά, όπου υπάρχουν μεγάλες σπηλιές, στις οποίες κατέφευγαν οι Παπιγκιώτες στις δύσκολες μέρες για να γλιτώσουν από τους επιδρομείς. Σε μια απ' αυτές, στην Κότσιτσα, τα τοιχώματά της φιλοξενούν ζωγραφισμένες εικόνες αγίων.

- **Πύργοι:** Το πιο ξεχωριστό κομμάτι του Παπίγκου είναι οι Πύργοι. Αυτοί οι εντυπωσιακοί βραχώδεις σχηματισμοί βρίσκονται νότια από την κορυφή της Αστράκας και τη συνδέουν με τη χαράδρα του Βίκου. Ο ψηλότερος από αυτούς τους Πύργους φτάνει στα 1788 μ. Στην απόληξή τους οι Πύργοι σχηματίζουν ένα σχετικά ήπιο οροπέδιο, την Γκοβοστίτσα, όπου τα παλιότερα χρόνια βοσκούσαν εκατοντάδες πρόβατα. Το 1965, δύο πρωτοπόροι ορειβάτες, ο Π. Ιδοσίδης και ο Ν. Κοτζιάς αναρριχήθηκαν στον Πύργο «Κούπο» μετά από 17 ώρες διαδρομής και στον δυτικό Πύργο «Πτηνό», μετά από 12 ώρες διαδρομής.

Εικόνα 13: Πύργοι Παπίγκου³²

- **Η Σκάλα του Βραδέτου:** Η σκάλα του Βραδέτου μέχρι το 1973 αποτελούσε τον μοναδικό δρόμο πρόσβασης για το χωριό Βραδέτο, πλέον αποτελεί δημοφιλή τουριστικό προορισμό καθώς και ορειβατικό μονοπάτι .

Εικόνα 14: Η Σκάλα του Βραδέτου

- **Αρχαία τείχη (Πελασγικά τείχη)** στο Σκαμνέλι κοντά στο μοναστήρι της Αγίας Παρασκευής.
- **Νερόμυλοι Κήπων, Τσεπελόβου και Φραγκάδων.**³³
- **Βραχώδης σχηματισμός Αγ. Παρασκευής Πέτρας:** Δίπλα από τον βραχώδη σχηματισμό, με την εκκλησία πάνω στο βράχο, υπάρχει αρχαιολογικός χώρος.³⁴

Πόσιμο νερό σε πηγές: Κρούνα, Ρομπόζι, Ρωμιόβρυση, Στάνη Τσουμάνη, Νεραιδόβρυση. Το νερό της Δρακόλιμνης δεν πίνεται.³⁵

³² http://www.papigo.gr/el/tourismos/a3io8eata_05.php ανακτήθηκε στις 07/03/2011

³³ http://www.timfi.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=135&Itemid=217 ανακτήθηκε στις 08/03/2011

³⁴ http://www.zagori-an.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=47&Itemid=63 ανακτήθηκε στις 09/03/2011

1.9 Ιστορικά - Πολιτιστικά Χαρακτηριστικά

1.9.1 Ιστορία ³⁶

Η ανθρώπινη παρουσία στην περιοχή ανιχνεύεται ήδη κατά την ανώτερη παλαιολιθική εποχή (14.000 – 8.000 π.Χ.) και συνεχίζει την ιστορική διαδρομή με δείγματα από όλες τις περιόδους.

Από το 1430, και καθ' όλη τη διάρκεια της οθωμανικής κυριαρχίας στην περιοχή, το Ζαγόρι τελεί υπό προνομιακό καθεστώς έχοντας εξασφαλίσει αυτονομία, αυτοδιοίκηση και απαλλαγή από φόρους. Οι προνομιακές αυτές συνθήκες, σε συνδυασμό με την οικονομική ευρωστία που προκάλεσε η ανάπτυξη του εμπορίου έδωσε άλλες διαστάσεις στα κοινωνικά και πολιτιστικά μεγέθη του Ζαγορίου. Πολλά χρήματα ξοδευθήκαν για να χτιστούν σπίτια, σχολεία, γέφυρες, μονοπάτια, βρύσες, εκκλησίες και μια σειρά άλλων αξιόλογων κτισμάτων.

Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου η συμβολή των κατοίκων του Ζαγορίου και ειδικά των γυναικών του Ζαγορίου ήταν ανεκτίμητη. Μέρα και νύχτα μετέφεραν με τα ζώα πυρομαχικά και άλλα εφόδια εκεί όπου οι μάχες μαίνονταν και γύριζαν πίσω μεταφέροντας τραυματίες.

Με την έναρξη της αντιστασιακής δράσης, ένοπλα σώματα άρχισαν να συγκεντρώνονται στην περιοχή, λόγω και του δύσβατου και απροσπέλαστου, και να την χρησιμοποιούν ως ορμητήριο. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε αντίποινα από την πλευρά των Γερμανών με αποτέλεσμα την πυρπόληση πολλών από τα χωριά του Ζαγορίου, με καταγεγραμμένες απώλειες 1679 οικημάτων και 171 θυμάτων.

Σήμερα τα Ζαγοροχώρια διατηρούν αναλλοίωτη την πολιτιστική τους κληρονομιά, σε μια προσπάθεια να συνεχιστούν τα ήθη και έθιμα της περιοχής. Η ιδιαίτερη αρχιτεκτονική, η παραδοσιακή μουσική, το φυσικό κάλλος, η άγρια ομορφιά των ορεινών όγκων και η πλούσια πανίδα και χλωρίδα της περιοχής αποτελούν τα χαρακτηριστικά αυτά που την κάνουν να ξεχωρίζει.

³⁵ http://www.timfi.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=133&Itemid=215
ανακτήθηκε στις 08/03/2011

³⁶ http://www.kentrikozagori.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=134&Itemid=228
ανακτήθηκε στις 20/01/2011

1.9.2 Αρχιτεκτονική

Στην περιοχή του Ζαγορίου αναπτύχθηκε μια ιδιόμορφη αρχιτεκτονική, που βασίζεται στην αφθονία της πέτρας και του ξύλου. Η αρχιτεκτονική του Ζαγορίου είναι ένα ωραίο παράδειγμα μίμησης της φύσης από τον άνθρωπο. Οι Ζαγορίσιοι από παλιά, είχαν να αντιμετωπίσουν τη σκληρότητα του κλίματος και του χώρου. Ένας συνεχής αγώνας χαρακτήριζε τις σχέσεις ανθρώπου και χώρου. Τα σπίτια λοιπόν είναι δεμένα πολύ με το τοπίο, την ψυχοσύνθεση και τον τρόπο ζωής των κατοίκων της περιοχής.

Το Ζαγορίσιο σπίτι έχει αμυντικό χαρακτήρα για τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες και τις επιδρομές - ληστείες. Είναι κυρίως διώροφο ή τριώροφο, με σχήμα απλό χωρίς ιδιαίτερη διακόσμηση στις εξωτερικές επιφάνειες. Οι πέτρες της στέγης έχουν την ίδια υφή και χρώμα με αυτές της τοιχοποιίας.³⁷

Εικόνα 15: Ζαγορίσιο σπίτι³⁸

Όλα τα χωριά της περιοχής του Ζαγορίου είναι μονοκεντρικά. Το μεσοχώρι (πλατεία) του χωριού είναι το κέντρο, φύσει και θέσει, του χωριού. Είναι το όριο που διαχωρίζει το χωριό σε πάνω και κάτω μαχαλά. Εκεί κοντά βρίσκεται συνήθως η κεντρική εκκλησία του χωριού, τα καφενεία και το σχολείο του χωριού. Εκεί οδηγούν όλα τα σοκάκια, όλα τα πετρόκτιστα καλντερίμια.³⁹

Ιδιαίτερη ομορφιά παρουσιάζουν τα γεφύρια, οι παραδοσιακές βρύσες των χωριών, τα καλντερίμια, οι παλαιοί υδρόμυλοι.⁴⁰

³⁷ http://www.kentrikozagori.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=155&Itemid=233
ανακτήθηκε στις 16/02/2011

³⁸ http://www.kentrikozagori.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=155&Itemid=233
ανακτήθηκε στις 16/02/2011

³⁹ http://www.kentrikozagori.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=156&Itemid=235
ανακτήθηκε στις 16/02/2011

⁴⁰ http://www.timfi.gov.gr/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=112&Itemid=249
ανακτήθηκε στις 18/02/2011

1.9.3 Γεφύρια

Το δύσβατο της περιοχής σε συνδυασμό με τα πολλά ποτάμια και ρέματα, ειδικά κατά τους χειμερινούς μήνες, επέβαλαν την κατασκευή γεφυριών. Η χρυσή εποχή του Ζαγορίου επέτρεψε σε πλούσιες οικογένειες να χρηματοδοτήσουν ακριβά και μερικές φορές ανεπιτυχή εγχειρήματα σύνδεσης των χωριών. Σήμερα, περί τα 60 γεφύρια σώζονται σε πάρα πολύ κατάντη κατάσταση ενώ υπάρχουν μαρτυρίες για άλλα εκατό που έχουν καταστραφεί.⁴¹

Ορισμένα γεφύρια:

- **Γέφυρα Καμπέρ-Αγά:** Χτισμένη με πέτρα πάνω στον Ζαγορίτικο ποταμό (παραπόταμο του Αράχθου) αποτελεί δείγμα αρχιτεκτονικής των μαστόρων του τόπου και δίνει τη δυνατότητα στον επισκέπτη να γνωρίσει την παράδοση και τον πολιτισμό μιας άλλης εποχής.

Εικόνα 16: Γέφυρα Καμπέρ-Αγά⁴²

- **Γεφύρι του Κόκκορου ή Νούτσου:** Βρίσκεται ανάμεσα στα χωριά Δίλοφο, Κήποι και Κουκούλι και είναι κτισμένο το 1750 με έξοδα του Γενικού Προξένου του Ζαγορίου Νούτσου Κοντοδήμου από το Βραδέτο. Στο ίδιο σημείο υπήρχε παλιότερα ένα άλλο γεφύρι, το οποίο χρησιμοποιούσαν και για να τιμωρούν τους ζωοκλέφτες: για να διαπιστώσουν αν ένας ύποπτος ήταν ζωοκλέφτης, τον ανάγκαζαν να περάσει το γεφύρι, κουβαλώντας μια γίδα στην πλάτη. Αν περνούσε ή αν ομολογούσε την πράξη του, αθωνόταν. Διαφορετικά, η τιμωρία του ήταν ο πνιγμός στο ποτάμι. Κοντά στο γεφύρι βρίσκεται η «σπηλιά του Νταβέλη», που αποτέλεσε καταφύγιο του ληστή Γιώργου Νταβέλη το καλοκαίρι του 1881, όταν τον κυνηγούσε τουρκικό

⁴¹ http://www.kentrikozagori.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=122&Itemid=230 ανακτήθηκε στις 14/03/2011

⁴² http://www.zagori-an.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=44&Itemid=60 ανακτήθηκε στις 14/03/2011

στρατιωτικό απόσπασμα. Ο Νταβέλης απέδωσε τη σωτηρία του στην Αγία Παρασκευή, επειδή κοντά στο γεφύρι βρίσκεται ένα ξωκλήσι της Αγίας Παρασκευής. Για το λόγο αυτό, ο ληστής κατασκεύασε το εικόνισμα μέσα στη μικρή σπηλιά. Τα δεύτερο όνομα του γεφυριού προέρχεται από το επώνυμο του κατόχου του παρακείμενου μύλου. Ο μύλος αυτός εξυπηρετούσε τις ανάγκες των κατοίκων του Κουκουλίου, του Καπεσόβου, του Βραδέτου, του Διλόφου και των Ασπραγγέλων.

Εικόνα 17: Γεφύρι του Κόκκορου ή Νούτσου

- **Γεφύρι του Μίσσιου:** Χρηματοδοτήθηκε από τον άρχοντα Αλέξη Μίσσιο από το Μονοδένδρι το 1748. Είναι δίτοξο κτισμένο εκεί που αρχίζει η χαράδρα του Βίκου και αποτελεί συνέχεια της σκάλας της Βίτσας, μονοπατιού που ενώνει τα χωριά Βίτσα και Κουκούλι.
- **Γεφύρι του Αρκούδα:** Κτίστηκε το 1806 με κόστος 40 Ναπολεόντια. Παλιότερα ονομαζόταν «γεφύρι του Ξηροποτάμου» ή «γεφύρι του Εβραίου», επειδή ο χρηματοδότης της κατασκευής του γεφυριού ήταν Εβραίος, ο Σολομών Ματσίλης από τα Ιωάννινα, που είχε κινδυνεύσει σε αυτήν την περιοχή, κατά τη διάρκεια μιας κακοκαιρίας. Στις 6 Αυγούστου 1906, ο τουρκικός στρατός σκότωσε σε αυτό το σημείο τον Σαμαρινιώτη μακεδονομάχο οπλαρχηγό Καπετάν-Αρκούδα και από τότε το γεφύρι πήρε το όνομά του.
- **Γεφύρι του Καλουτά:** Τρία χιλιόμετρα ανατολικά του χωριού προς τον Ανθρακίτη βρίσκεται το τρίτοξο γεφύρι. Κτίστηκε το 1800 από το Γεροδόση που πρόσφερε 500 γρόσια. Οι Καλουτιώτες ζήτησαν από τον Κοσμά τον Αιτωλό να μεσολαβήσει για την κατασκευή του γεφυριού κι εκείνος τους επέπληξε, επειδή δεν είχαν ως πρώτη προτεραιότητα την κατασκευή σχολείου.
- **Γεφύρι της Σιώμαινας και του Στάθη:** Βρίσκονται και τα δυο στο χωριό Δίκορφο. Το μεν πρώτο είναι άγνωστο από ποιόν και πότε κτίστηκε ενώ για το δεύτερο η εντοιχισμένη πλάκα μας πληροφορεί ότι χρηματοδοτήθηκε από τον Στασούλη Στάθη το 1904.

• **Γεφύρι του Μύλου:** Βρίσκεται στην Ελάτη και ενώνει το χωριό με το Δίλοφο. Ονομάστηκε έτσι από τον παρακείμενο μύλο και χρηματοδοτήθηκε από τον Δημήτρη Ξυνό άγνωστο πότε με 1000 γρόσια.

• **Γεφύρι Κλειδωνιάς - Αγίου Μηνά:** Το γεφύρι της Κλειδωνιάβιτσας κτίστηκε το 1853 από την Μπαλτζίκ χανούμ του Μαλήκ Πασά και στοίχισε 37000 γρόσια. Ενώνει τον Άγιο Μηνά με την Κλειδωνιά και αποτελούσε μέρος του δρόμου που ένωνε τα Ιωάννινα με την Κόνιτσα.

Επίσης γεφύρια υπάρχουν στα χωριά **Διπόταμο**, το **δίτοξο στο Μουσιοβό** και το **γεφύρι του Μύλου**, καθώς επίσης και στη **Μανασσή**, το **γεφύρι του Ματσόπουλου** και το **γεφύρι στο λάκκο του Τσιουλού** με άγνωστα στοιχεία για το χρόνο οικοδόμησης και τους χρηματοδότες.⁴³

Άλλα γεφύρια της περιοχής επίσης είναι:

- **Γέφυρα Τσίπιανης.**
- **Γέφυρα Κούρτιας.**⁴⁴
- **Καλογερικό ή Πλακίδα** κοντά στο χωριό Κήποι(1814), τρίτοξο.

Εικόνα 18: Τρίτοξο γεφύρι

- **Κοντοδήμου ή Λαζαρίδη** μεταξύ των χωριών Κήποι και Κουκούλι(1830).
- **Του Χάτσιου** κάτω από το Τσεπέλοβο(1804).
- **Το παλιογέφυρο** στα στενά του Τσεπελόβου.
- **Της Παναγιάς** στο Σκαμνέλι(1808).
- **Στους Φραγκάδες** κοντά στο παρεκκλήσι του Αγίου Χριστόφορου(1848).
- **Του Πιτσώνη** κοντά στους Κήπους.
- **Της Σκαρβένας** κοντά στο Βρυσοχώρι.

⁴³http://www.kentrikozagori.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=122&Itemid=230&limit=1&limitstart=1 ανακτήθηκε στις 15/03/2011

⁴⁴http://www.zagori-an.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=45&Itemid=61 ανακτήθηκε στις 15/03/2011

- **Του Μάστορα** στο δρόμο προς Άγιο Μηνά λίγο έξω από το Βρυσοχώρι.
- **Η μεγάλη γέφυρα** στο δρόμο προς Άγιο Μηνά λίγο έξω από το Βρυσοχώρι.
- **Η γέφυρα Πέκη** στο μεσοχώρι του Βρυσοχώρι.
- **Η γέφυρα Γκαράνη** η οποία συνδέει τον κάτω με τον πέρα μαχαλά στο Βρυσοχώρι.
- **Η γέφυρα της Κουίτσας** στην είσοδο του Βρυσοχωρίου.⁴⁵

1.9.4 Βρύσες

Μεγάλο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι Βρύσες. Η κατασκευή τους σε μεγάλο ποσοστό είναι θολωτή και όλες στις άκρες τους έχουν πεζούλια για την ξεκούραση των πεζών. Είναι δε χτισμένες κυρίως στο μεσοχώρι (πλατεία του χωριού). Μερικές από αυτές είναι:

- **Βρύση Μπασιά Μάνθου** στο Κουκούλι.
- **Βρύση Καλέντζου** στους Κήπους.
- **Βρύση του Κονόμου** στο Τσεπέλοβο.
- **Βασιλόβρυση στα Ριζιανά** (πολλές μικρές κοιλάδες ανατολικά από τους Κήπους).
- **Βρύση του Μπουμπά** στην Αστράκα.
- **Νεραιδόβρυση** πάνω από το Βρυσοχώρι.
- **Βρύση Χατζόπουλου.**

Εικόνα 19: Ζαγορίσια Βρύση⁴⁶

⁴⁵ http://www.timfi.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=135&Itemid=217
ανακτήθηκε στις 15/03/2011

⁴⁶ http://www.timfi.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=135&Itemid=217
ανακτήθηκε στις 16/03/2011

1.9.5 Ναοί

Τα μοναστήρια και οι εκκλησίες στο Ζαγόρι ακολουθούν την δική τους αρχιτεκτονική και είναι κτισμένα με υλικά του τόπου, δηλαδή πέτρα και ξύλο. Τα κτίσματα αυτά μας πηγαίνουν πολύ πίσω στο παρελθόν, αφού χρονολογικά είναι παλαιότερα από τα κοινά σπίτια ή αρχοντικά που συναντάμε στα χωριά. Χαρακτηριστικό κοινό γνώρισμα των ναών είναι το μεγάλο εξωτερικό υπόστεγο με καμάρες, που αποτελούσε ένα είδος προθαλάμου που προστάτευε τους πιστούς από τα καιρικά φαινόμενα του χειμώνα. Σε πολλές εκκλησίες μοναστηριών η πόρτα είναι πολύ χαμηλή, κατασκευή που συναντάμε συχνά στην περιοχή, προκειμένου να αποτρέπονται οι βέβηλοι κατακτητές από το να μπαίνουν στον ιερό χώρο καβάλα στο άλογο τους, όπως το συνήθιζαν.⁴⁷

Οι εκκλησίες των Δημοτικών Διαμερισμάτων είναι σε ρυθμό Τρίκλιτη Βασιλική ή Τρίκλιτη Βασιλική με Τρούλο με ξυλόγλυπτα τέμπλη, κιονοστήρικτες ανοικτές τοξωτές στοές (χαγιάτια) και πολυγωνικά καμπαναριά.⁴⁸

Ορισμένοι Ναοί:

- **Καθολικό Μονής Αγίας Παρασκευής στο Μονοδένδρι:** Ο αρχαιότερος ναός της περιοχής με φάση οικοδόμησης στα τέλη του 14^{ου} αιώνα με αρχές 15^{ου} και πρώτη φάση τοιχογραφιών του 1414/15. Κτισμένη στο χείλος της χαράδρας του Βίκου, προσφέρει εκπληκτική θέα στο φαράγγι. Από τη Μονή ξεκινά σύντομο απόκρημνο μονοπάτι που καταλήγει στη φυσική οχυρή θέση ασκηταριό ή αλλιώς σπιτάκια.

- **Μονή Παναγίας Σπηλαιώτισσας στο Βοϊδομάτη (Αρίστη):** Το κτίσιμο της Μονής ανάγεται στα τέλη του 16^{ου} αιώνα, ενώ το καθολικό της κτίστηκε το 1665 και φέρει τοιχογραφίες του 1673 από συνεργείο ζωγράφων από το χωριό Γράμμος της Καστοριάς. Είναι κτισμένη σε επαφή με κάθετο μεγάλο βράχο που καταλήγει στον Βοϊδομάτη ποταμό.

- **Κοίμηση Θεοτόκου στον Ελαφότοπο:** Η παράδοση αναφέρει ότι κτίστηκε το

⁴⁷ http://www.kentrikozagori.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=125&Itemid=229 ανακτήθηκε στις 17/03/2011

⁴⁸ http://www.timfi.gov.gr/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=112&Itemid=249 ανακτήθηκε στις 17/03/2011

1100 και ήταν μοναστήρι, και ξαναχτίστηκε στις αρχές του 17^{ου} αιώνα (1608/9) με τοιχογραφίες σε τέσσερις φάσεις, η πρώτη του 1616 από το γνωστό συνεργείο του Λινοτοπίτη Μιχαήλ.

- **Μονή Προφήτη Ηλία Βίτσας:** Στη σημερινή του μορφή το καθολικό είναι κτίσμα των μέσων του 17^{ου} αιώνα ενώ οι βοηθητικοί χώροι είναι διαφόρων εποχών μέχρι και το 19^ο. Σημαντικές τοιχογραφίες στο ανατολικό τμήμα του ναού και σε τμήματα του βόρειου και νότιου τοίχου του 17^{ου} αιώνα, αλλά με άσχημες επιζωγραφίσεις του 19^{ου}.

- **Μονή Ευαγγελίστριας στο Καστράκι του Αγίου Μηνά:** Κτίσμα του 1573/76 σε χώρο με προχριστιανική και μεσαιωνική κατοίκηση. Ενδιαφέρουσες και μοναδικές τοιχογραφίες της ίδιας εποχής (1576) που παραπέμπουν στη μακεδονική τέχνη του 15^{ου} αιώνα, γεγονός σπάνιο για την Ήπειρο.

- **Μοναστήρι «Βισσικό» της Καλωτάς:** Αφιερωμένο στη μνήμη της «Κοίμησης της Θεοτόκου». Φέρεται να συστήθηκε στα 1114 μ.Χ. Άλλα όπως σώζεται σήμερα ανακατασκευάστηκε στα 1787 και ιστορήθηκε στα 1818 μ.Χ.

- **Μονή Κοίμησης της Θεοτόκου στο Βίκο:** Πιθανόν κτίστηκε στα 1738 πάνω από τις πηγές του ποταμού Βοϊδομάτη, μέσα στη χαράδρα του Βίκου.

- **Ναός Ταξιαρχών στα Κάτω Πεδινά:** Ιδιαίτερος αρχιτεκτονικός τύπος ναού κατά τον αθωνικό τύπο, κτισμένος πιθανώς στα 1611/12, με τοιχογραφίες του φημισμένου Καπεσοβίτη ζωγράφου Αναστασίου στα 1749.

- **Μονή Ευαγγελίστριας στα Άνω Πεδινά:** Μεγάλο μοναστικό συγκρότημα δημιουργημένο σε διάφορες εποχές, κυρίως από τα τέλη του 17^{ου} μέχρι και το 19^ο αιώνα με αρχική ημερομηνία το 1793. Οι τοιχογραφίες στο καθολικό ανάγονται στην πρώτη δεκαετία του 19^{ου} αιώνα. Εδώ μόνασε ο γνωστός κληρικός και λόγιος από τα Άνω Πεδινά Νεόφυτος Δούκας.⁴⁹

Ορισμένα μοναστήρια:

- 2 χλμ πριν από το Τσεπέλοβο σε μια δασωμένη πλαγιά στην περιοχή **Ρογκοβός** βρίσκεται ένα μοναστήρι αφιερωμένο στον **Αϊ-Γιάννη** τον πρόδρομο. Χτίστηκε το 1028-1034 από την Πουλχερία την αδελφή του αυτοκράτορα του Βυζαντίου Ρωμανού Γ΄ του Αργυρού. Μετά την καταστροφή από τη Σερβοκρατία

⁴⁹ http://www.kentrikozagori.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=125&Itemid=229 ανακτήθηκε στις 17/03/2011

ανοικοδομήθηκε από τους αδελφούς Κοντοδήμου από το Βραδέτο, και τον ηγούμενο Νικόδημο. Σήμερα δεν έχει μοναχούς αλλά διατηρείτε σαν ιστορικό μνημείο. Στο χώρο του μοναστηριού γίνεται πανηγύρι κάθε χρόνο στις 24 Ιουνίου. Στη περιοχή δε του μοναστηριού βρίσκεται το μοναδικό σημείο όπου οι δυο πλευρές της χαράδρας του Βίκου είναι πολύ κοντά. Ενδιαφέρουσες τοποθεσίες κοντά στο μοναστήρι είναι τα Ασκηταριό, το παρεκκλήσι του Παλιαγιώργη, η Αγία Παρασκευή Ρογκοβού και το Παλιογέφυρο.

- Στο **Σκαμνέλι** βρίσκεται το μοναστήρι της **Αγίας Παρασκευής** το οποίο χτίστηκε το 1697. Αρχικά ήταν γυναικείο με 80 μοναχές και στη συνέχεια ανδρικό. Είχε μια σπουδαία βιβλιοθήκη με πολύτιμα έγγραφα τα οποία έχουν συγκεντρωθεί στην κεντρική εκκλησία του Σκαμνελίου. Πανηγύρι στο μοναστήρι γίνεται στις 26 Ιουλίου. Απέναντι βρίσκεται η μονή του Αγίου Νικολάου.

- Στη δυτική πλευρά του **βουνού Κλέφτης** εκεί όπου κάποτε ήταν χτισμένο το χωριό Παλιοχώρι Λάιστας βρίσκεται η μονή της **Αγίας Τριάδας** Χτίστηκε πριν από το 1800 το οποίο φανερώνει η ύπαρξη πολλών φορητών εικόνων με χρονολογίες 1795-1797. Κύριος δημιουργός της υπήρξε ο μοναχός Δαμιανός. Στη μονή λειτουργούσε σχολείο με έξοδα του μοναστηριού.

- Στο **Ηλιοχώρι** βρίσκεται το καθολικό της **Μονής Ντομπρίνοβου** αφιερωμένο στην κοίμηση της Θεοτόκου Χτίστηκε γύρω στα 1300 και υπήρξε πλούσιο γυναικείο μοναστήρι. Είναι δε πολύ ενδιαφέρον το γεγονός ότι στη μονή έχει λειτουργήσει ο Κοσμάς ο Αιτωλός. Σώζεται σε πολύ καλή κατάσταση.

- Σε ένα πυκνό δάσος πάνω από το χωριό **Κήποι** είναι το **μοναστήρι της Παναγιάς**. Ήταν γυναικείο μοναστήρι και χτίστηκε το 1620.

- Κάτω από την πλατεία του χωριού **Φραγκάδες** υπάρχει ένα μοναστήρι αφιερωμένο στον **Άγιο Νικόλαο**. Χτίστηκε ή το 1578 ή το 1600 από τον ιερομόναχο Ευθύμιο. Κατεστράφη πλήρως από πυρκαγιά το 1855 και σήμερα σώζεται μόνο το καθολικό της μονής.

- Δίπλα στη χαράδρα του Αώου κάτω από την **κορυφή της Γκαμήλας** βρίσκεται το **μοναστήρι της Αγίας Τριάδας Βρυσοχωρίου** χτισμένο το 1667.⁵⁰

⁵⁰ http://www.timfi.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=135&Itemid=217
ανακτήθηκε στις 17/03/2011

1.9.6 Πανηγύρια

Στο Ζαγόρι, από τα χρόνια της Τουρκοκρατίας μέχρι και σήμερα κάθε χωριό έχει το πανηγύρι του με το οποίο γοιρτάζει, συνήθως, τον προστάτη Άγιο του.

Σήμερα το πανηγύρι συγκεντρώνει πλήθος κόσμου κάθε χρόνο, εξακολουθεί να διατηρεί το παραδοσιακό του "χρώμα" και οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να απολαύσουν παραδοσιακή μουσική.

Εικόνες 20,21: Πανηγύρια στο Ζαγόρι⁵¹

1.9.7 Πολιτιστικοί πόροι

- Αξιόλογη και πλούσια **βιβλιοθήκη στο Γρεβενίτι** με θρησκευτικά, λογοτεχνικά, ιστορικά κ.λπ. βιβλία, κυρίως του Επισκόπου Περιστεράς Ευστάθιου Σκάρπα.⁵²

- **Ιερά Μονή Βουτσάς:** Βρίσκεται ανάμεσα στα χωριά Γρεβενίτι, Φλαμπουράρι, Δόλιανη στις όχθες του ποταμού Βάρδα, παραποτάμου του Άραχθου. Χτίστηκε από τον Κωνσταντίνο Παγωνάτο (7ος μ.Χ. αιώνας) και είναι από τα παλαιότερα και πιο αξιόλογα μοναστήρια στο Νομό Ιωαννίνων. Χαρακτηρίστηκε ως ιστορικό και διατηρητέο μνημείο.⁵³

- **Λαογραφικό Μουσείο Ελαφοτόπου (Τσερβαρίου):** Ανήκει στο Δήμο Κεντρικού Ζαγορίου με μόνιμη έδρα τον Ελαφότοπο, στεγάζεται στο κτήριο του πρώην Δημοτικού Σχολείου του χωριού. Περιλαμβάνεται στον κατάλογο και το πλέγμα Μουσείων του Υπουργείου Πολιτισμού.

⁵¹ http://www.papigo.gr/el/politismos/panigiria_01.php ανακτήθηκε στις 18/03/2011

⁵² http://www.zagori-an.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=41&Itemid=57 ανακτήθηκε στις 20/03/2011

⁵³ http://www.zagori-an.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=43&Itemid=59 ανακτήθηκε στις 20/03/2011

Το Μουσείο παρουσιάζει τα χρηστικά εργαλεία των χειρωνακτικών παραδοσιακών επαγγελμάτων, λαϊκών και αστικών, σε χωριστές βιτρίνες (με την μορφή οργανωμένων εργαστηρίων), ώστε ο επισκέπτης να έχει πλήρη και ξεχωριστή εικόνα των επαγγελμάτων αυτών.

Στο Λαογραφικό και Ιστορικό Μουσείο Ελαφοτόπου εκτίθενται μέχρι στιγμής χρηστικά εργαλεία 19 παραδοσιακών επαγγελμάτων σε δύο αίθουσες συνολικής επιφανείας 90μ² ενώ φιλοξενεί στις αποθήκες του εργαλειικό εξοπλισμό των υπολοίπων 23 επαγγελμάτων ο οποίος δεν εκτίθεται λόγω ελλείψεων καταλλήλων χώρων. Το σύνολο των εκτεθειμένων αντικειμένων που χρονολογούνται από το 1800 είναι 1000 και των αποθηκευμένων 3000.

Βασικός του στόχος είναι να αποβεί κύριος και σταθερός αναπτυξιακός πυρήνας του χωριού, μόνιμος και νόμιμος οδηγός μιας πορείας σύμφωνης με τον σεβασμό του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος με βάση την ιδιαιτερότητα της περιοχής.

Η όλη προσπάθεια άρχισε το 1978 με πρωτοβουλία του Ελαφοτοπίτη Εκπαιδευτικού Τέχνης και Γλύπτη Μιχαήλ Ματθ. Οικονομίδη. Το μουσειακό υλικό προέρχεται από δωρεές και αγορές.

Εικόνα 22: Λαογραφικό Μουσείο Ελαφοτόπου⁵⁴

- **Ριζάριος Σχολή:** Από το Μονοδένδρι κατάγονται οι εθνικοί ευεργέτες Μάνθος και Γεώργιος Ριζάρης οι οποίοι ίδρυσαν την «Κοινή Σχολή των Ελληνικών Μαθημάτων» στο Μονοδένδρι και 9 χρόνια μετά, το 1944, γίνονται τα εγκαίνια της Ριζαρίου Εκκλησιαστικής Σχολής στην Αθήνα.

Σήμερα, λειτουργεί στο χωριό η Ριζάριος Χειροτεχνική Σχολή και το Εκθεσιακό Κέντρο της Ριζαρίου σχολής όπου φιλοξενούνται εκθέσεις Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών.⁵⁵

⁵⁴http://www.kentrikozagori.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=147&Itemid=197&limit=1&limitstart=1 ανακτήθηκε στις 21/03/201

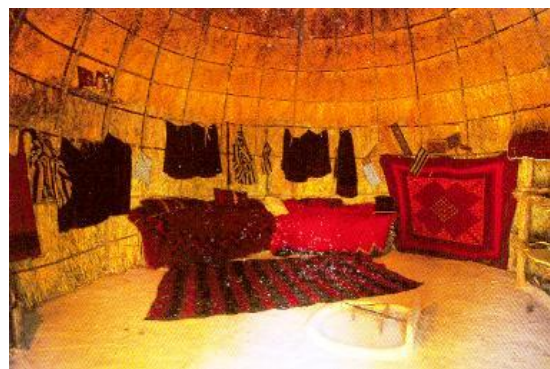
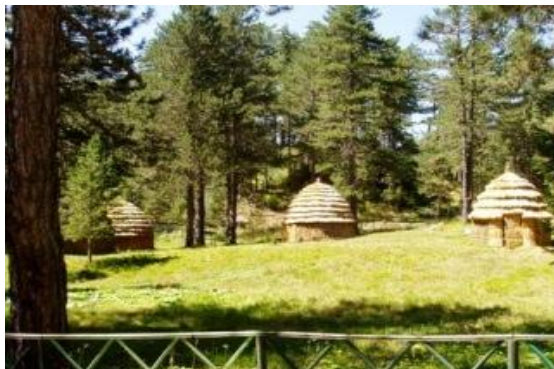
- **Πνευματικό κέντρο - Μουσείο «Κ. Λαζαρίδης»:** Βρίσκεται στο Κουκούλι στο οποίο υπάρχει η βοτανική συλλογή του δασκάλου Κ. Λαζαρίδη με 96 από τις 149 οικογένειες όλων των φυτών του κόσμου. Επίσης στο μουσείο βρίσκεται και βιβλιοθήκη με σπάνια βιβλία, εφημερίδες και περιοδικά.

- **Λαογραφικό μουσείο «Αγάπιος Τόλης»:** Βρίσκεται στους Κήπους στο οποίο υπάρχει σημαντική συλλογή σκευών και εργαλείων της παραδοσιακής ζωής του Ζαγορίου.

Εικόνα 23: Λαογραφικό μουσείο «Αγάπιος Τόλης»

- **Η Σαρακατσάνικη Στάνη στο Γυφτόκαμπο:** Ο Γυφτόκαμπος δεν είναι χωριό αλλά ένας πανέμορφος περιφραγμένος χώρος μέσα στο δάσος, ανάμεσα στα χωριά Σκαμνέλι και Ηλιοχώρι, στον οποίο βρίσκεται ένας ολόκληρος οικισμός από σαρακατσάνικα κονάκια με όλο τον οικιακό εξοπλισμό ο οποίος λειτουργεί σαν λαογραφικό μουσείο. Ο Γυφτόκαμπος είναι επίσης γνωστός για το ετήσιο αντάμωμα των Σαρακατσαναίων κάθε πρώτη Κυριακή του Αυγούστου.

Εικόνες 24,25: Σαρακατσάνικη στάνη στο Γυφτόκαμπο⁵⁶

- **Η Πασχάλειος σχολή Καπεσόβου:** Ιδρύθηκε το 1861 με κληροδότημα των

⁵⁵ http://www.kentrikozagori.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=148&Itemid=197 ανακτήθηκε στις 21/03/201

⁵⁶ http://www.timfi.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=113&Itemid=207 ανακτήθηκε στις 22/03/201

αδερφών Πασχάλη. Σήμερα λειτουργεί ως βιβλιοθήκη στην οποία βρίσκεται η περίφημη Χάρτα του Ρήγα, χάρτης της Ελλάδας ο οποίος τυπώθηκε από τον Ρήγα Φεραίο το 1797.⁵⁷

- Σήμερα, λειτουργεί δημοτικό σχολείο στο Μεγάλο Πάπιγκο. Στο χώρο του σχολείου στεγάζεται η **πολύτιμη βιβλιοθήκη 1200 τόμων, του Μιχαήλ Αναγνωστόπουλου**, η οποία μεταφέρθηκε από τη Βοστώνη στο Πάπιγκο. Από τους 1200 τόμους που περιείχε η βιβλιοθήκη σώζονται σήμερα αρκετοί, μετά τις καταστροφές που υπέστησαν κατά τη διάρκεια του πολέμου.⁵⁸

1.10 Τεχνικές Υποδομές

1.10.1 Οδικό Δίκτυο

Οδικός με Ι.Χ. έως τα Ιωάννινα⁵⁹

- Η απόσταση από την Αθήνα είναι 445 χλμ. μέσω Πάτρας. Το ταξίδι διαρκεί περίπου 6 ώρες.

- Η απόσταση από την Θεσσαλονίκη είναι 370 χλμ μέσω Τρικάλων.

Η διάρκεια του ταξιδιού είναι λίγο παραπάνω από 5 ώρες.

- Μπορεί να έρθει κανείς, επίσης, από την Εγνατία Οδό.

Οδικός με Ι.Χ. προς Ζαγόρι⁶⁰

Τέσσερις είναι οι επίσημες εισοδοί στο Ζαγόρι (με όχημα) από τους δύο βασικούς οδικούς άξονες Ιωαννίνων - Κόνιτσας - Κοζάνης.

Για το **Ανατολικό Ζαγόρι** δηλαδή τα χωριά Βοβούσα, Ελατοχώρι, Μακρίνο, Καστανόνας, Δόλιανη, Φλαμπουράρι, Γρεβενίτι, Τρίστενο, Μηλιωτάδες, Καρυές, Ιτέα, Πέτρα, Δεμάτι από τον πρώτο οδικό άξονα 9θέση Μπαλντούμα, 21^ο χλμ. από τα Ιωάννινα).

Για το **Κεντρικό Ζαγόρι**, δηλαδή τα χωριά Ασπράγγελοι, Ελάτη, Δίλοφο, Κήποι, Φραγγάδες, Νεγάδες, Λεπτοκαρυά, Κουκούλι, Καπέσοβο, Βραδέτο,

⁵⁷ http://www.timfi.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=135&Itemid=217 ανακτήθηκε στις 22/03/201

⁵⁸ http://www.papigo.gr/el/politismos/architectoniki_03.php ανακτήθηκε στις 23/03/201

⁵⁹ <http://www.zagoroxoria.gr/4th-section/pos-tha-phtasete/pos-tha-ftasete.html> ανακτήθηκε στις 26/03/2011

⁶⁰ <http://www.epirusa.gr/epirus/pemileas/politismos.htm> ανακτήθηκε στις 27/03/2011

Τσεπέλοβο, Σκαμνέλι, Ηλιοχώρι, Βρυσοχώρι, Λάιστα, Δίκορφο, Ανθρακίτης, Καβαλάρι, Μανασσή, Καλωτά, Διπόταμο καθώς και για τα χωριά Βίτσα, Μονοδέντρι, Άνω και Κάτω Πεδινά, Ελαφότοπος (**Δυτικό Ζαγόρι**) από το 19^ο χλμ. του δεύτερου οδικού άξονα Ιωαννίνων - Κόνιτσας - Κοζάνης.

Για ορισμένα από τα προαναφερθέντα χωριά του **Δυτικού Ζαγορίου** από το 34^ο χλμ. του δεύτερου οδικού άξονα.

Για τα χωριά Μεγάλο και Μικρό Πάπιγκο, Αρίστη, Βίκος, Μεσοβούνι, Άγιος Μηνάς (**Δυτικό Ζαγόρι**) από το 38^ο χλμ. του δεύτερου οδικού άξονα.

Διαδρομές ανάμεσα στα χωριά του Ζαγορίου

Η περιοχή διαθέτει καλό οδικό δίκτυο μέσω του οποίου εξυπηρετούνται συκοινωνιακά όλα τα χωριά και οι οικισμοί. Οι αποστάσεις μεταξύ των χωριών δεν είναι πολύ μεγάλες. Δρομολόγια εκτελεί ο υπεραστικό ΚΤΕΛ Ιωαννίνων.⁶¹

Χιλιομετρικές Αποστάσεις εδρών Δήμων και Κοινοτήτων Ζαγορίου από Ιωάννινα⁶²

- Ιωάννινα - Ασπραγελλοί: 29 χλμ.
- Ιωάννινα - Πάπιγκο: 73 χλμ.
- Ιωάννινα - Τσεπέλοβο: 51 χλμ.
- Ιωάννινα - Μηλιωτάδες: 27 χλμ.
- Ιωάννινα - Βοβούσα: 95 χλμ.

1.10.2 Ύδρευση - Αποχέτευση⁶³

Στο 100% των Δ.Δ. υπάρχει επάρκεια του δικτύου ύδρευσης, τμήματα του οποίου όμως είναι παλιά και απαιτείται η αντικατάστασή τους. Επίσης, σε Δ.Δ. του Δήμου Κεντρικού Ζαγορίου υπάρχει ανεπάρκεια του πόσιμου νερού κατά τους θερινούς μήνες.

Η αποχέτευση γίνεται στις κατοικίες με βόθρους κατά 100%.

⁶¹ <http://www.zagoroxoria.gr/4th-section/pos-tha-phtasete/pos-tha-ftasete.html> ανακτήθηκε στις 28/03/2011

⁶² <http://www.zagoroxoria.gr/4th-section/khresimes-plerophories/xiliometrikes-apostaseis.html> ανακτήθηκε στις 29/03/2011

⁶³ http://www.peproe.gr/3kps/pep/eppa/graptesiadiad/10protasi_gr_diad.doc ανακτήθηκε στις 30/03/2011

1.10.3 Άρδευση

Η άρδευση των λιγιστών καλλιεργειών (κυρίως στα ανατολικά) γίνεται με κανάλια, άλλα μεγαλύτερα και άλλα πιο μικρά.

1.10.4 Απορρίματα⁶⁴

Τα απορρίματα μεταφέρονται από ολόκληρη την περιοχή και εναποτίθενται μαζί με τα υπόλοιπα απορρίματα των Ιωαννίνων στη χωματερή της Δουρούτης.

1.11 Υποδομές Εκπαίδευσης⁶⁵

- Στο Δήμο Κεντρικού Ζαγορίου λειτουργούν: Δημοτικό Σχολείο Μονοδενδρίου, Ριζάρειο Οικοτροφείο Δημοτικού Σχολείου.
- Στη Κοινότητα Παπίγκου λειτουργούν: Δημοτικό Σχολείο Παπίγκου.
- Στον Δήμο Τύμφης λειτουργούν: Νηπιαγωγείο Τσεπελόβου, Δημοτικό Σχολείο Τσεπελόβου, Γυμνάσιο Τσεπελόβου, Λύκειο Τσεπελόβου, Μαθητική Εστία Τσεπελόβου, Σχολική Βιβλιοθήκη Τσεπελόβου.
- Στο Δήμο Ανατολικού Ζαγορίου λειτουργούν: Νηπιαγωγείο Μηλιωτάδων, Δημοτικό Σχολείο Μηλιωτάδων, Γυμνάσιο Μηλιωτάδων.
- Στη Κοινότητα Βοβούσας λειτουργούν: Δημοτικό Σχολείο Βοβούσας.

1.12 Υποδομές Υγείας - Πρόνοιας, Κοινωνικές Υποδομές⁶⁶

Λειτουργούν:

- Αγροτικό Ιατρείο Ασπραγγέλων, Αγροτικό Ιατρείο Αρίστης, Αγροτικό Ιατρείο Τσεπελόβου, Αγροτικό Ιατρείο Γρεβενιτίου.
- Κτηνιατρείο Ασπραγγέλων.

⁶⁴ http://www.peproe.gr/3kps/pep/eppa/grapteddiad/10protasi_gr_diad.doc ανακτήθηκε στις 30/03/2011

⁶⁵ <http://www.nomioan.gr/sxoleia.asp?Type=1>, <http://www.kentrikozagori.gov.gr>, <http://www.timfi.gov.gr>, <http://www.zagori-an.gov.gr> ανακτήθηκε στις 02/04/2011

⁶⁶ <http://www.nomioan.gr/sxoleia.asp?Type=1>, <http://www.kentrikozagori.gov.gr>, <http://www.timfi.gov.gr>, <http://www.zagori-an.gov.gr> ανακτήθηκε στις 04/04/2011

- Αστυνομικό Τμήμα Τσεπελόβου, Αστυνομικό Τμήμα Κήπων, Αστυνομικό Τμήμα Γρεβενιτίου.
- Υποθηκοφυλακείο Κήπων.

Κεφάλαιο 2: Ανάλυση των Στοιχείων που συγκροτούν τη Δυναμική της Φυσικής και Κοινωνικο-Οικονομικής Πραγματικότητας

2.1 Πλεονεκτήματα - Ιδιαιτερότητες

□ Από γεωγραφική άποψη τα Ζαγοροχώρια βρίσκονται σε προνομιούχα θέση όσον αφορά το Νομό Ιωαννίνων αλλά και την Περιφέρεια Ηπείρου. Δεν απέχουν μεγάλη απόσταση από την πρωτεύουσα του νομού (εγγύτητα στο αστικό κέντρο των Ιωαννίνων).

□ Η απόσταση μεταξύ των οικισμών δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλη, κάνοντας εύκολη τη μετακίνηση και την επικοινωνία μεταξύ τους.

□ Πρόκειται για περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους με αξιόλογο φυσικό περιβάλλον.

□ Στην περιοχή συναντάει κανείς ιδιαίτερα πλούσια χλωρίδα και πανίδα.

□ Το κλίμα της περιοχής δεν χαρακτηρίζεται από ακρότητες, που συναντάει κανείς σε άλλες ορεινές περιοχές, καμία εποχή του χρόνου.

□ Περιοχή ιδιαίτερης περιβαλλοντικής αξίας, αναγνωρισμένη παγκοσμίως για το δρυμό του Βίκου και τους παραδοσιακούς οικισμούς.

□ Δημογραφικά η περιοχή παρουσιάζει αύξηση πληθυσμού κατά την απογραφή του 2001. Επίσης, χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη πληθυσμού στην αναπαραγωγική και παραγωγική ηλικία.

□ Ύπαρξη σταθερής βάσης τουριστικού χαρακτήρα που αναπτύχθηκε τελευταία. Ύπαρξη μεγάλου αριθμού καταλυμάτων με ικανοποιητικές υπηρεσίες και οργάνωση.

□ Ύπαρξη φημισμένων ορειβατικών μονοπατιών.

- Η περιοχή προσφέρει τη δυνατότητα πραγματοποίησης πληθώρας υπαίθριων δραστηριοτήτων.
- Ύπαρξη σημαντικού αριθμού μονάδων παραγωγής τοπικών προϊόντων.
- Πλούσια αρχιτεκτονική κληρονομιά και πολιτιστική παράδοση. Αφθονία πολιτιστικών πόρων.
- Σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις λαμβάνουν χώρα που προσδίδουν ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό στην περιοχή (υπαίθριο θέατρο Μονοδενδρίου, εκθέσεις φωτογραφίας, πανηγύρια).

2.2 Προοπτικές - Δυνατότητες

- Η δημιουργία της Εγνατίας μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο για την περιοχή.
- Περαιτέρω ανάδειξη του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, με ταυτόχρονη προστασία του περιβάλλοντος.
- Διατήρηση και περαιτέρω ανάδειξη του μεγάλου πολιτισμικού φορτίου της περιοχής.
- Αναπλάσεις οικισμών. Αναβάθμιση, ανάδειξη περισσότερων οικισμών με ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον.
- Είναι μια περιοχή ορεινή γεγονός που οδηγεί σε μορφές τουρισμού διαφοροποιημένες από το κλασικό μοντέλο.
- Συνεργασία μεταξύ των πληθυσμών από διάφορους οικισμούς σε πολλούς τομείς. Διαμόρφωση από κοινού πολιτικής.

2.3 Προβλήματα - Περιορισμοί

- Η περιοχή είναι παραμεθόρια. Χαρακτηριστικά απομόνωσης, όμοια των περισσότερων ορεινών περιοχών, κυρίως κατά τη χειμερινή περίοδο.
- Ορισμένοι οικισμοί απομονωμένοι, αποκομμένοι, χωρίς να ακολουθούν την αναπτυξιακή πορεία της περιοχής (κυρίως στα ανατολικά).
- Η έντονη ανθρώπινη παρουσία στην περιοχή και οι δραστηριότητες που απορρέουν από αυτή ενδέχεται να αποτελέσουν απειλή για το φυσικό περιβάλλον και τη πανίδα της περιοχής.
- Πρόκειται για αραιοκατοικημένη περιοχή, όπως συνήθως συμβαίνει με τις ορεινές περιοχές.
- Σημαντικό κομμάτι του πληθυσμού της περιοχής είναι άνω των 60 ετών
- Το επίπεδο εκπαίδευσης φαίνεται να είναι χαμηλό με το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού να είναι απόφοιτοι δημοτικού, ενώ ακολουθούν οι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης και 3τάξιου γυμνασίου και στη συνέχεια όσοι εγκατέλειψαν το δημοτικό αλλά γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση.
- Περιορισμός ενασχόλησης με αγροτικές δραστηριότητες.
- Κίνδυνος αλλοίωσης παραδοσιακής μορφής οικισμών.
- Τα Δ.Δ. χαρακτηρίζονται από ελλείψεις στις τεχνικές (φθορά και ανάγκη τακτικής συντήρησης οδικού δικτύου, τμήματα του δικτύου ύδρευσης είναι παλιά και απαιτείται η αντικατάστασή τους κ.ά.) και κοινωνικές υποδομές και ανεπάρκεια στις διοικητικές υπηρεσίες.
- Μη ικανοποιητικές υπηρεσίες ιατρικής περίθαλψης και φροντίδας ηλικιωμένων

Κεφάλαιο 3: Προγράμματα και Μελέτες που αφορούν την ευρύτερη περιοχή και επηρεάζουν τον σχεδιασμό της αναπτυξιακής της πορείας/Υφιστάμενος Προγραμματισμός και Δραστηριότητες λοιπών εμπλεκόμενων φορέων (π.χ. Τοπική Αυτοδιοίκηση, Νομαρχία, Περιφέρεια, Αναπτυξιακές Εταιρείες κ.λπ.)

3.1 Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000 - 2006 (Γ' Κ.Π.Σ)⁶⁷

Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000 - 2006 αποτελεί ισχυρό εργαλείο και καθοριστικό μοχλό για την ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή, τον εκσυγχρονισμό της χώρας. Σε μια κρίσιμη καμπή της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και στις σημερινές ανταγωνιστικές συνθήκες, η Ελλάδα εξασφαλίζει σημαντικούς πόρους, που θα της επιτρέψουν να προσεγγίσει τις οικονομίες και το βιοτικό επίπεδο των άλλων χωρών της Ε.Ε και να αντιμετωπίσει μείζονα προβλήματα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

Το μεγαλύτερο Αναπτυξιακό Πρόγραμμα της χώρας, το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000-2006 σχεδιάστηκε από την Ελλάδα, μέσα από διαφανείς και ανοικτές διαδικασίες με την κοινωνία, και υλοποιείται με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ένα πρόγραμμα που ανταποκρίνεται στις σημερινές ανάγκες και τις μελλοντικές συνθήκες ανταγωνισμού που θα αντιμετωπίσει η χώρα μας, στο διεθνές και ευρωπαϊκό περιβάλλον.

Οι συνολικοί πόροι του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και του Ταμείου Συνοχής ανέρχονται σε 47,54 δις ευρώ. Η δημόσια δαπάνη, εθνική και κοινοτική, ανέρχεται σε 36,68 δις ευρώ. Η εκτιμώμενη ιδιωτική συμμετοχή ανέρχεται σε 10,86 δις ευρώ.

⁶⁷ <http://www.peproe.gr/3kps/kps/tieinai.htm> ανακτήθηκε στις 16/04/2011

3.2 Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Π.Ε.Π.) Ηπείρου 2000 - 2006

Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Π.Ε.Π.) Ηπείρου 2000 - 2006 είναι ένα από τα 24 Προγράμματα του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης για την Ελλάδα και συγχρηματοδοτείται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία:

- Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
- Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
- Ευρ. Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού & Εγγυήσεων.

Αρμοδιότητα της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Ηπείρου 2000 - 2006 είναι να ακολουθεί και να εφαρμόζει το Ν.2860/00, έτσι ώστε να εξασφαλίζονται η επάρκεια, η ορθολογικότητα και η διαφάνεια στην εφαρμογή του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Τα Έργα επιλέγονται από την Ε.Υ.Δ με βάση τα κριτήρια τα οποία εγκρίθηκαν από την Επιτροπή Παρακολούθησης.⁶⁸

*Το ΠΕΠ Ηπείρου αποτελείται από έξι Άξονες Προτεραιότητας:*⁶⁹

Άξονας 1: Ανάδειξη της Περιφέρειας ως Δυτικής Πύλης της Ευρώπης για τη Β. Ελλάδα - Αναπτυξιακή αξιοποίηση του πλεονεκτήματος των μεγάλων έργων μεταφορών

Άξονας 2: Ενίσχυση των αστικών υποδομών και Υπηρεσιών

Άξονας 3: Ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας - Προστασία και ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων

Άξονας 4: Αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου

Άξονας 5: Υποστήριξη και ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού

Άξονας 6: Τεχνική βοήθεια

⁶⁸ http://www.peproe.gr/3kps/index_pep.html ανακτήθηκε στις 16/04/2011

⁶⁹ <http://www.peproe.gr/3kps/pep/ep/peperirus.htm> ανακτήθηκε στις 16/04/2011

3.3 Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (Ε.Σ.Π.Α.) 2007 - 2013⁷⁰

Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007 - 2013 αποτελεί το έγγραφο αναφοράς για τον προγραμματισμό των Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε εθνικό επίπεδο για την περίοδο 2007-2013.

Εκπονήθηκε στο πλαίσιο της νέας στρατηγικής προσέγγισης για την Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με την οποία το ΕΣΠΑ «εξασφαλίζει ότι η συνδρομή από τα Ταμεία συμβαδίζει με τις κοινοτικές στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές για τη συνοχή και προσδιορίζει το σύνδεσμο μεταξύ των κοινοτικών προτεραιοτήτων αφενός και του εθνικού προγράμματος μεταρρυθμίσεων αφετέρου».

Για την υλοποίηση του αναπτυξιακού σχεδιασμού της χώρας κατά την προγραμματική περίοδο 2007-2013, η Ελλάδα χωρίστηκε σε πέντε χωρικές ενότητες, στις οποίες αντιστοιχούν πέντε Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ):

- Ε.Π. Μακεδονίας - Θράκης
- Ε.Π. Δυτικής Ελλάδας - Πελοποννήσου - Ιονίων Νήσων
- Ε.Π. Κρήτης & Νήσων Αιγαίου
- Ε.Π. Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας – Ηπείρου
- Ε.Π. Αττικής

Τα ΠΕΠ συμβάλουν στην κάλυψη των εθνικών στρατηγικών στόχων, με έμφαση στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στις ανάγκες κάθε χωρικής ενότητας/Περιφέρειας.

3.4 Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Π.Ε.Π.) Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας - Ηπείρου

Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας - Στερεάς - Ελλάδας και Ηπείρου είναι ένα από τα 5 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα τα οποία μαζί με τα 8 Τομεακά και τα 12 Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας συγκροτούν το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) για την περίοδο 2007-2013.

⁷⁰ <http://www.peproe.gr> ανακτήθηκε στις 17/04/2011

Ως γεωγραφικός χώρος εφαρμογής του έχει οριστεί η Χωρική Ενότητα «Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας και Ηπείρου». Η χωρική αυτή ενότητα, στην κεντρική ζώνη του ηπειρωτικού τμήματος της Ελλάδας, περιλαμβάνει 3 Περιφέρειες: Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας και Ηπείρου.

Ο στρατηγικός στόχος και το γενικό αναπτυξιακό όραμα της Χωρικής Ενότητας Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας - Ηπείρου για την περίοδο 2007-2013 συνίσταται στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της ελκυστικότητας και της εξωστρέφειας της οικονομίας με τη βελτίωση της χωρικής και κοινωνικής συνοχής και την υιοθέτηση αειφορικών μεθόδων ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων και διαχείρισης του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.

Σημαντικό μέρος της αναπτυξιακής στρατηγικής της χωρικής ενότητας θα υλοποιηθεί μέσω των παρεμβάσεων του ΠΕΠ Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας και Ηπείρου 2007-13, *οι στρατηγικές παρεμβάσεις του οποίου καλύπτουν οκτώ γενικούς στόχους:*

- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, της εξωστρέφειας, της ποιότητας και της καινοτομικής ικανότητας των επιχειρήσεων.
- Βελτίωση της προσπελασιμότητας μέσω της δημιουργίας και αναβάθμισης υποδομών και ενδο-περιφερειακών και δια-περιφερειακών μεταφορικών δικτύων.
- Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.
- Αειφορική διαχείριση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων.
- Ενίσχυση της ενδοπεριφερειακής οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.
- Ενίσχυση της διαπεριφερειακής συνεργασίας.
- Αξιοποίηση του τουρισμού και του πολιτισμού για τη βιώσιμη ανάπτυξη.
- Προώθηση της ψηφιακής σύγκλισης.

Η χρηματοδότηση του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας - Ηπείρου για την προγραμματική περίοδο 2007-2013 ανέρχεται σε 1,8 δις Ευρώ (ποσό συνολικής δημόσιας δαπάνης) εκ των οποίου τα 1,1 δις Ευρώ είναι η Κοινοτική Συμμετοχή.⁷¹

⁷¹ <http://www.espa.gr/el/Pages/staticOPThesallyMainlandGreeceEpirus.aspx> ανακτήθηκε στις 17/04/2011

Πίνακας 16: Έργα ενταγμένα στο ΠΕΠ Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας - Ηπείρου στο Ζαγόρι σχετικά με τον τουρισμό

Αναπλάσεις τουριστικών περιοχών
3

Πηγή:http://www.perproe.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=12 ανακτήθηκε στις 17/04/2011

3.5 Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007 - 2013 «Αλέξανδρος Μπαλατζής»⁷²

Το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΣΣΑΑ) 2007-2013 καθορίζει τις προτεραιότητες της Ελλάδας για την περίοδο 2007-2013, σύμφωνα με το άρθρο 11 του Κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ), στον οποίο ορίζεται ότι η εθνική στρατηγική αγροτικής ανάπτυξης θα εφαρμοστεί μέσω του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2007-2013.

Η πολιτική αγροτικής ανάπτυξης 2007-2013 για την Ελλάδα εστιάζεται σε *τρεις βασικούς άξονες*:

- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα της γεωργίας και της δασοκομίας
- Βελτίωση του περιβάλλοντος και της υπαίθρου
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας

συνεπικουρούμενους από ένα τέταρτο οριζόντιο άξονα LEADER, που βασίζεται στην εμπειρία που αποκτήθηκε από τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες Leader των προηγούμενων προγραμματικών περιόδων.

Οι παραπάνω άξονες αποσκοπούν στην ενίσχυση της απασχόλησης και στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων. Άμεσα στον άξονα 2 εμπεριέχονται και χωρικές επιπτώσεις στον αγροτικό χώρο καθώς η εφαρμογή των μέτρων για την επίτευξή του προϋποθέτει αλλαγές στις χρήσεις γης, είτε εγκατάλειψη περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους που χρησιμοποιούνται για αγροτικές δραστηριότητες

⁷² <http://www.agrotikianaptixi.gr> ανακτήθηκε στις 18/04/2011

είτε ενίσχυση περιοχών που έχουν πρόσφορο έδαφος αλλά δεν έχουν τουριστικό ή οικιστικό ενδιαφέρον. Στους άξονες 3 και 4 οι χωρικές επιπτώσεις είναι πιο εμφανείς. Η διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας συνεπάγεται ανάπτυξη του τουρισμού, μονάδων μεταποίησης και τυποποίησης και κατ' επέκταση αλλαγές στο χώρο.

Το Π.Α.Α. έχει χωρικό προσδιορισμό. Αναφέρεται σε δυναμικές αγροτικές περιοχές, σε ορεινές-μειονεκτικές-προβληματικές περιοχές και σε νησιωτικές αγροτικές περιοχές. Συγκεκριμένα, για τις ορεινές περιοχές, περιοχή μελέτης, επισημαίνει ότι πρόκειται να εφαρμοσθούν ειδικά μέτρα για να αντισταθμιστούν με τις δυναμικές πεδινές περιοχές. Στη νέα περίοδο επιδιώκεται η ανασυγκρότηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων και της κατοικίας, η κατάργηση της εποχικότητας στον τομέα του τουρισμού υπαίθρου, η ανάπτυξη ενός πολυλειτουργικού μοντέλου με έμφαση στην παραγωγή ειδικών προϊόντων – τοπικά προϊόντα υψηλής ποιότητας, η ενδυνάμωση της γεωργίας και η διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης μέσω της ενίσχυσης της βιοτεχνίας, του τουρισμού και της αναψυχής.

3.6 Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ.)

Τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ.) βασίζονται σε ένα συνολικό και ολοκληρωμένο σχεδιασμό και έχουν στόχους τη μείωση της απομόνωσης του ορεινού χώρου, τη μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, τη στήριξη της ανάπτυξης στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές, την ανάδειξη και αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων των περιοχών αυτών και τη δημιουργία βιώσιμων συνθηκών για τους τοπικούς πληθυσμούς.

Τα Ο.Π.Α.Α.Χ. βασίζονται σε Επιχειρησιακά Σχέδια (ΟΠΑΑΧ ΕΠΑΑ-ΑΥ,ΑΞΟΝΑΣ 7, ΟΠΑΑΧ ΠΕΠ) τα οποία εκπονήθηκαν για τις περιοχές αυτές και ενισχύουν ιδιωτικές επενδύσεις και δημόσιες τεχνικές και κοινωνικές υποδομές. Συγκεκριμένα περιλαμβάνουν και χρηματοδοτούν υποδομές για τον αγροτικό τομέα, παρεμβάσεις αναβάθμισης των οικισμών και του φυσικού περιβάλλοντος, δράσεις βελτίωσης της ποιότητας ζωής των κατοίκων και των δεξιοτήτων τους καθώς και ενισχύσεις σε ιδιώτες (γεωργούς και μη) για επενδύσεις στον αγροτικό τομέα, αλλά και εκτός αυτού και επιπλέον υποστηρικτικές δράσεις για την ανάδειξη των περιοχών

παρέμβασης.

Τα Ο.Π.Α.Α.Χ. εφαρμόζονται σε επιλεγμένες περιοχές οι οποίες είναι ορεινές και/ή μειονεκτικές, εμφανίζουν προβλήματα συγκράτησης του πληθυσμού τους, χαρακτηρίζονται από το σημαντικό ρόλο της αγροτικής παραγωγής στην τοπική οικονομία και έχουν σημαντικές ελλείψεις σε τεχνικές και κοινωνικές υποδομές.

Τα Ο.Π.Α.Α.Χ χρηματοδοτούνται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη και Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου ΕΠΑΑ-ΑΥ 2000-2006» του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και από τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και συγκεκριμένα στην Περιφέρεια Ηπείρου από το ΠΕΠ Ηπείρου 2000-2006.⁷³

Πίνακας 17: Έργα που ολοκληρώθηκαν στο Πρόγραμμα Ο.Π.Α.Α.Χ. στο Ζαγόρι σχετικά με τον τουρισμό

Ξενοδοχειακά	Εστίασης - Αναψυχής	Ενίσχυσης Πολιτιστικών Πόρων
10	5	3

Πηγή:http://www.epirusa.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=57&Itemid=35 ανακτήθηκε στις 19/04/2011

3.7 Προγράμματα LEADER

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER είναι πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης που τέθηκε σε εφαρμογή από την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων από το 1991, σαν μια πρωτοβουλία για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της δημογραφικής κατάρρευσης, της ανεργίας και των χαμηλών αγροτικών εισοδημάτων των πιο απομονωμένων περιοχών της Ευρωπαϊκής Υπαίθρου.

Σημαντικές παράμετροι που χαρακτηρίζουν την Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER είναι:

- Η καινοτομία
- Η επιδεικτικότητα
- Η μεταφορά τεχνογνωσίας

⁷³ http://www.epirusa.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=57&Itemid=35 ανακτήθηκε στις 19/04/2011

- Η προώθηση της τοπικής ενδογενούς ανάπτυξης με την δημιουργία "Ομάδων Τοπικής Δράσης" που διαχειρίζονται τα τοπικά προγράμματα
- Η προσέγγιση "από τα κάτω προς τα πάνω" στο σχεδιασμό και την εφαρμογή των προγραμμάτων.

Η Αναπτυξιακή Εταιρία ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε. , λειτουργώντας ως Ομάδα Τοπικής Δράσης αποτελεί το φορέα διαχείρισης της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER στο Νομό Ιωαννίνων. Εθνικός ενδιάμεσος φορέας για την Πρωτοβουλία αυτή είναι το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.⁷⁴

Πίνακας 18: Έργα που ολοκληρώθηκαν στο Πρόγραμμα Leader II στο Ζαγόρι σχετικά με τον τουρισμό

Ξενοδοχειακά	Ενίσχυσης Υπαίθριων Δραστηριοτήτων - Αναψυχής
8	3

Πηγή:http://www.epirus.gr/epirus/leader+/leader%2012/erga_leader_ii/index.htm ανακτήθηκε στις 20/04/20011

Πίνακας 19: Έργα που ολοκληρώθηκαν στο Πρόγραμμα Leader+ στο Ζαγόρι σχετικά με τον τουρισμό

Εστίασης - Αναψυχής	Ενίσχυσης Πολιτιστικών Πόρων
1	3

Πηγή:http://www.epirus.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=55&Itemid=45 ανακτήθηκε στις 20/04/20011

3.8 Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης «Θησέας»

Με την πεποίθηση ότι η άσκηση αποτελεσματικής και ποιοτικής διοίκησης των τοπικών υποθέσεων συνδέεται με την υποστήριξη της επενδυτικής δραστηριότητας των Ο.Τ.Α. και την ορθολογική και διαφανή κατανομή των πόρων που κατευθύνονται σε αυτούς, η Κυβέρνηση θεσμοθέτησε το αναπτυξιακό Πρόγραμμα «Θησέας», ώστε να:

- Προωθηθεί η μετεξέλιξη των Ο.Τ.Α. σε πραγματικά αυτοδιοικούμενους

⁷⁴ <http://www.epirus.gr/epirus/leader+/leader%201-2/index.htm> ανακτήθηκε στις 20/04/20011

οργανισμούς, με στόχο τη μείωση του χάσματος μεταξύ του πολίτη και της εξουσίας.

- Ενισχυθεί η ικανότητα της διοίκησης των Ο.Τ.Α. να διαχειρίζεται τις τοπικές υποθέσεις με διαφάνεια, νομιμότητα και σεβασμό στα δικαιώματα των πολιτών.
- Προσδιοριστούν οι επιτελικές αρμοδιότητες των κεντρικών υπηρεσιών και να υποστηριχθεί η μεταφορά των αρμοδιοτήτων που αφορούν τοπικές υποθέσεις στην πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση βάσει των αρχών της αποκέντρωσης, της επικουρικότητας και της αποτελεσματικότητας.
- Ενισχυθεί η ανάπτυξη των Ο.Τ.Α. σε ορεινές και νησιωτικές προβληματικές περιοχές.
- Αναδειχθεί η ισόρροπη και βιώσιμη περιφερειακή ανάπτυξη ως στόχος κύριας εθνικής προτεραιότητας.⁷⁵

Τα οφέλη του Προγράμματος «Θησέας» είναι:

ο *Για την Περιφέρεια:*

- Μειώνονται οι περιφερειακές ανισότητες και ενισχύονται οι θεσμοί αποκέντρωσης.
- Προγραμματίζονται αναπτυξιακές υποδομές για όλη την Περιφέρεια μέσα από τον κατάλληλο συντονισμό έργων και δράσεων εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας.
- Εδραιώνεται μια νέα, σύγχρονη αντίληψη για ανταγωνιστική και βιώσιμη περιφερειακή ανάπτυξη.

ο *Για τους Πολίτες:*

- Αναβαθμίζεται η ποιότητα των υπηρεσιών των Ο.Τ.Α. για την καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών.
- Εξασφαλίζονται τα συμφέροντα των πολιτών, μέσω της ορθής και αποδοτικής διαχείρισης του δημόσιου χρήματος.
- Ενισχύονται οι κοινωνικές και πολιτιστικές δράσεις, με στόχο τη διατήρηση της ιδιαιτερότητας και του πλούτου κάθε τοπικής κοινωνίας.

ο *Για τη χώρα:*

- Η ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη της χώρας.
- Η ετοιμότητα της χώρας για την αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών.
- Η διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής.
- Η πρόληψη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

⁷⁵ <http://thiseas.ypes.gr/article.php?cat=25> ανακτήθηκε στις 27/04/2011

- Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας της χώρας στην ευρωπαϊκή οικονομία.⁷⁶

Πίνακας 20: Έργα που υπάγονται στο Πρόγραμμα Θησέας στο Ζαγόρι σχετικά με τον τουρισμό

Ξενοδοχειακά	Ενίσχυσης Πολιτιστικών Πόρων	Ανάδειξης Αξιοθέατων
2	2	4

Πηγή: <http://thiseas.ypes.gr/projects.php?cat=12> ανακτήθηκε στις 27/04/2011

3.9 Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Βιώσιμης Ανάπτυξης Βόρειας και Κεντρικής Πίνδου «Πίνδος»⁷⁷

Στόχος του Ολοκληρωμένου Προγράμματος για την Πίνδο είναι η διαμόρφωση συνθηκών βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης του ορεινού όγκου με τη δημιουργία προϋποθέσεων συγκράτησης του πληθυσμού και προσέλκυσης νέων ανθρώπων, μέσω της εφαρμογής ενός εναλλακτικού μοντέλου ανάπτυξης. Δηλαδή επιδίωξη και ζητούμενο είναι η δημιουργία των προϋποθέσεων για οικονομική ανασυγκρότηση και ενεργοποίηση των τοπικών κοινωνιών έτσι ώστε η περιοχή να αποκτήσει δυναμική οικονομία και να ενταχθεί με ανταγωνιστικούς όρους στον κοινωνικοοικονομικό ιστό της χώρας. Το Πρόγραμμα έχει διαρθρωθεί έτσι ώστε να είναι ενταγμένο και εναρμονισμένο με την ολοκληρωμένη εθνική πολιτική για τον αγροτικό χώρο.

Το Πρόγραμμα «Πίνδος» χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών και η διάρκεια υλοποίησής του αφορά την περίοδο 2005 – 2009. Έχει διαπεριφερειακό χαρακτήρα αφού η περιοχή εφαρμογής του εκτείνεται στα γεωγραφικά και διοικητικά όρια των περιφερειών Δυτικής Μακεδονίας, Θεσσαλίας και Ηπείρου αλλά και διανομαρχιακό αφού αφορά περιοχές των Νομών Γρεβενών, Ιωαννίνων, Καστοριάς, Κοζάνης και Τρικάλων. Γίνεται ήδη η σχετική προετοιμασία, με προοπτική την ένταξη στο πρόγραμμα και περιοχών των Νομών Άρτας και Καρδίτσας. Ο διαπεριφερειακός και διανομαρχιακός χαρακτήρας του προγράμματος ενισχύεται και από το γεγονός ότι οι

⁷⁶ <http://thiseas.ypes.gr/article.php?cat=29> ανακτήθηκε στις 27/04/2011

⁷⁷ <http://www.epirus.gov.gr/portal/index.php/programmata/pindos.html>, <http://www.progpindos.gr> ανακτήθηκε στις 28/04/2011

χρηματοδοτήσεις των έργων δεν κατανέμονται με την λογική των ποσοστώσεων ανά Περιφέρεια και Νομό αλλά σύμφωνα με τις ανάγκες συνολικά της περιοχής. Ο συνολικός προϋπολογισμός του προγράμματος «Πίνδος» ανέρχεται στο ποσό των 80.000.000,00 €.

Το πρόγραμμα «Πίνδος» αποτελεί πιλοτικό σχέδιο δράσης για την ορεινή Ελλάδα. Η Βόρεια και Κεντρική Πίνδος αποτελεί αναπτυξιακό χώρο με αναστρέψιμα χαρακτηριστικά γι' αυτό και θα αντιμετωπίζεται ο χώρος ως ένα ενιαίο αναπτυξιακό υπόβαθρο πέρα από τα διοικητικά όρια και κριτήρια. Στόχος του προγράμματος δεν είναι τα έργα μεταφορικής υποδομής και πολιτισμού αλλά, το αποτέλεσμα της επένδυσης σε έργα με προσδοκούμενα αποτελέσματα την ενεργοποίηση και δραστηριοποίηση του ιδιωτικού τομέα όπου πρωταγωνιστές αυτής της προσπάθειας να είναι κυρίως οι κάτοικοι της περιοχής αυτής. Κριτήριο η ποιότητα για ότι θα γίνει στην περιοχή αλλά και η συνέργια τομέων και κλάδων της οικονομίας.

Η περιοχή του προγράμματος «Πίνδος» καταλαμβάνει το μεγαλύτερο τμήμα του κεντρικού κορμού της Ελλάδας με άξονα αναφοράς την οροσειρά της Πίνδου. Έχει συνολική έκταση 18.436 χλμ.² και καλύπτει τα ορεινά τμήματα πέντε Περιφερειών. Η περιοχή χαρακτηρίζεται από έντονο ανάγλυφο, συχνά με απότομες πλαγιές. Το 70% περίπου των οικισμών βρίσκονται σε υψόμετρα μεταξύ 500 και 1.400 μ.

Εικόνα 26: Χάρτης Περιοχής Εφαρμογής του Προγράμματος «Πίνδος»⁷⁸

⁷⁸ <http://www.progpindos.gr> ανακτήθηκε στις 28/04/2011

3.10 Αναπτυξιακή Επιχείρηση Δήμου Τύμφης - Πρόγραμμα Βοήθεια στο σπίτι⁷⁹

Η Αναπτυξιακή Επιχείρηση Δήμου Τύμφης (Α.Ε.Δ.Τ.) συστάθηκε στις 3 Μαρτίου 2000 και έχει έδρα το Δημαρχιακό Κατάστημα του Δήμου Τύμφης στο Νομό Ιωαννίνων.

Το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι» του Μέτρου 5.1 Ανάπτυξη της Γυναικείας Απασχόλησης και Επιχειρηματικότητας - Προώθηση της ισότητας των δύο φύλων του Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-2006 στην ενέργεια 5.1.β για τη λειτουργία μονάδος «Βοήθεια στο σπίτι» είναι σε λειτουργία στον Δήμο Τύμφης από το 2003.

Η Αναπτυξιακή Επιχείρηση Δήμου Τύμφης (Α.Ε.Δ.Τ.) έχει προσλάβει 1 ψυχολόγο, 1 νοσηλεύτρια και 1 Οικογενειακή/Οικιακή βοηθό. Το προσωπικό της Α.Ε.Δ.Τ. εξυπηρετεί τα 12 χωριά του Δήμου. Τον Ιούλιο του 2008 καταγράφηκε ότι το «Βοήθεια στο σπίτι» εξυπηρετεί 251 επωφελούμενους.

3.11 Πρόγραμμα Ανακύκλωσης Δήμου Τύμφης⁸⁰

Ο Δήμος Τύμφης έχει τοποθετήσει σε διάφορα σημεία (Κέντρα Ανακύκλωσης) ειδικό εξοπλισμό εναλλακτικής διαχείρισης απορριμμάτων υλικών συσκευασίας. Τα Κέντρα Ανακύκλωσης αποτελούνται το κάθε ένα από τέσσερις κάδους αποβλήτων συσκευασίας και άλλων προϊόντων για την περισυλλογή ανακυκλώσιμων απορριμμάτων (χαρτί, πλαστικό, αλουμίνιο και γυαλί). Σε αυτούς τους κάδους απαιτείται η διαλογή των απορριμμάτων ανάλογα με το είδος του υλικού. Προορίζονται και για τα μικροαντικείμενα που απορρίπτονται στους κάλαθους του Δήμου.

⁷⁹ http://www.timfi.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=112&Itemid=206
ανακτήθηκε στις 29/04/2011

⁸⁰ http://www.timfi.gov.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=144&Itemid=228
ανακτήθηκε στις 29/04/2011

3.12 Κέντρο Πληροφόρησης Ασπραγγέλων, Βοβούσας⁸¹

Το Κέντρο Πληροφόρησης το οποίο βρίσκεται πριν τον οικισμό των Ασπραγγέλων, Βοβούσας κατασκευάστηκε με χρηματοδότηση από το επιχειρησιακό πρόγραμμα (Ε.Π.Π.Ε.Ρ.) Β.Κ.Π.Σ και λειτουργεί από τον Απρίλιο του 2003 με στόχο την πληροφόρηση και την ευαισθητοποίηση του κοινού για την Προστατευόμενη περιοχή της βόρειας Πίνδου.

Στο Κέντρο παρουσιάζονται εκθέματα για το φυσικό περιβάλλον της περιοχής του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου με ιδιαίτερη έμφαση στον Εθνικό Δρυμό Βίκου Αώου και την προστασία του καθώς και στοιχεία για το ανθρωπογενές περιβάλλον. Επιχειρείται η σύνδεση του φυσικού περιβάλλοντος με κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές δραστηριότητες που συντελούνται παραδοσιακά στην περιοχή από τους κατοίκους. Παρουσιάζονται ακόμη η τοπική αρχιτεκτονική, οι παραδοσιακές τέχνες και άλλα ιστορικά και λαογραφικά στοιχεία.

Το Κέντρο απευθύνεται σε άτομα, με διαφορετικά επίπεδα γνώσεων στα θέματα που πραγματεύεται. Η χρήση νέων τεχνολογιών καθώς και η δημιουργία πρωτότυπων εκθεμάτων καθιστά το Κέντρο ένα από τα πλέον πρωτοποριακά κέντρα ενημέρωσης στη Χώρα μας. Τα εκθέματα σχεδιάστηκαν και παρουσιάζονται ώστε να προβάλλουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής. Οι επισκέπτες του Κέντρου έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν τα θέματα στα οποία επιθυμούν να εμβαθύνουν και να αλληλεπιδράσουν με τις πληροφορίες που τους παρέχονται, αποκτώντας με αυτόν τον τρόπο ενεργό ρόλο στα δρώμενα.

3.13 Το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.) για τον Τουρισμό⁸²

Σκοπός του Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α. για τον Τουρισμό είναι η παροχή κατευθύνσεων, κανόνων και κριτηρίων για τη χωρική διάρθρωση, οργάνωση και ανάπτυξη του τουρισμού στον ελληνικό χώρο και των αναγκαίων γι' αυτό υποδομών καθώς και η

⁸¹ <http://www.epirusa.gr/epirus/kpaspraggelon/index.htm>,

<http://www.epirusa.gr/epirus/pevonousas/index.htm> ανακτήθηκε στις 30/04/2011

⁸² Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό Κ.Υ.Α. 2007 ανακτήθηκε στις 02/05/2011

διατύπωση ενός ρεαλιστικού προγράμματος δράσης για την επόμενη δεκαπενταετία (2007 - 2021).

Επιδιώκεται η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος, η εξασφάλιση της προστασίας και της βιωσιμότητας των πόρων, η ενίσχυση των πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης καθώς και η διαμόρφωση ενός σαφέστερου πλαισίου κατευθύνσεων προς τον υποκείμενο σχεδιασμό, τις αδειοδοτούσες αρχές και τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις.

Το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό **στοχεύει** στη διαμόρφωση συνθηκών για:

- Την ποιοτική περιβαλλοντική αναβάθμιση, θεματική, χρονική και χωρική διεύρυνση της τουριστικής δραστηριότητας και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του Ελληνικού τουριστικού προϊόντος, με ειδική μέριμνα για την ανάδειξη και προβολή της ταυτότητας του.

- Την προσαρμογή του σχεδιασμού στις νέες προκλήσεις και πολιτικές, για τη βελτίωση της απόδοσης στον τομέα του τουρισμού.

- Τη προώθηση της υγιούς επιχειρηματικότητας, μέσα από τη δημιουργία σταθερού πλαισίου κανόνων που αφορούν στη χωροθέτηση, επιχειρήσεων που σχετίζονται με τον τουρισμό και τη δημιουργία συνθηκών για την προσέλκυση σημαντικών, για την εθνική οικονομία, τουριστικών επενδύσεων.

- Την εξειδίκευση και συμπλήρωση των βασικών κατευθύνσεων, προτεραιοτήτων και επιλογών του υπό κατάρτιση Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, στον τομέα του τουρισμού.

- Την προώθηση της αειφόρου και ισόρροπης ανάπτυξης της χώρας, σύμφωνα με τις φυσικές, πολιτιστικές, οικονομικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής.

- Τη διάχυση της ανάπτυξης του τουρισμού σε περισσότερες γεωγραφικές περιοχές με πολιτικές που θα ενθαρρύνουν ή θα αποθαρρύνουν τη συγκέντρωση των επενδύσεων στον τουρισμό.

- Τη διάχυση των αποτελεσμάτων του τουρισμού στους υπολοίπους τομείς της οικονομίας, με πολιτικές οι οποίες ενισχύουν τη διασύνδεσή τους.

- Τη βελτίωση του συνολικού (άμεσου και έμμεσου) οικονομικού αποτελέσματος της τουριστικής δραστηριότητας και του βαθμού απόδοσής της.

- Την ενσωμάτωση στο παρόν ειδικό πλαίσιο των σχετικών με τον τουρισμό

κατευθύνσεων, παρεμβάσεων και έργων των προγραμμάτων δημοσίων επενδύσεων, των προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης, καθώς και άλλων γενικών ή ειδικών αναπτυξιακών προγραμμάτων που έχουν αξιολογες επιπτώσεις στη διάρθρωση και ανάπτυξη του εθνικού χώρου, καθώς και τη διατύπωση προτάσεων για νέες παρεμβάσεις, έργα κ.λπ.

- Την παροχή των αναγκαίων κατευθύνσεων προς τα υποκείμενα επίπεδα χωρικού σχεδιασμού για την προώθηση της τουριστικής ανάπτυξης στο πλαίσιο της αειφόρου, ισόρροπης, συνεκτικής και ολοκληρωμένης διαχείρισης του χώρου.

- Την εξειδίκευση και αναπροσαρμογή των στόχων, κατευθύνσεων και προτεραιοτήτων της αναπτυξιακής νομοθεσίας, όσον αφορά στην τουριστική ανάπτυξη και την παροχή ειδικότερων κατευθύνσεων ως προς την αξιοποίηση των αναπτυξιακών κινήτρων.

Σύμφωνα με το Ειδικό Χωροταξικό για τον Τουρισμό μια περιοχή διαθέτει **αναγνωρίσιμη τουριστική ταυτότητα** όταν:

- Αποτελεί δημοφιλή τόπο (τουριστικό προορισμό) με ισχυρή φήμη.
- Χαρακτηρίζεται από διαμορφωμένη υψηλή και συνεχή ζήτηση ανεξαρτήτως χαρακτηριστικών ηλικίας και εισοδηματικής τάξης των επισκεπτών.

Ο εθνικός χώρος προσεγγίζεται βάσει της έντασης και του είδους της τουριστικής δραστηριότητας, της γεωμορφολογίας και της ευαισθησίας των πόρων του. **Η περιοχή του Ζαγορίου** που χαρακτηρίζεται από τα εξής στοιχεία:

- Συγκέντρωση ιδιαίτερων χαρακτηριστικών φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος.
- Αξιόλογη ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων.
- Δυνατότητα για περαιτέρω βιώσιμη αξιοποίηση των πόρων.
- Δυνατότητα διαφοροποίησης και εμπλουτισμού του τουριστικού προϊόντος καθώς και διάχυσης της ζήτησης.
- Ύπαρξη αποδεκτού επιπέδου υποδομών.

Κατατάσσεται σύμφωνα με το Ειδικό Πλαίσιο στη κατηγορία: **(B) Αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές** και συγκεκριμένα στην υποκατηγορία **(B2.5)**.

Το Ειδικό αυτό Πλαίσιο ορίζει κάποιες σχετικές κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης και ανάπτυξης του τουρισμού, κάποιες ενέργειες και δράσεις που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με την εξυπηρέτηση του τουρισμού ανά κατηγορία

περιοχών. Για την περιοχή μελέτης μας **(B2) Περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού** συγκεκριμένα ορίζει τις ακόλουθες κατευθύνσεις:

- Διατήρηση, προστασία και ανάδειξη του χαρακτήρα, της κλίμακας και των χαρακτηριστικών των οικισμών.
- Λήψη μέτρων για την έγκαιρη πρόληψη φαινόμενων υποβάθμισης της ποιότητας των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων και συνδυασμένη προβολή τους.
- Συγκρότηση τοπικών πολυθεματικών δικτύων και βελτίωση της προσβασιμότητας μεταξύ των πόλων και πόρων που τα συγκροτούν με περιβαλλοντικά ήπιες παρεμβάσεις στις οδικές συνδέσεις.
- Κατασκευή νέων, συμπλήρωση και αναβάθμιση υφιστάμενων τεχνικών, κοινωνικών (περίθαλψης και αθλητισμού), περιβαλλοντικών και πολιτιστικών υποδομών (μουσεία κ.λπ.).
- Περιορισμός της δόμησης νέων υποδομών φιλοξενίας, εστίασης και λοιπών σχετικών με τον τουρισμό υποδομών, στον Ηπειρωτικό χώρο, εντός οικισμών καθώς και σε μια ζώνη πλάτους 500 μέτρων από τα όρια τους στις περιπτώσεις που διαπιστώνεται σχετικός κορεσμός (ποσοστό αδόμητων γηπέδων <40%).
- Προσαρμογή της τυπολογίας των καταλυμάτων (μορφολογικοί περιορισμοί, δυναμικότητα, τάξεις) και άλλων σχετικών με τον τουρισμό υποδομών σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής και των ειδικών μορφών που υποστηρίζουν.
- Προστασία και ανάδειξη περιβάλλοντος και τοπίου.
- Επανάχρηση αξιόλογων κτιρίων ή συνόλων.
- Αξιοποίηση των πόρων με την ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού (αγροτουρισμού, περιηγητικού, πεζοπορικού, πολιτιστικού τουρισμού κ.ά.).
- Στήριξη δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στην αναβάθμιση της εικόνας και γενικότερα στην ανάδειξη και προβολή των χαρακτηριστικών και της φυσιογνωμίας του αγροτικού χώρου.
- Δημιουργία δικτύων μονοπατιών (εθνικών, ευρωπαϊκών) και διαδρομών («δρόμοι» καπνού, αμπέλου, ελιάς κ.ά.).
- Προώθηση προγραμμάτων στήριξης αγροτικών δραστηριοτήτων φιλικών προς το περιβάλλον (στήριξη ολοκληρωμένης ή βιολογικής γεωργίας, προϊόντων ονομασίας προέλευσης, παραδοσιακών τεχνικών).
- Ενίσχυση του προσανατολισμού των συνεχιζόμενων ευρωπαϊκών

προγραμμάτων για τον αγροτικό χώρο (Leader+, ΟΠΑΑΧ), προς μια ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη πέραν της αποκλειστικής χρηματοδότησης καταλυμάτων.

3.14 Ο Αναπτυξιακός Νόμος 3299/2004⁸³

Η υποβολή επενδυτικών σχεδίων μπορεί να αφορά **τα εξής είδη ενισχύσεων:**

- Λήψη επιχορήγησης ή/και λήψη επιδότησης χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing).
- Φορολογική απαλλαγή.
- Επιδότηση κόστους δημιουργουμένων θέσεων εργασίας.
- Συνδυασμός των παραπάνω ειδών ενισχύσεων, υπαγόμενα σε ειδικά καθεστώτα ενίσχυσης.

Επιλέξιμες θεωρούνται ελληνικές **υφιστάμενες ή νεοϊδρυόμενες επιχειρήσεις** που πρόκειται να υλοποιήσουν ένα από τα επιλέξιμα επενδυτικά σχέδια. Τα επενδυτικά σχέδια χωρίζονται σε 2 κατηγορίες ανά επιλέξιμο τομέα επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Επιλέξιμα επενδυτικά σχέδια ανά τομέα δραστηριότητας (Τομέας Τουρισμού)

• 1^η Κατηγορία

- Εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής λειτουργουσών ξενοδοχειακών μονάδων κατηγορίας τουλάχιστον δύο αστέρων (2*), πρώην Γ' τάξης, ή ξενοδοχειακών μονάδων που έχουν διακόψει προσωρινά τη λειτουργία τους για πέντε έτη κατ' ανώτατο όριο, χωρίς στο διάστημα αυτό να έχει γίνει αλλαγή στη χρήση του κτιρίου και υπό τον όρο ότι κατά το χρόνο της προσωρινής διακοπής της λειτουργίας του ήταν τουλάχιστον κατηγορίας δύο αστέρων (2*), πρώην Γ' τάξης.

- Εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής λειτουργουσών ξενοδοχειακών μονάδων κατώτερης κατηγορίας των δύο αστέρων (2*), πρώην Γ' τάξης, σε κτίρια που χαρακτηρίζονται διατηρητέα ή παραδοσιακά, εφόσον με τον εκσυγχρονισμό τους αναβαθμίζονται τουλάχιστον σε κατηγορία δύο αστέρων (2*), πρώην Γ' τάξης. Επίσης εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής ξενοδοχειακών μονάδων που έχουν διακόψει προσωρινά τη λειτουργία τους για πέντε έτη κατ' ανώτατο όριο, χωρίς στο διάστημα

⁸³ http://www.redltd.gr/programmata/peilipsh_anaptiksiakou_nomou%20n.3299.pdf ανακτήθηκε στις 03/05/2011

αυτό να έχει γίνει αλλαγή στη χρήση του κτιρίου και υπό τον όρο ότι με τον εκσυγχρονισμό τους αναβαθμίζονται τουλάχιστον σε κατηγορία δύο αστερών (2*), πρώην Γ τάξης.

- Εκσυγχρονισμός ξενοδοχειακών μονάδων που αφορά τη δημιουργία συμπληρωματικών εγκαταστάσεων με την προσθήκη νέων κοινοχρήστων χώρων, νέων χρήσεων επί των κοινοχρήστων χώρων, πισίνων και αθλητικών εγκαταστάσεων σε ξενοδοχειακές μονάδες τουλάχιστον κατηγορίας δύο αστερών (2*), πρώην Γ' τάξης, σκοπό την παροχή πρόσθετων υπηρεσιών.

- Μετατροπή παραδοσιακών ή διατηρητέων κτιρίων σε ξενοδοχειακές μονάδες τουλάχιστον κατηγορίας δύο αστερών (2*), πρώην Γ' τάξης.

- Εκσυγχρονισμός ολοκληρωμένης μορφής λειτουργουσών τουριστικών οργανωμένων κατασκηνώσεων (campings) τουλάχιστον Γ' τάξης.

- Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός συνεδριακών κέντρων.

- Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός χιονοδρομικών κέντρων.

- Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός αξιοποίησης ιαματικών πηγών.

- Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός τουριστικών λιμένων σκαφών αναψυχής (μαρίνες) για επενδυτικά σχέδια που γίνονται με πρωτοβουλία οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 31 του Ν. 2160/1993 (ΦΕΚ 118 Α').

- Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός γηπέδων γκολφ.

- Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός θαλασσοθεραπείας.

- Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός κέντρων τουρισμού υγείας.

- Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός κέντρων προπονητικού-αθλητικού τουρισμού.

• 2^η Κατηγορία

- Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός θεματικών πάρκων που αποτελούν οργανωμένες μορφές τουρισμού οι οποίες διαφοροποιούν ή διευρύνουν το τουριστικό προϊόν και παρέχουν ολοκληρωμένης μορφής υποδομές και υπηρεσίες συμπεριλαμβανομένων κατ' ελάχιστο των υπηρεσιών στέγασης σίτισης, ψυχαγωγίας και κοινωνικής μέριμνας.

- Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός αυτοκινητοδρομιών απαραίτητων για την τουριστική ανάπτυξη της χώρας.

- Ίδρυση ή επέκταση ξενοδοχειακών μονάδων κατηγορίας τουλάχιστον τριών αστερών (3*), πρώην Β' τάξης.

Γεωγραφικές ζώνες που περιλαμβάνει ο Αναπτυξιακός Νόμος 3299/04

Οι γεωγραφικές ζώνες ήταν 6 και γίνονται 3:

- Η ζώνη Α περιλαμβάνει τους Νομούς Αττικής και Θεσσαλονίκης (εκτός των βιομηχανικών περιοχών και των νήσων αυτών που μπαίνουν στην ζώνη Β).
- Η ζώνη Γ τους Νομούς των Περιφερειών Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Ηπείρου, Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου και νήσων Βορείου Αιγαίου.
- Η ζώνη Β όλες τις υπόλοιπες περιοχές.

Ποσοστά ενισχύσεων ανά γεωγραφική ζώνη και είδος επένδυσης

Τα ισχύοντα ποσοστά των ενισχύσεων είναι:

Πίνακας 21: Ποσοστά ενίσχυσης από Αναπτυξιακό Νόμο 3299/04

Επιχορήγηση ή/και επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing) ή επιδότηση του κόστους της δημιουργούμενης απασχόλησης			
Γεωγραφική Ζώνη	A	B	Γ
1^η Κατηγορία	20%	30%	40%
2^η Κατηγορία	15%	25%	35%

Πηγή:http://www.redltd.gr/programmata/peilipsh_anaptiksiakou_nomou%20n.3299.pdf ανακτήθηκε στις 03/05/2011

Πίνακας 22: Φορολογική απαλλαγή εξαιτίας Αναπτυξιακού Νόμου 3299/04

Φορολογική απαλλαγή			
Γεωγραφική Ζώνη	A	B	Γ
1^η Κατηγορία	60%	100%	100%
2^η Κατηγορία	50%	100%	100%

Πηγή:http://www.redltd.gr/programmata/peilipsh_anaptiksiakou_nomou%20n.3299.pdf ανακτήθηκε στις 03/05/2011

3.15 Το Προεδρικό Διάταγμα 26/09/1979 «Περί χαρακτηρισμού ως παραδοσιακών των υφισταμένων προ του έτους 1923 οικισμών της ευρύτερης περιοχής Ζαγορίου (Ηπείρου) και καθαρισμού ειδικών όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων αυτού»⁸⁴

Χαρακτηρίζονται δια του παρόντος ως **παραδοσιακοί** οι νομίμως υφιστάμενοι προ του έτους 1925 οικισμοί Ζαγορίου (Ηπείρου) οι περικλειόμενοι δια συνεχόμενης γραμμής, η οποία παρακολουθεί τον άξονα της εθνικής οδού Μετσόβου - Ιωαννίνων και Ιωαννίνων - Κονίτσης σε απόσταση τριακοσίων μέτρων από τον άξονα της τάφρου Περάματος - Λυκοστόμου του ποταμού Αώου και της γραμμής των διοικητικών ορίων των νομών Ιωαννίνων και Γρεβενών.

Καθορίζονται **οι τομείς Α και Β** ως εξής:

Ο τομέας Α περιλαμβάνει τους οικισμούς: 1. Άνω Πεδινά, 2. Αρίστη, 3. Βίκος, 4. Βίτσα, 5. Βραδέτο, 6. Δίκορφο, 7. Δίλοφο, 8. Ελάτη, 9. Ελαφότοπος, 10. Καπέσοβο, 11. Κάτω Πεδινά, 12. Κήποι, 13. Κουκούλι, 14. Μονοδένδρι, 15. Νεγάδες, 16. Μεγάλο Πάπιγκο, 17. Μικρό Πάπιγκο, 18. Σκαμνέλι, 19. Τσεπέλοβο, 20. Φραγκάδες.

Ο τομέας Β περιλαμβάνει τους λοιπούς οικισμούς της δια του παρόντος περιγραφόμενης περιοχής.

(Με το άρθρο 1, παρ.1 του Π.Δ. 20/06/95 καταργούνται οι τομείς Α και Β που καθορίστηκαν με το άρθρο 2 του Π.Δ. 26/09/79).

Όροι δομήσεως τομέων Α και Β

- Τα ελάχιστα όρια εμβαδού και διαστάσεων του τομέα Α ορίζονται:

Ελάχιστο πρόσωπο: δέκα μέτρα

Ελάχιστο βάθος: δέκα πέντε μέτρα

Ελάχιστο εμβαδόν: διακόσια μ2

Τα ελάχιστα όρια εμβαδού και διαστάσεων του τομέα Β ορίζονται:

Ελάχιστο πρόσωπο: δώδεκα μέτρα

Ελάχιστο βάθος: δέκα οκτώ μέτρα

Ελάχιστο εμβαδόν: τριακόσια μ2

- Η τοποθέτηση του κτιρίου στο οικόπεδο γίνεται με τα εξής κριτήρια: α) να

⁸⁴ http://www.mechpedia.gr/wiki/%CE%A0.%CE%94._26-09-1979 ανακτήθηκε στις 04/05/2011

μη βλάπτεται ο πολεοδομικός ιστός του οικισμού, β) να προστατεύεται η θέα των κοινοχρήστων χώρων, γ) να προστατεύεται, όπου είναι δυνατόν, η θέα των κοινοχρήστων χώρων όμορων κτιρίων και οικοπέδων, δ) να μη διαμορφώνονται υποβαθμισμένοι ελεύθεροι χώροι ανάμεσα στις όμορες ιδιοκτησίες.

Η επιτροπή Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Έλεγχου (ΕΠΑΕ) εγκρίνει τη θέση του κτιρίου στο οικοπέδο και μπορεί να επιβάλει επί πλέον περιορισμούς ως προς την μορφή και τον όγκο του κτιρίου. Δεν επιτρέπεται η κατασκευή κτιρίων, που η επιφάνεια ορόφων εκατοστού ξεπερνά τα 300τ.μ. για την κατοικία και τα 400τ.μ. για τις λοιπές χρήσεις

- Το μέγιστο ποσοστό καλύψεως ορίζεται :

Για τον τομέα Α σε εξήκοντα επί τοις εκατό (60%) της επιφανείας των οικοπέδων.

Για τον τομέα Β σε πενήκοντα επί τοις εκατό (50%) της επιφανείας αυτών.

- Ο συντελεστής δομήσεως ορίζεται σε 1 για τον τομέα Α και 0,80 για τον Β.

- Ο μέγιστος επιτρεπόμενος αριθμός ορόφων των οικοδομών ορίζεται σε 2 ανεξαρτήτως πλάτους οδού. Επιτρέπεται η κατασκευή και τρίτου ορόφου μόνον εφόσον η κλίση του φυσικού εδάφους δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την κατασκευήν του. Υπεράνω του τελευταίου ορόφου ουδεμία ετέρα κατασκευή πλην της στέγης (βοηθητικοί χώροι, απολήξεις κλιμακοστασίων) επιτρέπεται. Απαγορεύεται η κατασκευή ορόφου εν εσοχή.

- Το μέγιστο ύψος των κτιρίων ορίζεται σε επτά μέτρα μη συμπεριλαμβανομένου του ύψους της στέγης, μετρούμενο από του υψηλότερου σημείου του φυσικού εδάφους ή του δια περιορισμένης κλίμακας έργων διαμορφούμενου. Σε περίπτωσης κεκλιμένου οικοπέδου το μέγιστο ύψος της οικοδομής να μην υπερβαίνει, λόγω κλίσεως, σε κανένα σημείο τα εννέα μέτρα από το φυσικό έδαφος.

- Απαγορεύεται η διαμόρφωση επιπέδου όψεως του κτιρίου με κυριαρχούντο άξονα τον οριζόντιο μετά τον υπολογισμό και των νομίμως δυναμένων να ανεγερθούν ορόφων.

- Ως γραμμή δομήσεως ορίζεται το κοινό όριο του οικοπέδου μετά του κοινοχρήστου χώρου.

- Σε περίπτωσης οικοπέδου έχοντος πρόσωπο μεγαλύτερο των δέκα μέτρων η οικοδομή δέον να απέχει εκ του ενός τουλάχιστον πλαγίου ορίου του οικοπέδου τέσσερα μέτρα και εκ του προσώπου αυτού τρία μέτρα τουλάχιστον.

- Σε περίπτωση κατεδαφίσεως παλιάς οικοδομής αξιόλογου για τα δεδομένα του οικισμού και ανεγέρσεως νέας σε θέση κατεδαφισθείσης, προ της δημοσιεύσεως του παρόντος αυτή κατά την κυρία όψη αυτής τουλάχιστον, δέον να οργανωθεί σύμφωνα με τον όγκο και την μορφή της παλιάς, αποδεικνυόμενης ταύτης δια φωτογραφιών και σχεδίων.

Σύνθεση - Μορφολογικά Στοιχεία

- Οι οικοδομές δέον να καλύπτονται δια στέγης με κλίση και μορφή όμοια με τις παραδοσιακές στέγες. Η επικάλυψη της στέγης δέον να γίνεται δια πλακών άσπρων ή μαύρων αναλόγως των επικρατούντων στον οικισμό. Προκειμένου για τις οικοδομές του τομέα Β η επικάλυψη δύναται να γίνει και δια κεράμους.

- Οι εξωτερικοί τοίχοι των ορατών, κατά τον χρόνο ανεγέρσεως της οικοδομής όψεων αυτής δέον να κατασκευάζονται, καθόλο το ύψος αυτών, εκ λιθοδομής με υλικά και μορφές ανάλογες προς τα παραδοσιακά πρότυπα, ήτοι: με ασβεστολιθικές πλακοειδείς πέτρες κατά σειρά ή με σχιστολιθικές (μαυροπράσινες) κατά σειρά ή και σε ελεύθερη δόμηση. Σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται η κατασκευή τοιχοποιών με απολύτως λαξευμένες πέτρες ή μη μόνο με χοντρολάξευση.

- Τα υαλοστάσια των κουφωμάτων δέον να είναι ξύλινα, διαχωριζόμενα δια καϊτίων σε τετράγωνα, περίπου, σχήματα υαλοστασίων. Τα εξώφυλλα των παραθύρων δέον όπως είναι επίσης ξύλινα καρφωτά ή ταμπλαδωτά ή και περσιδωτά, αναδιπλούμενα κατά τα παραδοσιακά πρότυπα. Κατ' εξαίρεση τα υαλοστάσια και εξώφυλλα των προθηκών καταστημάτων του τομέα Β, δύναται να γίνονται μεταλλικά διατομής περίπου ξύλου, και χρώματος υποχρεωτικώς καφέ σκούρο.

- Απαγορεύεται ο χρωματισμός των εξωτερικών όψεων των τοίχων του κτιρίου. Για την βαφή των στοιχείων αυτών επιτρέπεται η χρήση μόνο των κάτωθι χρωμάτων:

Τομέας Α:

α. του λευκού και γκρι για τα υαλοστάσια

β. του καφέ σκούρου, πράσινου κυπαρισσί και γκρι σκούρου για τα εξώφυλλα

γ. του μαύρου για τις μεταλλικές κατασκευές

δ. του λευκού, του μπλε λουλακί, της ώχρας και χονδροκόκκινου σε μικρές επιφάνειες και μόνο στη βάση του κτιρίου στο εσωτερικό της αυλής.

Τομέα Β:

- α. του λευκού για επιχρισμένες εξωτερικές επιφάνειες τοίχων
- β. του λευκού και γκρι για τα υαλοστάσια
- γ. του καφέ σκούρου, πράσινου κυπαρισσί και γκρι σκούρου για τα εξώφυλλα
- δ. του μαύρου για τις μεταλλικές κατασκευές
- ε. του λευκού, του μπλε λουλάκι, της ώχρας και χονδροκόκκινου σε μικρές επιφάνειες και μόνο στη βάση του κτιρίου στο εσωτερικό της αυλής. Σε περιπτώσιν ετέρας εξωτερικής ξύλινης κατασκευής επιτρέπεται μόνο η χρήση λαδιού με ώχρα και ομπράζ.

- Απαγορεύεται απολύτως η εγκατάσταση φωτεινών επιγραφών ως και φωτεινών ή μη διαφημιστικών πινακίδων. Επιτρέπεται μόνο η ανάρτηση απλών επιγραφών καταστημάτων, απολύτως περιορισμένων διαστάσεων και μόνο με σκούρο φόντο χρώματος μπλε, πράσινου, καφέ, κόκκινου, μαύρου και γκρι σε βασικούς τόνους.

- Κατά το πρόσωπο των οικοπέδων, εφ' όσον τούτο δεν καλύπτεται υπό οικοδομής, επιβάλλεται η κατασκευή μαντρότοιχου εξ απλής λιθοδομής με μορφή και υλικά ανάλογα προς αυτά της οικοδομής. Το ύψος του περιφράγματος ορίζεται για τον τομέα Α σε δύο μέτρα τουλάχιστον εκ της στάθμης του κοινοχρήστου χώρου και για τον τομέα Β σε ένα μέτρο και ογδόντα εκατοστά εκ της στάθμης του κοινοχρήστου χώρου ή σε ένα μέτρο τουλάχιστον, συμπληρωμένου τούτου κατά το υπόλοιπο τμήμα με απλά ξύλινα κάγκελα. Επίσης, κατά το πρόσωπο του οικοπέδου και την θέση του ελευθέρου χώρου αυτού κατασκευάζεται, υποχρεωτικώς μόνο για τον τομέα Α, αυλόθυρα ξύλινη ταμπλαδωτή στεγασμένη δια τετράρριχτης ξύλινης στέγης με πλάκες και με προεξοχή γύρωθε πενήντα εκατοστών του μέτρου τουλάχιστον. Η μορφή της αυλόθυρας δέον να ακολουθεί κατά τα υπόλοιπα στοιχεία τα παραδοσιακά πρότυπα.

- Εντός των ορίων των παρόντων οικισμών απαγορεύεται η ανέγερση Βιομηχανικών κτιρίων, εγκαταστάσεων οργανωμένων κτηνοτροφικών μονάδων, εγκαταστάσεων κοπής μαρμάρων και παντός ετέρου κτιρίου η χρήση του οποίου οχλεί απαράδεκτα τον οικισμό, κατά την κρίση της Επιτροπής Ενασκήσεως Αρχιτεκτονικού Ελέγχου.

Κεφάλαιο 4: Αποτύπωση/Αξιολόγηση στάσεων - απόψεων τοπικών φορέων και επαγγελματιών της περιοχής (έρευνα πεδίου)

4.1 Άποψη Δημάρχου Καλλικράτειου Ενιαίου Δήμου Ζαγορίου, Μελών Δημοτικού Συμβουλίου, Εκπροσώπων Τοπικών Συμβουλίων

Η μέθοδος η οποία χρησιμοποιήθηκε στην υλοποίηση της παρούσας ενότητας είναι αυτή της επιτόπιας έρευνας μέσα από συζήτηση η οποία διεξήχθη με το Δήμαρχο Ζαγορίου κ. Παπαναστασίου Γ., τον Αντιδήμαρχο κ. Παπαχρήστο Ι., μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου και εκπροσώπους των Τοπικών Συμβουλίων. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκε η συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου το οποίο παραδόθηκε και παραλήφθηκε ιδιοχείρως.

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της συζήτησης και τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου, αυτό που έκανε την ορεινή περιοχή του Ζαγορίου να αναπτυχθεί και να ξεχωρίσει μέχρι σήμερα ήταν η ιδιαιτερότητα της ορεινής αυτής περιοχής με βασικούς άξονες το φυσικό περιβάλλον, την αρχιτεκτονική και τη πλούσια πολιτιστική παράδοση που την διακατέχουν.

Το θετικό στοιχείο για την περιοχή ήταν ότι η ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή έγινε στις αρχές της δεκαετίας του 1970. Το Ζαγόρι δηλαδή προηγήθηκε κάπως και πρωτοπορεί σήμερα σε τουριστικές υποδομές και επισκεψιμότητα, έχοντας πάντα τον πήχη ψηλά στην παροχή υπηρεσιών τουρισμού, κατάλυσης - εστίασης και δημιουργικής απασχόλησης για κάθε «τύπο» επισκεπτών.

Ωστόσο, δεν υπήρχε μια συγκεκριμένη στρατηγική ανάπτυξης φθάνοντας σε σημείο κορεσμού. Κύριο μέλημα των τοπικών φορέων είναι το πάγωμα όλων των προγραμμάτων που αφορούν ξενοδοχειακούς χώρους και χώρους εστίασης. Ως μόνη εξαίρεση προτείνουν να επιτραπεί η ανέγερση νέων μόνο σε Τοπικές Κοινότητες που δεν διαθέτουν μέχρι στιγμής καταλύματα.

Επιπλέον προτείνεται να ληφθούν μέτρα για την επίτευξη χαμηλότερων τιμών στις προσφερόμενες τουριστικές υπηρεσίες και καλύτερων συμπεριφορών προς τους τουρίστες από μερίδας επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται στην περιοχή.

4.2 Αποτύπωση/Αξιολόγηση στάσεων - απόψεων επαγγελματιών της περιοχής (ιδιοκτητών ξενοδοχείων, εστιατορίων, καφέ-μπαρ, επιχειρήσεων τουριστικών δραστηριοτήτων κ.λπ.)

Μεθοδολογία της έρευνας

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε στην υλοποίηση της παρούσας ενότητας είναι αυτή της επιτόπιας έρευνας με χρήση ερωτηματολογίων, τα οποία παραδόθηκαν και παραλήφθηκαν ιδιοχείρως στους ιδιοκτήτες - υπεύθυνους ξενοδοχειακών μονάδων, ενοικιαζόμενων δωματίων, εστιατορίων, καφέ-μπαρ, επιχειρήσεων τουριστικών δραστηριοτήτων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή του Ζαγορίου.

Το δείγμα της έρευνας αποτελούν 30 από τις περίπου διακόσιες (200) επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην ευρύτερη περιοχή του Ζαγορίου, ποσοστό 15%. Η έρευνα επικεντρώθηκε σε οικισμούς της περιοχής που έχουν γνωρίσει τουριστική ανάπτυξη όπως Μικρό και Μεγάλο Πάπιγκο, Αρίστη, Άνω Πεδινά, Βίτσα, Μονοδένδρι, Τσεπέλοβο, στους οποίους αντιστοιχεί το 60% του συνόλου των επιχειρήσεων της περιοχής.

Οι ηλικίες των ατόμων που ερωτήθηκαν καταλαμβάνουν όλο το ηλικιακό φάσμα, από 25 μέχρι 70 ετών. Η πλειοψηφία των επιχειρηματιών αυτών ζουν μόνιμα στη περιοχή (82%), οι υπόλοιποι την επισκέπτονται κυρίως Σαββατοκύριακα και εορταστικά τριήμερα και δραστηριοποιούνται σε οικισμούς που βρίσκονται σε αρκετά μικρή απόσταση από τα Ιωάννινα. Το 64% των επιχειρηματιών είναι απόφοιτοι κάποιου Α.Ε.Ι ή Τ.Ε.Ι. και το υπόλοιπο 36% απόφοιτοι Λυκείου.

Αποτελέσματα της έρευνας - Αξιολόγηση - Συμπεράσματα

□ Ως ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της ορεινής αυτής περιοχής καταγράφηκε σε μεγαλύτερο βαθμό το πλούσιο φυσικό περιβάλλον που διαθέτει, με κύριο άξονα τη χαράδρα του Βίκου. Επίσης, σημαντικά θεωρούνται η πλούσια αρχιτεκτονική και πολιτιστική κληρονομιά που διαθέτει η περιοχή, καθώς και το κλίμα της και οι πολυάριθμοι ορειβατικοί προορισμοί.

□ Αυτό που την έκανε να αναπτυχθεί και να ξεχωρίσει ήταν, σύμφωνα με τη γνώμη των ερωτηθέντων, το γεγονός ότι οι κάτοικοι της περιοχής αυτής δεν πείραξαν και ούτε άλλαξαν τίποτε από τη φυσιογνωμία της με το πέρασμα των χρόνων

διατηρώντας την ανέπαφη μέχρι σήμερα. Ακόμη συνέβαλλε ουσιαστικά η εύκολη πρόσβαση και η κοντινή απόστασή της από το αστικό κέντρο των Ιωαννίνων.

□ Οι θετικές επιπτώσεις από την μέχρι σήμερα αναπτυξιακή της πορεία συνοψίζονται στα εξής: η αύξηση της επισκεψιμότητας και η ανάπτυξη του τουρισμού στη περιοχή οδήγησαν σε αναβάθμιση των υπηρεσιών της περιοχής, εκτέλεση έργων, βελτίωση των υποδομών. Βρήκαν απασχόληση αρκετοί νέοι της περιοχής και έτσι παρέμειναν στο τόπο τους και δεν ξενιτευτήκαν όπως συνέβη με προηγούμενες γενιές. Κρατήθηκε “ζωντανή” η περιοχή και αναπτύχθηκε οικονομικά.

□ Στα αρνητικά της μέχρι τώρα τουριστικής ανάπτυξης περιλαμβάνονται: ο μεγάλος αριθμός τουριστικών επιχειρήσεων που άρχισαν να δραστηριοποιούνται στη περιοχή, με άμεσο αποτέλεσμα τον καταμερισμό του τουρισμού. Παράλληλα άρχισε να λαμβάνει χώρα άναρχη και ανεξέλεγκτη δόμηση. Η ραγδαία αυτή τουριστική ανάπτυξη δεν συνοδεύτηκε από τις αναγκαίες υποδομές (δρόμοι, δίκτυα). Ακόμη θεωρείται ιδιαίτερα υψηλό το κόστος κατασκευής λόγω των υποχρεωτικά χρησιμοποιούμενων υλικών (πέτρα, ξύλο - παραδοσιακοί οικισμοί) και λόγω των μεταφορικών. Επίσης, ορισμένοι είναι επιφυλακτικοί για την ποιότητα των τουριστών που άρχισαν να επισκέπτονται την περιοχή, για επιπτώσεις στο φυσικό κάλλος της περιοχής, στην καθαριότητα και προς τη γενικότερη έλλειψη σεβασμού προς την περιοχή από μερίδα τουριστών.

□ Ανάμεσα σ’ αυτά που θα επιθυμούσαν να αλλάξουν στη περιοχή τους και τον τρόπο με τον οποίο επιθυμούν να συνεχιστεί η ανάπτυξη οι ερωτώμενοι δήλωσαν κατά πρώτο ρόλο ότι επιζητούν έναν έλεγχο στην ανέγερση νέων καταλυμάτων στη περιοχή και το πάγωμα έκδοσης νέων αδειών και ανέγερσης νέων ξενοδοχείων. Επίσης, εκφράζουν την άποψη για μια αλλαγή νοοτροπίας από μέρους μερίδας των ντόπιων προς τους τουρίστες καθώς και τις τιμές ορισμένων ξενοδοχείων, μαγαζιών. Ακόμη δηλώνουν τη προθυμία να εκμεταλλευτούν σημεία και τοποθεσίες της περιοχής αναξιποίητες ακόμη. Στο εξής επιθυμούν να δοθούν παροχές σε τομείς όπως για βελτίωση των υποδομών, γρήγορο ίντερνετ, επιμόρφωση των ήδη απασχολούμενων, ουσιαστική συνεργασία φορέων και επιχειρηματιών, ουσιαστική εμπλοκή του δήμου. Τέλος, επιθυμούν να δοθούν περισσότερα κίνητρα ώστε να εδραιωθούν οι νέοι άνθρωποι στην περιοχή τους.

□ Όσον αφορά τις επισκέψεις των τουριστών στη περιοχή, αυτοί την

επισκέπτονται κυρίως Χριστούγεννα - Πάσχα και Σαββατοκύριακα - εορταστικά τριήμερα, αλλά και το καλοκαίρι με αρκετούς ξένους τουρίστες. Οι κυριότεροι λόγοι επίσκεψης είναι κατά σειρά προτίμησης για ξεκούραση και ησυχία, καθαρό περιβάλλον, διακοπές και διασκέδαση, πορείες στο βουνό - ορειβασία.

□ Η συντριπτική πλειοψηφία των τουριστών στη περιοχή κάνουν μόνοι τους τις κρατήσεις των ξενοδοχείων και των εισιτηρίων μεταφοράς ή ταξιδεύουν αυτόνομα χωρίς κρατήσεις και συγκεκριμένο πρόγραμμα. Στο ταξίδι τους στην περιοχή χρησιμοποιούν κατά σειρά συχνότητας τα ακόλουθα: Ι.Χ. αυτοκίνητο ή μοτοσυκλέτα, νοικιασμένο αυτοκίνητο, μεταφορικά μέσα πρακτορείων (τουριστικά λεωφορεία), δημόσια μέσα μεταφοράς (λεωφορείο).

□ Σχετικά με το προφίλ των τουριστών στη περιοχή, αυτοί προέρχονται από όλες τις ηλικίες και οποιασδήποτε οικογενειακής κατάστασης. Το οικονομικό τους επίπεδο είναι κυρίως μεσαίο και πιθανόν υψηλό για τους οικισμούς Μικρό και Μεγάλο Πάπιγκο. Το μεγαλύτερο ποσοστό τους προέρχεται από τα μεγάλα αστικά κέντρα (Αθήνα, Θεσσαλονίκη) και το αμέσως επόμενο από πόλεις της υπαίθρου.

□ Οι τουρίστες επιλέγουν στη πλειοψηφία τους ξενοδοχεία μεσαίων κατηγοριών (Β', Γ') και ενοικιαζόμενα δωμάτια/διαμερίσματα. Όσον αφορά τα χωριά Μικρό και Μεγάλο Πάπιγκο εκεί ένας μεγάλος αριθμός τουριστών επιλέγει και ξενοδοχεία υψηλών κατηγοριών (LUX, Α'), με στροφή ωστόσο τα τελευταία χρόνια σε φθηνότερες επιλογές.

□ Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας ένας «μέσος» Έλληνας πολίτης ηλικίας 18 έως 70 ετών πραγματοποιεί κατά μέσο όρο 2 ταξίδια το χρόνο στη περιοχή.

□ Ως μέτρα πολιτικής που θα συμβάλλουν στην αύξηση των ταξιδιών στη περιοχή θεωρούνται κύρια: η καλύτερη συνεννόηση των επιχειρηματιών με τα τουριστικά πρακτορεία, η συστηματική προβολή - διαφήμιση της περιοχής, η διαφήμιση μέσω ίντερνετ, η έκδοση περισσότερων εισιτηρίων κοινωνικού τουρισμού, η επιδότηση ομάδων (όπως σχολείων, φοιτητών κ.λπ.).

□ Το 55% των ερωτηθέντων έχουν χρηματοδοτηθεί από κάποιο Αναπτυξιακό Πρόγραμμα μέχρι στιγμής, στη μεγαλύτερη τους πλειοψηφία από τα Ο.Π.Α.Α.Χ. Από αυτούς το 16,5% περίπου θα επιθυμούσε να επανενταχθεί σε κάποιο, όπως π.χ. στον Αναπτυξιακό Νόμο 3299/04.

□ Από το 45% που δεν έχει χρηματοδοτηθεί από κάποιο Αναπτυξιακό

Πρόγραμμα μέχρι στιγμής, το 18% επιθυμεί να ενταχθεί σε κάποιο Πρόγραμμα στο μέλλον.

Κεφάλαιο 5: Συμπεράσματα - Προτάσεις

Γεωγραφική θέση

Η θέση της περιοχής του Ζαγορίου είναι προνομιούχος τόσο σε σχέση με το Νομό Ιωαννίνων, όσο και την Περιφέρεια Ηπείρου αλλά και την Ελλάδα. Η δημιουργία της Εγνατίας Οδού αλλά και η μελλοντική κατασκευή της Ιόνιας Οδού θα φέρουν την περιοχή ακόμη πιο κοντά στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας προσφέροντας ακόμη ένα πλεονέκτημα για την περιοχή. Η κοντινή απόσταση από το κέντρο των Ιωαννίνων και η δημιουργία των μεγάλων οδικών αξόνων δύναται να προσδώσουν περαιτέρω ανάπτυξη στην περιοχή, ακόμη και σε οικισμούς που μέχρι στιγμής δεν έχουν γνωρίσει κάποιο μεγάλο τουριστικό κύμα.

Φυσικό Περιβάλλον

Η περιοχή εμφανίζει πληθώρα αξιοποιήσιμων και μη φυσικών πόρων. Η ύπαρξη φυσικών πόρων σε συνδυασμό με τις επικρατούσες κλιματολογικές συνθήκες της περιοχής αποτελούν παράγοντες ανάπτυξης των τομέων παραγωγής. Η αξιοποίηση των φυσικών πόρων προσφέρει τη δυνατότητα εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Στη περιοχή υπάρχουν περιοχές ιδιαίτερης περιβαλλοντικής αξίας, στη περιοχή βρίσκεται και ένας από τους έντεκα εθνικούς δρυμούς της χώρας. Η ύπαρξη πλούσιας βιοποικιλότητας και φυσικής ομορφιάς έχουν ανάγκη προστασίας, διατήρησης και αναβάθμισης καθώς και ένταξής τους σε προγράμματα ανάπτυξης που δεν αποσκοπούν σε μορφές που συνήθως αλλοιώνουν ή καταστρέφουν τις περιοχές.

Κρίνεται αναγκαία η δημιουργία της απαραίτητης υποδομής για την προσέγγιση του φυσικού περιβάλλοντος. Προτείνεται η ορθότερη αξιοποίηση των χώρων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, η διαμόρφωση αναβαθμισμένων χώρων αναψυχής, κατασκευή παρατηρητηρίων.

Τα τελευταία χρόνια η ανθρώπινη δραστηριότητα έχει επιδράσει δυσμενώς στο φυσικό περιβάλλον. Το ζητούμενο είναι η επίτευξη ισορροπίας ανάμεσα στη ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος. Η εισαγωγή νέων τεχνολογιών για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος όπως είναι τα γεωγραφικά συστήματα

πληροφοριών (GIS) και η Τηλεπισκόπηση, δύναται να παράσχει πληροφορίες για την παρακολούθηση και εξέλιξη των φαινομένων σε πραγματικό χρόνο.

Δομημένο Περιβάλλον

Ο χαρακτηρισμός παραδοσιακών των υφισταμένων κτισμάτων προ του έτους 1923 με το Π.Δ. της 26/09/1979 έχει ως αποτέλεσμα την ένταξη αυτών στον αναπτυξιακό νόμο και την μετατροπή τους σε τουριστικά καταλύματα. Ωστόσο, κάποια από τα χωριά της περιοχής υπέστησαν καταστροφές, ολικές ή μη, και η επαναφορά τους στην αρχική τους κατάσταση έγινε με διαφορετικά κατασκευαστικά υλικά, πράγμα που πραγματοποιήθηκε πριν το Π.Δ. Ζαγορίου. Παρόλα ταύτα τα κτίσματα αυτά είναι αποδεκτά και εξαιρούνται από κατεδάφιση, όμως δεν έχουν την δυνατότητα του χαρακτηρισμού ως παραδοσιακά και επομένως την ευκαιρία της ένταξής τους στον αναπτυξιακό νόμο γεγονός που καθιστά την διαφοροποίηση στα χωριά του Ζαγορίου. Με λίγα λόγια δεν υπάρχει ισορροπία της τουριστικής ανάπτυξης στα χωριά του Ζαγορίου και η ανάπτυξή τους διαφοροποιείται από τον κορμό της δόμησης του Ζαγορίου.

Θα πρέπει να δοθεί έμφαση στις παραδοσιακές τεχνικές κατασκευής που εναρμονίζονται με το φυσικό τοπίο επιδύκοντας μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων αλλά και προσαρμογή στις σύγχρονες ανάγκες κατοικίας.

Ανθρώπινο Δυναμικό - Παραγωγικές Δυνατότητες

Η ύπαρξη παραγωγικού πληθυσμού δύναται να δώσει οικονομική ώθηση στην περιοχή και να στηρίξει τις μη παραγωγικές ομάδες. Επίσης, η ύπαρξη μεγάλου αριθμού κατοίκων της πόλης των Ιωαννίνων που κατάγονται από τα Δ.Δ. της περιοχής, που ενδιαφέρονται για τον τόπο τους και τον επισκέπτονται στις αργίες, μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα που μπορεί να αξιοποιηθεί στην διαμόρφωση της κατεύθυνσης των αναπτυξιακών τάσεων στην περιοχή.

Οι κάτοικοι της περιοχής διακατέχονται από έντονη κοινωνική συνείδηση, συμμετέχοντας με τον τρόπο τους στα κοινά, δημοσιοποιώντας τις δικές τους προτάσεις και ιδέες. Οι πρωτοβουλίες των πολιτών αλλά και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στη περιοχή για την προστασία του περιβάλλοντος αποδεικνύουν την ύπαρξη κοινωνικής συνείδησης η οποία παίζει σημαντικό ρόλο για την αναπτυξιακή πορεία της περιοχής. Η συνεργασία των γειτονικών οικισμών σε όλους του τομείς, πολιτιστικούς, πνευματικούς,

επιστημονικούς, καλλιτεχνικούς, οικονομικούς, αθλητικούς, μορφωτικούς αποτελεί βασικό στοιχείο της αναπτυξιακής πολιτικής μιας και η γειτνίαση οδηγεί αναπόφευκτα στην αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Επίσης, υπάρχουν ζητήματα για τα οποία είναι απαραίτητη μια διαμορφωμένη από κοινού πολιτική.

Σε αρκετούς οικισμούς η ενασχόληση των κατοίκων με αγροτικές δραστηριότητες είναι περιορισμένη σε σχέση με παλαιότερα. Παρατηρείται στροφή προς τον τριτογενή τομέα και κυρίως τον τουρισμό με στόχο το κέρδος που δεν τους προσφέρει ο πρωτογενής τομέας.

Επιβάλλεται η επιμόρφωση του ανθρώπινου δυναμικού μέσα από επαγγελματική κατάρτιση και την δια βίου εκπαίδευση με δημιουργία νέων δεξιοτήτων. Προτείνεται προσπάθεια απασχόλησης των κατοίκων με τηλεργασία, ενίσχυση της εκτατικής και ημιεντατικής κτηνοτροφίας, βελτίωση βοσκοτόπων, διαφοροποίηση της πρωτογενούς παραγωγής με στροφή σε προϊόντα ποιότητας - ταυτότητας ή ολοκληρωμένης διαχείρισης, ενίσχυση νέων καλλιεργειών (αρωματικά φυτά, φρούτα του δάσους), δημιουργία μονάδων παρασκευής και τυποποίησης γλυκών, μαρμελάδων κ.λπ. από τα ήδη υπάρχοντα φρούτα, προβολή των αγροτικών προϊόντων.

Τουρισμός

Κυρίαρχο πλεονέκτημα του τριτογενή τομέα της περιοχής αποτελεί ο συνεχώς αναπτυσσόμενος τουρισμός. Τα χωριά Μικρό και Μεγάλο Πάπιγκο, Αρίστη, Άνω Πεδίνα, Βίτσα, Μονοδένδρι, Τσεπέλοβο, Κουκούλι, Κήποι, Βοβούσα είναι οι κυριότεροι τουριστικοί πόλοι έλξης της περιοχής με ιδιαίτερο οικονομικό όφελος για αυτή. Πλήθος τουριστών επισκέπτεται κάθε χρόνο το Ζαγόρι δίνοντας ζωή στις τουριστικές επιχειρήσεις. Για να ανταποκριθούν οι κάτοικοι στον αυξανόμενο τουρισμό δημιούργησαν πλήθος τουριστικών μονάδων, καταλυμάτων και άλλων ειδών επιχειρήσεων. Συνεπώς, δημιουργήθηκαν και νέες θέσεις εργασίας για την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού της περιοχής.

Οι υφιστάμενες τουριστικές υποδομές για ανάπτυξη κρίνεται ότι προσφέρουν ικανοποιητικές υπηρεσίες και μπορούν να αποτελέσουν τις βάσεις για περαιτέρω ανάπτυξη, όπως αξιοποίηση του Οικοτουριστικού ρεύματος προς την περιοχή, οργάνωση αναβαθμισμένων μονάδων παροχής τουριστικών υπηρεσιών και διασύνδεσή τους με την τοπική παραγωγή και τα τοπικά προϊόντα κ.λπ.

Η περιοχή του Ζαγορίου διαθέτει πληθώρα ιδιαίτερων φυσικών χαρακτηριστικών το οποίο ευνοεί την ανάπτυξη θεματικού τουρισμού. Είναι μια περιοχή ορεινή γεγονός που οδηγεί σε μορφές τουρισμού διαφοροποιημένες από το κλασικό μοντέλο. Διαθέτει αξιοσημείωτο φυσικό περιβάλλον, αφού το μεγαλύτερο μέρος της περιοχής περιλαμβάνει ευαίσθητες οικολογικά περιοχές. Διατηρεί ως και σήμερα παραδοσιακά ήθη και έθιμα αλλά και την παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Η γεωμορφολογία της περιοχής ενδείκνυται για την ανάπτυξη νέων ήπιων μορφών τουρισμού με μικρές τουριστικές μονάδες ώστε να διατηρηθεί η αυθεντική φυσιογνωμία της περιοχής αλλά και των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος.

Ωστόσο, ο τριτογενής τομέας (τουρισμός) τείνει να γίνει ο μοναδικός τομέας απασχόλησης που θα δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας στη περιοχή.

Πολιτιστικό Περιβάλλον

Η περιοχή του Ζαγορίου διαθέτει ένα πλούσιο πολιτιστικό υπόβαθρο καθώς και πλούσια πολιτιστική ζωή. Αρχιτεκτονική κληρονομιά, μνημεία, εκκλησίες, μοναστήρια, παραδοσιακοί οικισμοί συνθέτουν ένα πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα το οποίο προσφέρεται για την ανάδειξη και προβολή της περιοχής. Πολυάριθμες εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια όλου του χρόνου συμβάλλουν στη διατήρηση και αναβίωση παλιών εθίμων και συνθέτουν μια σημαντική πολιτιστική δραστηριότητα.

Οι παραδοσιακοί οικισμοί είναι βασικά στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, της πολιτιστικής κληρονομιάς και της φυσιογνωμίας του τόπου και αποτελούν εντυπωσιακά αξιοθέατα. Στους χώρους αυτούς αποτυπώνονται και εκφράζονται τρόποι ζωής, τεχνικές μέθοδοι, αισθητικές προτιμήσεις, καλλιτεχνικά ρεύματα και κοινωνικές σχέσεις που διαμορφώθηκαν στην ιστορική εξέλιξη της περιοχής.

Προτείνεται η δημιουργία περισσότερων και καλύτερα οργανωμένων χώρων προβολής της πολιτιστικής ταυτότητας της περιοχής και της αγροτικής κληρονομιάς (δημιουργία χώρων έκθεσης κειμηλίων, εντονότερη ανάδειξη ιστορικών και θρησκευτικών μνημείων, οικιστική αναβάθμιση περισσότερων περιοχών με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον).

Υποδομές

Επιβάλλεται η βελτίωση της πρόσβασης της περιοχής σε ορισμένα σημεία. Κρίνεται αναγκαία η ανακατασκευή ορισμένων εσωτερικών δικτύων ύδρευσης και η κατασκευή αποχετεύσεων όμβριων υδάτων. Επίσης, θα βοηθούσαν την περιοχή κάποια μικρά εγχειοβελτιωτικά έργα και μια ορθή διαχείριση υδάτινων πόρων.

Προτείνεται η επέκταση ορισμένων αγροτικών οικισμών παράλληλα με τη δημιουργία των αντίστοιχων υποδομών. Ακόμη, προτείνεται η δημιουργία χώρων στάθμευσης για την προστασία των εσωτερικών γκαλεριμιών παραδοσιακών οικισμών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γεροδήμου Ι. (2008). *Ο ρόλος του τουρισμού στην οργάνωση του αγροτικού χώρου. Η περίπτωση των Τζουμέρκων του Νομού Ιωαννίνων*. Διπλωματική Εργασία, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα.

Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό Κ.Υ.Α. 2007.

Καλιαμπάκος Δ., Γιαννακοπούλου Σ., Κατσουλάκος Ν. (2009). *Περιβάλλον και Κοινωνία των Ορεινών Περιοχών: Εισαγωγή*. Διεπιστημονικό Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» - 2^η Κατεύθυνση Σπουδών «Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών», Ε.Μ.Π., Μέτσοβο.

Κουτσόπουλος Κ. (2006). *Ανάλυση Χώρου. Θεωρία, Μεθοδολογίες και Τεχνικές, Τόμος 1^{ος}*. Αθήνα: Εκδόσεις Διηλεκές.

Νικολαΐδης Ν. Ι. *Ζαγόρι. Δοκίμιο Ανθρωπογεωγραφίας*. Ζαγορισίων Βίος. Ριζάρειον Ίδρυμα

Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ανάπτυξης περιοχών της υπαίθρου με συγκροτημένες και συνεκτικές δράσεις για την Ήπειρο. Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-2006, Περιφέρεια Ηπείρου.

Περιοδικό Γεωτρόπιο. *Δυτικό Ζαγόρι. Αρίστη με τόνο*, σελ. 22, Τεύχος 112. Ένθετο Ελευθεροτυπία.

Περιοδικό Γεωτρόπιο. *Κουκούλι. Ησυχαστήριο*, σελ. 70, Τεύχος 114. Ένθετο Ελευθεροτυπία.

Περιοδικό Γεωτρόπιο. *Οδοιπορικό. Πέτρινοι κήποι*, σελ. 62, Τεύχος 187. Ένθετο Ελευθεροτυπία.

Περιοδικό Γεωτρόπιο. Ζαγόρι. Τα μονοπάτια των εμπόρων, σελ. 54, Τεύχος 213. Ένθετο Ελευθεροτυπία.

Ρόκος Δ. (2001). Από τη «βιώσιμη» ή «αειφόρο» στη αξιολύβωτη ολοκληρωμένη ανάπτυξη. Διεπιστημονικό Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», Ε.Μ.Π., Αθήνα.

Ρόκος Δ. (2001). Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις Ορεινές Περιοχές. Θεωρία και Πράξη. Πρακτικά 3^{ου} Διεπιστημονικού Διαπανεπιστημιακού Συνεδρίου του Ε.Μ.Π. και του Μ.Ε.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π., 7-10 Ιουνίου, Μέτσοβο.

Ρόκος Δ. (2004). Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Ηπείρου. Προβλήματα, Δυνατότητες και Περιορισμοί. 4^ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο του Ε.Μ.Π. και του Μ.Ε.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π., 23-26 Σεπτεμβρίου, Μέτσοβο.

Σταματοπούλου Χ. (1995). Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική, Τόμος 6^{ος}. Αθήνα: Εκδόσεις Μέλισσα.

Τσιάρτας Π., Μανώλογλου Ε., Μάρκου Α., Άλισσον Ε. και Σαγιάς Ι. (2000). Ποιοτικά χαρακτηριστικά και τάσεις ζήτησης εσωτερικού τουρισμού. Ινστιτούτο Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Χαρίσης Β. (1979). Ζαγοροχώρια. Αθήνα: Εκδόσεις Γενική Διεύθυνση Οικισμού Υπουργείου Δημοσίων Έργων.

Χασιώτης Δ. (2007). Τάσεις και προοπτικές ανάπτυξης Νομού Ιωαννίνων. Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών, Πολυτεχνική Σχολή, Α.Π.Θ.

Χρηστίδης Β. (2004). Η αρχιτεκτονική του κεντρικού Ζαγορίου. Το παράδειγμα του Κουκουλιού, Τόμοι Α, Β. Αθήνα: Εκδόσεις Ριζάρειον Ίδρυμα.

Godde M. P., Price F. M. and Zimmermann M. F (2000). *Tourism and Development in Mountain Regions*. UK: CAB International.

Διαδικτυακές Πηγές

<http://www.kentrikozagori.gov.gr>: Δήμος Κεντρικού Ζαγορίου

<http://www.papigo.gr>: Κοινότητα Παπίγκου

<http://www.timfi.gov.gr>: Δήμος Τύμφης

<http://www.zagori-an.gov.gr>: Δήμος Ανατολικού Ζαγορίου

<http://zagori.gov.gr>: Δήμος Ζαγορίου

<http://www.zagoroxoria.gr>: Ιστοσελίδα με τουριστικές πληροφορίες για το Ζαγόρι

<http://www.visitzagori.gr>: Ιστοσελίδα με τουριστικές πληροφορίες για το Ζαγόρι

<http://www.letzeto.gr>: Ιστοσελίδα Παραδοσιακού Ξενώνα Λετζέτο στο Σκαμνέλι Ζαγορίου

<http://zagoriou.blogspot.com>: Ενδιαφέρουσες πληροφορίες, ειδήσεις κ.λπ. για τα κοινά και τα συμφέροντα του Ζαγορίου

<http://iliochori.blogspot.com>: Πληροφορίες, ειδήσεις κ.λπ. για το Ηλιοχώρι και την ευρύτερη περιοχή του Ζαγορίου

<http://vonousa.blogspot.com>: Πληροφορίες, ειδήσεις κ.λπ. για τη Βοβούσα και την ευρύτερη περιοχή του Ζαγορίου

el.wikipedia.org

<http://www.statistics.gr>: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε.)

<http://www.nomioan.gr>: Νομαρχία Ιωαννίνων

<http://www.epirusa.gr>: Αναπτυξιακή Ηπείρου Α.Ε.

<http://www.epirus.gov.gr>: Περιφέρεια Ηπείρου

<http://www.epirusdiscover.gr>: Τουριστική Προβολή Περιφέρειας Ηπείρου

<http://www.peproe.gr>: Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή Περιφέρειας Ηπείρου

<http://www.ipeirorama.gr>: Ιστοσελίδα με τουριστικές πληροφορίες για την Ήπειρο

<http://www.espa.gr>: Ιστοχώρος του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (Ε.Σ.Π.Α.) 2007 - 2013

<http://www.agrotikianartixi.gr>: Ιστοχώρος του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (Π.Α.Α.) 2007 - 2013 ‘Αλέξανδρος Μπαλατατζής’

<http://thiseas.ypes.gr>: Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης «Θησέας»

<http://www.progpindos.gr>: Δικτυακός τόπος του Ολοκληρωμένου Προγράμματος Βιώσιμης Ανάπτυξης Βόρειας και Κεντρικής Πίνδου "Πίνδος"

<http://www.redltd.gr>: Περίληψη Αναπτυξιακού Νόμου 3299/04, Υπηρεσίες Συμβούλου - Σχεδιασμός και Υλοποίηση Αναπτυξιακών και Επιχειρηματικών Σχεδίων, Περιφερειακή Ανάπτυξη Ε.Π.Ε.

<http://www.mechpedia.gr>: Εγκυκλοπαίδεια η οποία αφορά στους μηχανικούς

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ – ΖΑΓΟΡΙ

Είμαι φοιτητής του Διεπιστημονικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Ε.Μ.Π. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», 2^η Κατεύθυνση Σπουδών «Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών» και κάνω μια έρευνα σχετικά με τη τουριστική ανάπτυξη στη περιοχή σας. Παρακαλώ απαντήστε στο ακόλουθο ερωτηματολόγιο.

A. Ερωτήσεις κυρίου θέματος

1) Ποιο πιστεύετε ότι είναι το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της ορεινής αυτής περιοχής;

.....
.....
.....

2) Τι πιστεύετε την έκανε να αναπτυχθεί και να ξεχωρίσει μέχρι σήμερα, σε σχέση με τις άλλες ορεινές περιοχές της χώρας μας;

.....
.....
.....

3) Ποιες πιστεύετε ότι ήταν οι θετικές επιπτώσεις της αναπτυξιακής της πορείας

α) για σας;

.....
.....

β) για την περιοχή;

.....
.....

4) Ποιες πιστεύετε ότι ήταν οι αρνητικές επιπτώσεις της αναπτυξιακής της πορείας

α) για σας;

.....
.....

β) για την περιοχή;

.....

.....

5) Τι θα διορθώνατε αν είχατε τη δυνατότητα;

.....

.....

.....

6) Πως σκέφτεστε ότι πρέπει να συνεχιστεί η αναπτυξιακή της πορεία από εδώ και πέρα;

.....

.....

.....

7) Ποιες εποχές του χρόνου κυρίως επιλέγουν οι τουρίστες για τα ταξίδια τους στην περιοχή σας; (τσεκάρετε μέχρι 2 απαντήσεις)

1. Χριστούγεννα και Πάσχα
2. Σαββατοκύριακα και εορταστικά τριήμερα
3. Καλοκαίρι
4. Άνοιξη
4. Φθινόπωρο
5. Χειμώνα
6. Όλο το χρόνο

8) Ποιοι είναι οι κυριότεροι λόγοι των ταξιδιών των τουριστών στην περιοχή σας; (τσεκάρετε μέχρι 2 απαντήσεις)

1. Διακοπές και διασκέδαση
 2. Ξεκούραση και ησυχία
 3. Καθαρό περιβάλλον
 4. Πολιτιστικές δραστηριότητες
 5. Συνέδρια, εκθέσεις, επαγγελματικοί λόγοι
 6. Επίσκεψη σε συγγενείς και φίλους
 7. Λόγοι υγείας ή συναλλαγές με κρατικές υπηρεσίες
 8. Άλλο (επεξηγήστε συνοπτικά).....
-

9) Ποια είναι τα οργανωτικά χαρακτηριστικά των ταξιδιών των τουριστών στην περιοχή σας; (τσεκάρετε μέχρι 2 απαντήσεις)

1. Αγοράζουν οργανωμένα πακέτα από πρακτορεία
2. Χρησιμοποιούν ορισμένες υπηρεσίες από τα πρακτορεία (έκδοση εισιτηρίων, κρατήσεις ξενοδοχείων)
3. Κάνουν μόνοι τους τις κρατήσεις ξενοδοχείων και εισιτηρίων μεταφοράς
4. Ταξιδεύουν αυτόνομα χωρίς κρατήσεις και συγκεκριμένο πρόγραμμα
5. Άλλο (επεξηγήστε συνοπτικά).....
.....

10) Ποια είναι τα χαρακτηριστικά των κυριότερων ομάδων τουριστών που ταξιδεύουν στην περιοχή σας; (τσεκάρετε μέχρι 2 απαντήσεις)

1. Ζευγάρια νέας ηλικίας χωρίς παιδιά
4. Ζευγάρια μέσης ηλικίας (45 έως 60 ετών) που ταξιδεύουν χωρίς παιδιά
5. Ζευγάρια άνω των 60 ετών
2. Οικογένειες με μικρά παιδιά (μέχρι 12 ετών)
3. Οικογένειες με παιδιά γυμνασιακής/λυκειακής ηλικίας
6. Άλλο (επεξηγήστε συνοπτικά).....
.....

11) Σύμφωνα με την εμπειρία σας, ποιο είναι το μέσο οικονομικό επίπεδο των τουριστών που ταξιδεύουν στην περιοχή σας; (τσεκάρετε μέχρι 2 απαντήσεις)

1. Χαμηλό
2. Μεσαίο
3. Υψηλό
4. Όλα τα επίπεδα

12) Τι είδους καταλύματα χρησιμοποιούν κυρίως οι τουρίστες που ταξιδεύουν στην περιοχή σας; (τσεκάρετε μέχρι 2 απαντήσεις)

1. Ξενοδοχεία υψηλών κατηγοριών (LUX, A')
2. Ξενοδοχεία μεσαίων κατηγοριών (B', Γ')
3. Ξενοδοχεία χαμηλών κατηγοριών (Δ', Ε')
4. Ενοικιαζόμενα δωμάτια/διαμερίσματα
5. Παραθεριστική κατοικία (ιδιόκτητη, νοικιασμένη)

- 6. Μένουν σε σπίτια φίλων
- 7. Κάμπινγκ
- 8. Άλλο (επεξηγήστε συνοπτικά).....
-

13) Τι μεταφορικό μέσον κυρίως χρησιμοποιούν στο ταξίδι τους στην περιοχή σας οι τουρίστες; (τσεκάρετε μέχρι 2 απαντήσεις)

- 1. Ι.Χ. αυτοκίνητο ή μοτοσικλέτα
- 2. Νοικιασμένο αυτοκίνητο
- 3. Δημόσια μέσα μεταφοράς (λεωφορείο)
- 4. Μεταφορικά μέσα πρακτορείων (τουριστικά λεωφορεία)
- 6. Άλλο (επεξηγήστε συνοπτικά).....
-

14) Από πού προέρχεται κυρίως το μεγαλύτερο ποσοστό των τουριστών που ταξιδεύουν στην περιοχή σας; (τσεκάρετε μέχρι 2 απαντήσεις)

- 1. Μεγάλα αστικά κέντρα
- 2. Τουριστικές περιοχές
- 3. Αγροτικές περιοχές
- 4. Πόλεις της υπαίθρου
- 5. Άλλο (επεξηγήστε συνοπτικά)
-

15) Πόσα ταξίδια το χρόνο κάνει στην περιοχή σας ένας «μέσος» Έλληνας πολίτης ηλικίας 18 έως 70 ετών για οποιονδήποτε λόγο; (καταγράψτε αριθμό)

.....

16) Ποια είναι τα μέτρα πολιτικής (σε τομείς όπως: Οργάνωση, Μάρκετινγκ, Κίνητρα, κ.λπ.) που πιστεύετε ότι θα συμβάλουν στην αύξηση των ταξιδιών των τουριστών στην περιοχή σας; (αναφερθείτε συνοπτικά)

.....

.....

.....

.....

17) Έχετε χρηματοδοτηθεί από κάποιο Αναπτυξιακό Πρόγραμμα μέχρι στιγμής;

α) Ναι (ποιο ή ποια)

.....

β) Όχι

18) α) Αν Ναι, θα θέλατε να επανεταχθείτε σε κάποιο;

Ναι (ποιο ή ποια)

Όχι

β) Αν Όχι, θα θέλατε να ενταχθείτε σε κάποιο;

Ναι (ποιο ή ποια)

Όχι

B. Δημογραφικές ερωτήσεις

1) Τι ηλικία έχετε;

.....ετών

2) Επισκέπτεστε την περιοχή;

1. Ζω μόνιμα στην περιοχή
2. Σαββατοκύριακα, εορταστικά τριήμερα
4. Χριστούγεννα, Πάσχα
5. Καλοκαίρι

3) Τι επίπεδο μόρφωσής έχετε;

1. Αναλφάβητος
2. Απόφοιτος Δημοτικού
3. Απόφοιτος Γυμνασίου
4. Απόφοιτος Λυκείου
5. Απόφοιτος ΑΕΙ/ΤΕΙ

4) Με τι ασχολείστε;

.....

.....